

Kommunledningskontoret
Tjänsteskrivelse till kommunstyrelsen

Datum:
2025-11-11

Diarienummer:
KSN-2025-03195

Handläggare:
Monika Westlinder

Yttrande över remiss av SOU 2025:102 Bättre ansvarsfördelning

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar

1. **att** avge yttrande till justitiedepartementet i enlighet med ärendets bilaga 1.

Ärendet

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet Bättre ansvarsfördelning (SOU 2025:102) till Uppsala kommun för yttrande senast den 12 januari 2026.

Utredningen föreslår bland annat en förändrad ansvarsfördelning av offentliga uppgifter som idag åligger Polismyndigheten. Ny huvudman för att hantera tillstånd enligt ordningslagen gällande sju områden föreslås överföras till kommunen.

Uppsala kommun har granskat utredningens förslag och bedömningar med utgångspunkt i hur de bedöms påverka kommunen.

Beredning

Ärendet har beretts av kommunledningskontoret, brandförsvaret samt stadsbyggnadsförvaltningen.

Föredragning

Utredningen föreslår bland annat en förändrad ansvarsfördelning av offentliga uppgifter som idag åligger Polismyndigheten. Syftet är att offentliga uppgifter ska utföras effektivt och ändamålsenligt samtidigt som Polismyndighetens fokus kan öka på kärnuppdraget – att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Ny huvudman för att hantera tillstånd enligt ordningslagen föreslås bli kommunen gällande följande uppgifter:

- tillstånd att använda offentlig plats enligt 3 kap.1 § ordningslagen (1993:1617),
- tillstånd till sprängning inom detaljplanelagt område enligt 3 kap. 6 § första stycket ordningslagen,
- tillstånd till skjutning med eldvapen inom detaljplanelagt område enligt 3 kap. 6 § första stycket ordningslagen,
- tillstånd för den under 18 år att använda luft- eller fjädervapen inom detaljplanelagt område utomhus enligt 3 kap. 6 § andra stycket ordningslagen,
- tillstånd till användning av pyrotekniska varor enligt 3 kap. 7 § ordningslagen,
- tillstånd enligt lokala föreskrifter enligt 3 kap. ordningslagen,
- tillstånd att inneha eller använda pyrotekniska varor på en idrottsanläggning när idrottsarrangemang anordnas där enligt 5 kap. 3 § ordningslagen.

Utredningen föreslår att Polismyndigheten, likt kommunerna i dag, bereds tillfälle att yttra sig samt ges vetorätt för beviljande av tillstånd att ta i anspråk offentlig plats.

Samtliga uppgifter som överförs till kommunerna föreslås avgiftsfinansieras. Därmed bedömer utredningen att inga ökade kostnader förväntas uppstå i den kommunala verksamheten. Förslaget kan i stället innebära en ökad kostnad för enskilda genom höjda tillståndsavgifter för att finansiera kommunens omkostnader.

Förslaget och ny lag föreslås trädde i kraft från den 1 januari 2027.

Uppsala kommun tillstyrker och är positiv till förslagen i betänkandet. Förslaget att kommunerna tar över tillståndsprövning enligt ordningslagen ligger i linje med kommunens lokalkännedom och erfarenhet av liknande ärenden.

Överföringen av tillstånd för sprängning och användning av pyrotekniska varor till kommunen bedöms som särskilt ändamålsenlig, då brandförsvaret redan idag har ansvar enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Betänkandets förslag skapar bättre förutsättningar för samordnad tillsyn och ökad säkerhet.

Kommunen ser det som angeläget att ett beslut om införande fattas med god framförhållning samt att kommunen får vägledning och stöd inför tillämpningen. För att säkerställa en rättssäker och effektiv övergång krävs exempelvis tydliga nationella riktlinjer och stödmaterial, formaliserad samverkan med Polismyndigheten samt tydlig kommunikation till allmänheten.

Uppsala kommun bedömer det föreslagna ikraftträdandet den 1 januari 2027 som kort förberedelsestid.

Förslaget innebära trots avgiftsfinansiering initialt tillfälliga ökade kostnader för kommunen i form av exempelvis rekrytering och utbildning av personal samt framtagande av rutiner och handlägningsstöd. Uppsala kommunen ser därmed ett initialt behov av medfinansiering från staten i form av generella statsbidrag för implementerings- och införandekostnaderna.

Uppsala kommuns yttrande över förslaget framgår i ärendets bilaga 1.

Ekonomiska konsekvenser

Att avge yttrandet har inga ekonomiska konsekvenser.

Vid ett genomförande av betänkandet uppstår dock ekonomiska konsekvenser för kommunen vid införandet av nya arbetsuppgifter där yttrandet tydliggör behov av

medfinansiering från staten i form av generella statsbidrag för implementerings- och införandekostnaderna.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 11 november 2025
- Bilaga 1, Yttrande över remiss av SOU 2025:102 Bättre ansvarsfördelning
- Bilaga 2, SOU 2025:102 Bättre ansvarsfördelning

Kommunledningskontoret

Birgitta Pettersson
Stadsdirektör

Ola Hägglund
Ekonomidirektör och
biträdande stadsdirektör

Datum:
2025-12-16

Diarienummer:
KSN- 2025-031959

Kommunstyrelsen

Yttrande

Handläggare:

Monika Westlinder, Cheri Brundin

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L4@regeringskansliet.se

Diarienummer Ju2025/02076

Yttrande över remiss av SOU 2025:102 Bättre ansvarsfördelning

Kommunstyrelsen Uppsala kommun har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet Bättre ansvarsfördelning (SOU 2025:102). Justitiedepartementet har remitterat betänkandet Bättre ansvarsfördelning (SOU 2025:102) till Uppsala kommun för yttrande senast den 12 januari 2026.

Uppsala kommun har granskat utredningens förslag och bedömningar med utgångspunkt i hur de bedöms påverka kommunen.

Sammanfattning

Uppsala kommun tillstyrker och är positiva till förslagen i betänkandet. Förslaget att kommunerna tar över tillståndsprövning enligt ordningslagen ligger i linje med kommunens lokalkännedom och erfarenhet av liknande ärenden.

Överföringen av tillstånd för sprängning och användning av pyrotekniska varor till kommunen bedöms som särskilt ändamålsenlig, då brandförsvaret redan idag har ansvar enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Betänkandets förslag skapar bättre förutsättningar för samordnad tillsyn och ökad säkerhet.

Kommunen ser det som angeläget att ett beslut om införande fattas med god framförhållning samt att kommunen får vägledning och stöd inför tillämpningen. För att säkerställa en rättssäker och effektiv övergång krävs exempelvis tydliga nationella riktlinjer och stödmaterial, formaliserad samverkan med Polismyndigheten samt tydlig kommunikation till allmänheten.

Uppsala kommun bedömer det föreslagna ikraftträdandet den 1 januari 2027 som kort förberedelsestid.

Förslaget innebära trots avgiftsfinansiering initialt tillfälliga ökade kostnader för kommunen i form av exempelvis rekrytering och utbildning av personal samt framtagande av rutiner och handlägningsstöd. Uppsala kommunen ser därmed ett initialt behov av medfinansiering från staten i form av generella statsbidrag för implementerings- och införandekostnaderna.

Uppsala kommun ger nedan mer utförliga synpunkter på remissen.

Vissa tillstånd enligt ordningslagen

Kommunen har god lokalkännedom och erfarenhet av liknande ärenden, vilket gör kommunen lämpad att hantera föreslagna uppgifter.

Uppsala kommun vill särskilt lyfta följande:

- Sprängning inom detaljplanelagt område: Överföring av tillståndsansvaret till kommunen möjliggör bättre samordning med tillsyn enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Det ger brandförsvaret ökad insyn i var sprängningar sker, vilket stärker säkerhetsarbetet.
- Användning av pyrotekniska varor: Ett övertagande av kommunen är ändamålsenlig eftersom kompetensen redan finns inom brandförsvaret genom LBE-relaterade uppdrag.

För att säkerställa en rättssäker och effektiv övergång betonas behovet av:

- Nationella riktlinjer och stödmaterial: Erfarenheter från andra områden visar att kommunal praxis kan variera, vilket riskerar att skapa ojämlig hantering och skyddsnivå.
- Tydlig ansvarsfördelning för vägledning: Det är avgörande att det klargörs vilken myndighet som får ansvar för att ta fram vägledande material och riktlinjer. Uppsala kommun ser att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), med sin kompetens inom säkerhet och riskhantering, är en lämplig aktör för vägledande material och riktlinjer, särskilt i frågor som rör sprängning och pyroteknik. Alternativt bör Justitiedepartementet tydligt utse ansvarig myndighet i det fortsatta lagstiftningsarbetet.
- Reglerad samverkan med Polismyndigheten: Särskilt gällande yttranden och eventuell vetorätt. Tydliga rutiner och handläggningstider krävs för att undvika rättsosäkerhet.
- Tillgång till statistik från Polismyndigheten över antalet ärenden per år för att möjliggöra planering och dimensionering.
- Kommunikation till allmänheten: Förändrade kontaktvägar och rutiner måste kommuniceras tydligt för att undvika förvirring och säkerställa tillgänglighet.

Ikraftträdde och övergångsbestämmelser

Kommunen ser det som angeläget att ett beslut om införande fattas med god framförhållning samt att kommunen får vägledning och stöd inför tillämpningen. Det föreslagna ikraftträdandet den 1 januari 2027 bedöms som kort tid i förhållande till det förberedelsearbete som krävs för övergången. För att säkerställa ett fungerande övergång och implementering krävs efter beslutet om genomförandet tid för:

- Tydlig övergångsplanering och samordning mellan berörda myndigheter.
- Vägledning och stöd till kommunerna inför tillämpningen och övergången.
- Säkerställande av ansvarsfördelning inom kommunen samt beslut om revidering av reglementen och delegationsordning.
- Rekrytering och utbildning av handläggare samt säkerställa rutiner och handlägningsstöd.
- Framtagande av ansökningsrutiner, digitala lösningar och informationsmaterial till allmänheten.
- Upprättande av systemstöd samt säker hantering av personuppgifter och känslig information.

Konsekvenser

Förslaget innebär att kommunen påförs nya arbetsuppgifter och därmed en ökad arbetsbelastning. Möjligheten att ta ut avgifter motsvarande kommunens kostnader för tillståndsprövningen är en nödvändig förutsättning för att inte belasta den kommunala budgeten långsiktigt.

Implementeringen av utredningens förslag kommer trots avgiftsfinansiering för tillståndsärendena att innebära tillfälliga ökade kostnader för rekrytering och utbildning av personal samt framttagande av systemstöd, rutiner och handlägningsstöd. Det kommer även initialt att krävas informationsinsatser till allmänheten och berörda aktörer.

Uppsala kommun lyfter därmed behov av tillkommande generella statsbidrag som kompensation för kommunernas implementerings- och införandekostnader.

Kommunstyrelsen

Erik Pelling
Ordförande

John Hammar
Kommunsekreterare

Bättre ansvarsfördelning

*Slutbetänkande av Utredningen om
en stärkt tillsyn av tivolin och en översyn
av vissa uppgifter som utförs av Polismyndigheten*

Stockholm 2025

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2025:102

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2025

ISBN 978-91-525-1371-2 (tryck)

ISBN 978-91-525-1372-9 (pdf)

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Den 29 augusti 2024 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att överväga åtgärder för en stärkt tillsyn av tivoli-verksamheter och en översyn av vissa uppgifter som utförs av Polismyndigheten. Uppdraget i den del som avser tillsyn över tivoli-verksamheter har redovisats i delbetänkandet *Säkrare tivoli* (SOU 2025:40) i april 2025. De återstående frågorna behandlas i förevarande slutbetänkande som ska redovisas senast den 7 oktober 2025.

Till särskild utredare förordnades den 7 oktober 2024 hovrättspresidenten Ylva Norling Jönsson.

Som sakkunniga att biträda utredningen förordnades den 7 oktober 2024 rättssakkunnige Joakim Hall (Justitiedepartementet) och departementssekreteraren Anna-Mona Herrburth (Klimat- och näringslivsdepartementet).

Som experter förordnades samma dag avdelningschefen Joachim Allard (Konsumentverket), verksamhetsdirektören Mats Bengtsson (Kronofogdemyndigheten), enhetschefen Katarina Bexar (Stockholms stad), handläggaren Marco Bongiovanni (Länsstyrelsen Västra Götaland), förste stadsjuristen Erica Farberger (Göteborgs stad), sakkunnige Ulrika Lundström (Polismyndigheten), kommunstyrelsens ordförande Yoomi Renström (SmåKom), juristen Karin Spångberg (Länsstyrelsen Västmanland) och bedömningsledaren Peter Ågren (Swedac). Den 11 april 2025 entledigades Joachim Allard, Marco Bongiovanni och Peter Ågren.

Hovrättsassessorn Sofia Pöllänen har varit sekreterare i utredningen från och med den 7 oktober 2024.

Arbetet i utredningen har bedrivits i nära samarbete med utredningens experter och sakkunniga och slutbetänkandet är därför skrivet i vi-form. Experterna och de sakkunniga har ställt sig bakom utredningens överväganden och förslag.

Utredningen överlämnar härmed slutbetänkandet *Bättre ansvarsfördelning* (SOU 2025:102).

Utredningens uppdrag är med detta slutfört.

Stockholm i september 2025

Ylva Norling Jönsson

Sofia Pöllänen

Innehåll

Sammanfattning	9
1 Författningsförslag.....	15
1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m.....	15
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:206) om felparkeringsavgift	17
1.3 Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45)	20
1.4 Förslag till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)	21
1.5 Förslag till lag om ändring i delgivningslagen (2010:1932)	29
2 Utredningens uppdrag och arbete	31
2.1 Utredningens uppdrag.....	31
2.2 Utredningens arbete	33
3 Allmänna utgångspunkter.....	35
3.1 Polismyndigheten och dess uppgifter.....	35
3.1.1 Polismyndighetens kärnuppdrag	36
3.1.2 Samhällsutvecklingens påverkan på Polismyndighetens kärnuppdrag	37
3.2 Renodling av Polismyndighetens uppgifter	39
3.2.1 Renodling enligt Polisverksamhetsutredningens metod	40
3.3 Kommunal självstyrelse och finansieringsprincipen.....	41

4	Vissa tillstånd enligt ordningslagen	43
4.1	Gällande rätt	43
4.1.1	Användning av offentlig plats	43
4.1.2	Sprängning och skjutning med eldvapen	45
4.1.3	Pyrotekniska varor	46
4.1.4	Lokala föreskrifter	47
4.1.5	Tillstånd och villkor m.m.	48
4.2	Tidigare utredningar	50
4.3	Överväganden	52
4.3.1	Bör uppgiften ankomma på Polismyndigheten?	52
4.3.2	Vem bör utföra uppgiften i stället?	56
4.3.3	Särskilt om tillstånd att använda pyrotekniska varor i andra fall	59
4.3.4	Övriga överväganden	61
5	Parkeringsanmärkningar	69
5.1	Gällande rätt	69
5.2	Tidigare utredningar	71
5.3	Överväganden	72
5.3.1	Bör uppgiften ankomma på Polismyndigheten?	72
5.3.2	Vem bör utföra uppgiften i stället?	74
5.3.3	Övriga överväganden	79
6	Skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål	83
6.1	Gällande rätt	83
6.2	Tidigare utredningar	85
6.3	Överväganden	86
6.3.1	Bör uppgiften ankomma på Polismyndigheten?	87
6.3.2	Vem bör utföra uppgiften i stället?	87
6.3.3	Övriga överväganden	89

7	Stämningssmannaverksamhet	91
7.1	Gällande rätt	91
7.1.1	Förändringar av delgivningslagstiftningen	93
7.2	Tidigare utredningar	96
7.3	Överväganden	97
7.3.1	Bör uppgiften ankomma på Polismyndigheten?	97
7.3.2	Möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningssmannadelgivning bör begränsas	100
8	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	103
9	Konsekvenser	105
9.1	Beskrivning av problemen, syftet med utredningen och utredningens förslag	105
9.2	Alternativa regleringar och effekten av att utredningens förslag inte genomförs	107
9.2.1	Alternativa regleringar	107
9.2.2	Effekten om förslagen inte genomförs	107
9.3	Analys av förslagens konsekvenser	109
9.3.1	Vilka berörs av förslagen	109
9.3.2	Konsekvenser för kvalitet och effektivitet	109
9.3.3	Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen	111
9.3.4	Ekonomiska konsekvenser	112
9.3.5	Övrigt	119
10	Författningskommentar	121
10.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m.	121
10.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:206) om felparkeringsavgift	122

10.3	Förslaget till lag om ändring i minerallagen (1991:45)	124
10.4	Förslaget till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)	125
10.5	Förslaget till lag om ändring i delgivningslagen (2010:1932)	135

Bilaga

Bilaga 1	Kommittédirektiv 2024:75.....	137
----------	-------------------------------	-----

Sammanfattning

Uppdraget – bättre ansvarsfördelning

Utredningens uppdrag består av två delar, nämligen att överväga åtgärder för en stärkt tillsyn av tivoliverksamhet samt att överväga en förändrad ansvarsfördelning av vissa offentliga uppgifter som i dag ankommer på Polismyndigheten. Den del som avser tivoliverksamhet redovisades i april i år genom delbetänkandet *Säkrare tivoli* (SOU 2025:40).

Polismyndigheten har en mycket bred verksamhet. Till dess arbete hör att upprätthålla och övervaka allmän ordning och säkerhet, att ingripa när störningar av den allmänna ordningen och säkerheten inträffat och att utreda och beivra brott. Dessa grundläggande uppgifter beskrivs ofta som Polismyndighetens kärnverksamhet. Vid sidan av detta ska polisen också utföra en mängd andra uppgifter av varierande slag. I direktiven har vissa arbetsuppgifter som bedömts ligga utanför Polismyndighetens kärnverksamhet identifierats. Utredningens uppdrag är att ta ställning till om och i vilken utsträckning dessa uppgifter kan överföras till en annan huvudman och, i de fall ett överförande bedöms lämpligt, lämna sådana förslag.

Enligt direktiven ska en utgångspunkt för utredningen vara den sedan länge gällande ambitionen att renodla Polismyndighetens verksamhet. Med renodling avses här att från Polismyndigheten föra bort sådana uppgifter som inte bör ankomma på polisen. I direktiven uttrycks en vilja att Polismyndigheten inte ska ansvara för uppgifter som kan utföras lika bra eller bättre och mer effektivt av någon annan. Ambitionen har alltså varit att uppnå en bättre ansvarsfördelning för vissa offentliga uppgifter. Syftet med uppdraget är att säkerställa att uppgifterna utförs effektivt och ändamålsenligt, men även att öka Polismyndighetens förutsättningar att fokusera

på sitt kärnuppdrag – att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

De uppgifter som utredningen har att överväga en förändrad ansvarsfördelning för är vissa tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen (1993:1617), begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift (1976:206), instängsling och andra skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål samt förordnade av stämningsmän och utförande av stämningsmannadelgivning åt andra enligt delgivningslagen (2010:1932). Utifrån de utgångspunkter som anges i direktiven har utredningen ansett att det finns anledning att flytta uppgifter som saknar betydelse för Polismyndighetens kärnverksamhet, har låg polisiär relevans och kan utföras lika bra eller bättre av andra myndigheter utan att kostnaderna ökar eller framstår som omotiverade.

Vissa tillstånd enligt ordningslagen

I 3 kap. ordningslagen regleras, så vitt är av intresse för uppdraget, tillstånd som rör användningen av offentlig plats (1), tillstånd till sprängning inom detaljplanelagt område (2), tillstånd till skjutning med eldvapen inom detaljplanelagt område (3), tillstånd för den som är under 18 år att använda luft- eller fjädervapen inom detaljplanelagt område utomhus (4) tillstånd till användning av pyrotekniska varor (5) och tillstånd enligt lokala föreskrifter för att upprätthålla ordningen på offentlig plats (6).

Enligt nuvarande ordning ankommer det på Polismyndigheten att handlägga och besluta i tillståndsärendena. Utredningen har emellertid bedömt att tillståndshanteringen visserligen kan aktualisera frågor om ordning och säkerhet, men att de frågorna inte kan sägas vara av dominerande betydelse. Utredningen föreslår därför att frågor om tillstånd i samtliga sex fall ska avgöras av kommunerna. För att tillgodose att eventuella ordnings- och säkerhetsaspekter beaktas föreslås att Polismyndigheten ska ha möjlighet, men inte skyldighet, att yttra sig över ansökan samt rätt att ställa upp villkor för beviljande av tillstånd att ta i anspråk offentlig plats. Det föreslås att Polismyndigheten, liksom kommunerna i dag, ges vetorätt för beviljande av tillstånd att ta i anspråk offentlig plats. Kommunen föreslås ges rätt att ta ut avgift för ärendena.

Utredningen har identifierat ytterligare en fråga om tillstånd enligt ordningslagen där en ansvarsflytt kan vara motiverad utifrån de utgångspunkter som anges i direktiven. I 5 kap. 3 § ordningslagen anges att pyrotekniska varor inte får innehåsa eller användas på en idrottsanläggning när idrottsarrangemang anordnas där. Utredningens bedömning är att tillståndshanteringen avseende pyrotekniska varor enligt denna bestämmelse är så likartad tillståndshanteringen när det gäller användning av pyrotekniska varor enligt 3 kap. 6 § ordningslagen att det är motiverat att de hanteras av samma tillståndsmyndighet. Vi föreslår därför att även tillståndshanteringen i 5 kap. 3 § ordningslagen ska avgöras av kommunerna i stället för av Polismyndigheten.

Parkeringsanmärkningar

Överträdelser av bestämmelser om stannande och parkering i trafikförordningen eller i lokala trafikföreskrifter regleras genom lagen om felparkeringsavgift. Har någon stannat eller parkerat ett fordon i strid mot sådana föreskrifter får parkeringsanmärkning meddelas. Polismyndigheten är ansvarig för hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar. I den hanteringen ingår i huvudsak att verkställa den utredning som behövs efter ett bestridande, att besluta om eventuellt undanröjande och att företräda staten vid eventuell efterföljande domstolsprocess efter överklagande.

Utredningen har bedömt att uppgifterna är av administrativ karaktär och att den polisiära relevansen i de arbetsuppgifterna är låg. Vi anser därför att hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden ska flyttas till en annan huvudman. Utredningen har vidare bedömt att det inom Transportstyrelsen finns goda kunskaper på området samt upparbetade processer och arbetssätt väl lämpade för att hantera arbetsuppgiften. Utredningen föreslår därför att ansvaret för hanteringen av begäran om rättelse och bestridande av parkeringsanmärkningar ska flyttas till Transportstyrelsen. Det föreslås att Transportstyrelsens beslut ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol i stället för till allmän domstol.

Skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål

Sverige har en lång historia av malmbrytning och metallframställning. Rätten till mineraltillgångar är och har länge varit särskilt reglerad i lagstiftning. I dag finns sådana bestämmelser främst i minerallagen (1991:45) som bland annat reglerar rätten att undersöka och bearbeta vissa mineraliska ämnen.

När en gruva läggs ned går det av naturliga skäl inte att helt återställa naturen, till exempel kommer schakt och underjordiska berg- rum att finnas kvar. I minerallagen föreskrivs en rad åligganden för koncessionshavaren i samband med att en bearbetningskoncession upphör. Bland annat anges att koncessionshavaren förlorar rätten till sådana byggnader som har gjorts för gruvans eller motsvarande anläggnings styrka och varaktighet, däri inbegripet inklädnad av borrhål och stängsel och att sådana anläggningar ska lämnas kvar på platsen.

I minerallagen saknas bestämmelser om ansvaret för tillsyn av gruvhål när koncessionshavaren fullgjort sina skyldigheter. Den frågan regleras i stället genom Kungl. Maj:t:s ämbetsskrivelse den 13 januari 1956 till samtliga länsstyrelser angående föreskrifter om anordnande i vissa fall av stängsel vid övergivna gruvhål m.m. I ämbetsskrivelsen anges att stängsel kring övergivna gruvhål kan uppföras på statens bekostnad om gruvhålet innebär uppenbar fara för människor eller husdjur. Enligt skrivelsen ankommer det på Polismyndigheten att företa en utredning och föreslå skyddsåtgärder för sådana övergivna gruvhål som innebär uppenbar fara för människor eller husdjur. Det ingår inte i Polismyndighetens uppgifter att uppföra stängslet eller annan skyddsåtgärd, utan detta åligger länsstyrelsen. Kostnaden för skyddsanordningen ska emellertid betalas av Polismyndigheten.

Utredningen har bedömt att de uppgifter som ankommer på Polismyndigheten helt saknar polisiär relevans och att uppgifterna därför bör utföras av en annan huvudman. Utredningen föreslår därför att länsstyrelsen ska behålla sitt nuvarande ansvar för inhägnad av övergivna gruvhål men också överta Polismyndighetens skyldigheter angående utredning och bedömning av behovet samt kostnader för sådan inhägnad.

Stämningssmannaverksamhet

Delgivning är ett sätt att i rättsligt reglerade former få rimliga garantier för att en handling, eller handlingens innehåll, når rätt adressat. Stämningssmannadelgivning sker genom att en person som har behörighet att utföra sådan delgivning överlämnar handlingen som ska delges på något av de sätt som anges i delgivningslagen. Stämningssmannadelgivning får utföras av stämningssman, anställda vid auktoriserade delgivningsföretag eller av anställda vid vissa särskilt angivna myndigheter, däribland Polismyndigheten. Polismyndigheten förordnar stämningssmän. Polismyndigheten anlitas också regelbundet av andra för utförande av stämningssmannadelgivning.

Utredningen har bedömt att uppgiften att utföra stämningssmannadelgivning åt andra kräver ett visst mått av säkerhetstänkande och att den kan ha betydelse för Polismyndighetens kärnverksamhet i övrigt. Det är vidare tveksamt om en ansvarsflytt kan genomföras med bibehållen effektivitet och utan ökade kostnader. Utredningen anser därför att uppgiften att utföra stämningssmannadelgivning åt andra fortsatt bör ankomma på Polismyndigheten. Det har emellertid framkommit att Polismyndigheten utför en mängd stämningssmannadelgivningar åt andra där den polisiära relevansen framstår som låg. Utredningen föreslår därför att möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningssmannadelgivning ska begränsas genom att det införs en ny bestämmelse i delgivningslagen som anger att Polismyndigheten enbart får anlitas för stämningssmannadelgivning om andra delgivningsalternativ saknas eller är olämpliga.

Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 april 2011 gavs alla anställda vid Polismyndigheten och flera andra myndigheter stämningssmannabehörighet. Den förändringen tillsammans med andra omständigheter har lett till att det i dag enbart finns ett fåtal förordnande stämningssmän och att det inom Polismyndigheten finns en uttalad ambition om att inte förordna fler stämningssmän. Behovet av att förordna stämningssmän har alltså i princip upphört och Polismyndigheten kan sägas ha renodlat ansvaret att förordna stämningssmän på egen hand. Något skäl för utredningen att föreslå en förändrad ansvarsfördelning av den uppgiften har därför inte framkommit.

Renodling av Polismyndighetens uppgifter

Utredningen föreslår alltså att samtliga uppgifter som omfattas av utredningsuppdraget, förutom förordnande av stämningsmän och utförande av stämningsmannadelgivning åt andra, flyttas från polisen. Utredningen föreslår dessutom en ansvarsflytt av Polismyndighetens ansvar att hantera tillstånd enligt 5 kap. 3 § ordningslagen.

Förslagen innebär dels att resurser inom Polismyndigheten frigörs, dels att myndigheten får ansvar för färre uppgifter. Förslaget bedöms sammantaget innebära att knappt 128 årsarbetskrafter eller en kostnad motsvarande cirka 86 miljoner kronor frigörs inom Polismyndigheten. Förslaget bedöms samtidigt innebära minskade intäkter för Polismyndigheten med cirka 11,8 miljoner kronor avseende ansökningsavgifter i delgivningsärenden och för staten med ytterligare minst 28 miljoner kronor avseende ansökningsavgifter i tillståndsärenden enligt 3 kap. ordningslagen.

Utredningens utgångspunkt är att de föreslagna huvudmännen är särskilt lämpade för de respektive uppgifter de föreslås ta över och har särskild kunskap inom de områdena. Utredningen har samtidigt gjort bedömningen avseende uppgifterna att den polisiära relevansen är låg. Det talar för att de nya huvudmännen på sikt kan utföra uppgifterna mer effektivt och med högre kvalitet än Polismyndigheten. Effekten av utredningens förslag bedöms således vara en bättre ansvarsfördelning av flera offentliga uppgifter.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m. att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Om tillstånd enligt 3 kap. 1 § ordningslagen (1993:1617) har lämnats i fråga om sådan offentlig plats som står under kommunens förvaltning, får kommunen ta ut ersättning för användningen. Rätt att ta ut ersättning föreligger också i fråga om användning, som avser salutorg eller liknande plats som kommunen har upplåtit till allmän försäljningsplats.

Ersättning utgår i form av en avgift med belopp, som kan anses skäligt med hänsyn till ändamålet med upplåtelsen, nyttjarens fördel av denna, kommunens kostnader med anledning av upplåtelsen och övriga omständigheter.

Grunder för beräkning av avgiften beslutas av kommunfullmäktige.

Bestämmelserna i andra och tredje styckena gäller inte, *när kommunen enligt 3 kap. 2 § andra stycket 2 ordningslagen inte har hört över ansökan om tillstånd.*

Bestämmelserna i andra och tredje styckena gäller inte *avseende annan kvartersmark än som avses i 1 kap. 2 § första stycket 3 ordningslagen, om den är avsedd*

¹ Senaste lydelse 1993:1618.

att tas i anspråk enligt nyttjanderättsavtal med kommunen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:206) om felparkeringsavgift

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976:206) om felparkeringsavgift

dels att 10 a § ska upphävas,

dels att 8, 9 och 10 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Meddelas en parkeringsanmärkning och anser fordonets förare eller ägare att detta inte borde ha skett, får han eller hon ansöka om rättelse hos *Polismyndigheten*. Bifalls ansökan, ska *myndigheten* undanröja betalningsansvaret.

Meddelas en parkeringsanmärkning och anser fordonets förare eller ägare att detta inte borde ha skett, får han eller hon ansöka om rättelse hos *Transportstyrelsen*. *Transportstyrelsen* får besluta om rättelse även utan ansökan från den enskilde. Meddelas beslut om rättelse ska *Transportstyrelsen* undanröja betalningsansvaret.

Bifalls inte ansökan om rättelse eller kan frågan inte lämpligen prövas i denna ordning, ska den som har begärt rättelse upplysas om möjligheten att bestrida betalningsansvar på det sätt som anges i 9 §.

Mot beslut *med anledning av begäran* om rättelse får talan inte föras.

Mot beslut om rättelse får talan inte föras.

9 §²

Ägaren av ett fordon, för vilket parkeringsanmärkning har meddelats, får hos *Polismyndigheten* skriftligen anmäla att han eller hon bestrider betalningsansvar. I anmälan ska han eller hon ange de omständigheter som

Ägaren av ett fordon, för vilket parkeringsanmärkning har meddelats, får hos *Transportstyrelsen* skriftligen anmäla att han eller hon bestrider betalningsansvar. I anmälan ska han eller hon ange de omständigheter som

¹ Senaste lydelse 2014:719.

² Senaste lydelse 2014:719.

bestridandet grundas på och den bevisning som åberopas.

Har bestridande anmälts, verkställer *Polismyndigheten* den utredning som behövs. Sedan utredningen har avslutats, meddelar *Polismyndigheten* beslut med anledning av bestridandet. Finner myndigheten att parkeringsanmärkning inte borde ha meddelats eller att den som bestritt betalningsansvar av någon annan anledning inte är betalningsansvarig, ska myndigheten undanröja betalningsansvaret.

Anmäls bestridande senare än sex månader efter det att avgiften har betalats eller Kronofogdemyndigheten vidtagit åtgärd för indrivning av avgiften, ska anmälan avvisas.

bestridandet grundas på och den bevisning som åberopas.

Har bestridande anmälts, verkställer *Transportstyrelsen* den utredning som behövs. Sedan utredningen har avslutats, meddelar *Transportstyrelsen* beslut med anledning av bestridandet. Finner myndigheten att parkeringsanmärkning inte borde ha meddelats eller att den som bestritt betalningsansvar av någon annan anledning inte är betalningsansvarig, ska myndigheten undanröja betalningsansvaret.

10 §³

Ett beslut enligt 9 § som innebär att betalningsansvaret undanröjts får inte överklagas.

Andra beslut enligt 9 § överklagas skriftligen till den *tingsrätt* inom vars domkrets överträdelsen har ägt rum. Överklagandet ska ges in till *Polismyndigheten*. Det ska ha kommit in dit senast tre veckor från det att klaganden fick del av beslutet. *Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden, om inte annat anges i denna lag.*

Omständigheter eller bevis som inte angetts vid Polismyndigheten får i tingsrätten eller hovrätten åberopas endast om parten gör sannolikt, att han eller hon haft giltig

Andra beslut enligt 9 § överklagas skriftligen till den *förvaltningsrätt* inom vars domkrets överträdelsen har ägt rum. Överklagandet ska ges in till *Transportstyrelsen*. Det ska ha kommit in dit senast tre veckor från det att klaganden fick del av beslutet.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

³ Senaste lydelse 2014:719.

ursäkt för sin underlåtenhet att ange omständigheten eller beviset vid Polismyndigheten, eller om det av annan särskild anledning bör tillåtas att omständigheten eller beviset åberopas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.
2. Ärenden om rättelse och bestridande av felparkeringsavgift som har inletts hos Polismyndigheten före ikraftträdandet men ännu inte har avgjorts handläggs enligt äldre föreskrifter.
3. Om beslut om rättelse och bestridande av felparkeringsavgift har meddelats av Polismyndigheten ska ärendet överklagas enligt äldre föreskrifter.

1.3 Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Härigenom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45) att det i lagen ska införas en ny paragraf, 13 kap. 7 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

7 a §

Om ett övergivet gruvhål utgör uppenbar fara för människor eller husdjur, och om stängselskyldighet inte ankommer på annan, ska länsstyrelsen ombesörja att stängsel eller annat sådant skydd uppförs kring gruvhålet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

1.4 Förslag till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)

Härigenom föreskrivs i fråga om ordningslagen (1993:1617)

dels att 3 kap. 1, 2, 6, 7, 14–16 a, 18–21, 26 och 28 §§ och 5 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen införs två nya paragrafer, 7 a § och 16 b § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §¹

En offentlig plats inom detaljplanlagt område får inte utan tillstånd av *Polismyndigheten* användas på ett sätt som inte stämmer överens med det ändamål som platsen har upplåtits för eller som inte är allmänt vedertaget. Tillstånd behövs dock inte, om platsen tas i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och utan att inkräkta på någon annans tillstånd.

I fråga om allmänna vägar gäller kravet på *Polismyndighetens* tillstånd endast sådana åtgärder som inte är reglerade i väglagen (1971:948).

En offentlig plats inom detaljplanlagt område får inte utan tillstånd av *kommunen* användas på ett sätt som inte stämmer överens med det ändamål som platsen har upplåtits för eller som inte är allmänt vedertaget. Tillstånd behövs dock inte, om platsen tas i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och utan att inkräkta på någon annans tillstånd.

I fråga om allmänna vägar gäller kravet på *kommunens* tillstånd endast sådana åtgärder som inte är reglerade i väglagen (1971:948).

2 §

Polismyndigheten skall inhämta yttrande från *kommunen* innan tillstånd ges för att ta i anspråk en offentlig plats. Om *kommunen* avstyrker ansökan, får tillstånd inte meddelas. Om *kommunen*

Kommunen ska bereda *Polismyndigheten* tillfälle att yttra sig innan tillstånd ges för att ta i anspråk en offentlig plats. Om *Polismyndigheten* avstyrker ansökan, får tillstånd inte meddelas. Om

¹ Senaste lydelse 2014:590.

för tillstyrkan uppställer villkor enligt 15 §, får tillstånd meddelas endast om det förenas med dessa villkor.

Kommunen skall inte höras i tillståndsärendet, om detta avser

1. mark som förvaltas av någon annan än kommunen, eller

2. annan kvartersmark än som avses i 1 kap. 2 § första stycket 3, om den är avsedd att tas i anspråk enligt nyttjanderättsavtal med kommunen.

Polismyndigheten för tillstyrkan uppställer villkor enligt 14 §, får tillstånd meddelas endast om det förenas med dessa villkor.

Om syftet med en ansökan att ta i anspråk offentlig plats är att anordna en allmän sammankomst eller offentlig tillställning enligt 2 kap. ska kommunen handlägga ansökan skyndsamt.

6 §²

Sprängning och skjutning med eldvapen får inte utan tillstånd av *Polismyndigheten* äga rum inom ett område som omfattas av detaljplan. Tillstånd till sprängning får endast beviljas den som har tillstånd, eller inte behöver ha tillstånd, till användning av explosiva varor enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor.

Den som är under 18 år får inte utan tillstånd av *Polismyndigheten* inom ett område som omfattas av detaljplan utomhus använda luft- eller fjädervapen med vilka kulor, hagel eller andra projektiler kan skjutas ut. Detsamma gäller utanför ett sådant område, om inte vapnet används under uppsikt av någon som har fyllt 20 år.

Sprängning och skjutning med eldvapen får inte utan tillstånd av *kommunen* äga rum inom ett område som omfattas av detaljplan. Tillstånd till sprängning får endast beviljas den som har tillstånd, eller inte behöver ha tillstånd, till användning av explosiva varor enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor.

Den som är under 18 år får inte utan tillstånd av *kommunen* inom ett område som omfattas av detaljplan utomhus använda luft- eller fjädervapen med vilka kulor, hagel eller andra projektiler kan skjutas ut. Detsamma gäller utanför ett sådant område, om inte vapnet används under uppsikt av någon som har fyllt 20 år.

² Senaste lydelse 2025:709.

Skjutbanor som inte hör till Försvarsmakten får användas endast efter tillstånd av Polismyndigheten. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om utförande och besiktning av skjutbanor.

7 §³

Pyrotekniska varor får inte användas utan tillstånd av *Polismyndigheten*, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom.

Särskilda bestämmelser om innehav och användning av pyrotekniska varor vid vissa idrottsarrangemang finns i 5 kap.

Pyrotekniska varor får inte användas utan tillstånd av *kommunen*, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom.

7 a §

Kommunen ska bereda Polismyndigheten tillfälle att yttra sig innan tillstånd enligt 6 § första och andra stycket, 7 § eller en lokal föreskrift meddelas.

14 §⁴

Vid prövningen av en ansökan om tillstånd som avses i detta kapitel eller i en lokal föreskrift ska *Polismyndigheten* beakta vad som krävs av hänsyn till trafiken samt till allmän ordning och säkerhet. Om ansökan avser tillstånd att ta i anspråk en offentlig plats för visst ändamål, ska särskild hänsyn tas till gångtrafikens intresse.

Vid prövningen av en ansökan om tillstånd som avses i detta kapitel eller i en lokal föreskrift ska *tillståndsmyndigheten* beakta vad som krävs av hänsyn till trafiken samt till allmän ordning och säkerhet. *Sådana förhållanden ska även beaktas när Polismyndigheten yttrar sig över ansökan enligt 2 eller 7 a §§.* Om ansökan avser tillstånd att ta i anspråk en offentlig plats för visst ändamål,

³ Senaste lydelse 2014:590.

⁴ Senaste lydelse 2014:590.

Ett beslut av *Polismyndigheten* om tillstånd får förenas med de villkor som behövs av hänsyn till trafiken samt till allmän ordning och säkerhet. Villkoren får inte lägga onödigt tvång på allmänheten eller på annat sätt göra obefogade inskränkningar i den enskildes frihet.

ska särskild hänsyn tas till gångtrafikens intresse.

Ett beslut om tillstånd får förenas med de villkor som behövs av hänsyn till trafiken samt till allmän ordning och säkerhet. Villkoren får inte lägga onödigt tvång på allmänheten eller på annat sätt göra obefogade inskränkningar i den enskildes frihet.

Kommunen ska fästa särskild vikt vid de synpunkter som Polismyndigheten lämnar. Polismyndigheten får i ett yttrande enligt 2 § uppställa villkor enligt andra stycket.

15 §

När kommunen yttrar sig enligt 2 § får den ange villkor som behövs för att tillgodose de intressen som kommunen har att bevaka i fråga om skötseln av den offentliga platsen, markanvändning, stadsbild, miljö och trafik. I fråga om ersättning för användningen av en offentlig plats gäller särskilda bestämmelser.

Ett beslut om tillstånd enligt 1 § får förenas med de villkor som behövs för att tillgodose de intressen som kommunen har att bevaka i fråga om skötseln av den offentliga platsen, markanvändning, stadsbild, miljö och trafik. I fråga om ersättning för användningen av en offentlig plats gäller särskilda bestämmelser.

16 §⁵

Beslut enligt 14 § gäller för viss tid eller tills vidare. Beslutet ska innehålla de villkor som *Polismyndigheten har meddelat enligt 14 § andra stycket och de villkor som kommunen har ställt upp med stöd av 15 §*. Beslut i fråga om

Beslut enligt 14 § gäller för viss tid eller tills vidare. Beslutet ska innehålla de villkor som *uppställts enligt 14 § andra stycket och 15 §*. Beslut i fråga om mark som inte står under kommunens förvaltning ska också innehålla en

⁵ Senaste lydelse SFS 2017:736. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

mark som inte står under kommunens förvaltning ska också innehålla en upplysning om att medgivande av markägare eller nyttjanderättshavare kan behövas.

Om kommunen har yttrat sig enligt 2 § ska beslutet innehålla en upplysning om möjligheten att överklaga kommunens beslut enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725).

upplysning om att medgivande av markägare eller nyttjanderättshavare kan behövas.

16 a §⁶

När Polismyndigheten har beslutat i fråga om tillstånd till sprängning enligt 6 § första stycket ska tillsynsmyndigheten enligt 21 § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor underrättas om beslutet.

När *kommunen* har beslutat i fråga om tillstånd till sprängning enligt 6 § första stycket ska tillsynsmyndigheten enligt 21 § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor underrättas om beslutet.

16 b §

Kommunen får ta ut avgift för prövningen av ansökan om tillstånd och för tillsyn enligt detta kapitel eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av bestämmelserna i detta kapitel.

18 §

Polismyndigheten får återkalla ett tillstånd,

1. om villkor som enligt 14 § andra stycket eller 15 § gäller för tillståndet har åsidosatts i inte ringa mån och tillståndshavaren inte vidtar rättelse genast efter tillsägelse eller inte kan anträffas efter rimlig efterforskning,

2. om tillstånd har meddelats enligt 1 § och det är av särskild vikt för kommunen att det återkallas,

Tillståndsmyndigheten får återkalla ett tillstånd,

⁶ Senaste lydelse 2025:709.

3. om tillståndet gäller tills vidare och återkallelse är påkallad av hänsyn till trafiken eller till allmän ordning och säkerhet,

4. om tillståndet gäller för bestämd tid och det är av väsentlig betydelse för trafiken eller för allmän ordning och säkerhet att det återkallas, eller

5. om tillstånd har meddelats enligt 1 § och tillståndshavaren åsidosatt sin skyldighet att betala avgift enligt lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m. och han inte betalar genast efter uppmaning.

Ett tillstånd enligt 1 § *skall* återkallas, om *kommunens* beslut om yttrande upphävs efter överklagande.

Ett tillstånd enligt 1 § *ska* återkallas, om *Polismyndighetens* beslut om yttrande upphävs efter överklagande.

19 §⁷

Om någon inte vidtar en åtgärd som han eller hon är skyldig att utföra enligt detta kapitel, lokala föreskrifter eller beslut eller villkor som har meddelats med stöd av 5 §, 14 § andra stycket eller 15 §, får *Polismyndigheten* förelägga honom eller henne att inom viss tid vidta åtgärden. Detta gäller endast om han eller hon inte vidtar rättelse genast efter tillsägelse eller inte kan anträffas efter rimlig efterforskning.

Om någon inte vidtar en åtgärd som han eller hon är skyldig att utföra enligt detta kapitel, lokala föreskrifter eller beslut eller villkor som har meddelats med stöd av 5 §, 14 § andra stycket eller 15 §, får *tillståndsmyndigheten* förelägga honom eller henne att inom viss tid vidta åtgärden. Detta gäller endast om han eller hon inte vidtar rättelse genast efter tillsägelse eller inte kan anträffas efter rimlig efterforskning.

Även om det inte följer av första stycket får föreläggande, utan föregående tillsägelse, avse skyldighet att ta bort upplag, försäljningsstånd, ställningar, skyltar, containrar och andra anordningar som har placerats på en offentlig plats utan nödvändigt tillstånd enligt 1 § eller i strid med villkor som gäller för tillståndet. Detsamma gäller i fråga om anordningar som inte har tagits bort efter utgången av giltighetstiden för tillståndet.

Ett föreläggande enligt andra stycket får, om det avser en container eller något annat skrymmande föremål som ställts upp på offentlig plats, riktas också mot föremålets ägare eller den som är i ägarens

⁷ Senaste lydelse SFS 2014:590.

ställe, även om föremålet ställts upp för någon annans räkning. Det sagda gäller inte om det är uppenbart att någon annan än föremålets ägare eller den som är i hans eller hennes ställe har bestämt platsen för uppställningen.

20 §⁸

I ett föreläggande får vite sättas ut eller, som påföljd om föreläggandet inte följs, anges att rättelse kan komma att vidtas på den försumliges bekostnad genom *Polismyndighetens* försorg.

I ett föreläggande får vite sättas ut eller, som påföljd om föreläggandet inte följs, anges att rättelse kan komma att vidtas på den försumliges bekostnad genom *tillståndsmyndighetens* försorg.

21 §

Polismyndigheten får vidta en åtgärd som avses i 19 § på den försumliges bekostnad,

Tillståndsmyndigheten får vidta en åtgärd som avses i 19 § på den försumliges bekostnad,

1. om den försumlige inte följer ett föreläggande i vilket sådan påföljd har satts ut,
2. om han inte kan anträffas med ett föreläggande efter rimlig efterforskning, eller
3. om det av hänsyn till trafiken eller till allmän ordning och säkerhet är nödvändigt att åtgärden vidtas omedelbart.

26 §⁹

Polismyndighetens beslut enligt detta kapitel eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av detta kapitel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. *Dock får Polismyndighetens beslut att avslå en ansökan om att få ta i anspråk offentlig plats inte överklagas, om beslutet förordas av ett avstyrkande från kommunen enligt 2 § första stycket.*

Polismyndighetens *eller kommunens* beslut *i fall som avses i 6 och 7 §§* enligt detta kapitel eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av detta kapitel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

⁸ SFS 2014:590.

⁹ Senaste lydelse SFS 2017:736.

I fråga om överklagande av kommunens beslut i fall som avses i 1 kap. 2 § *eller i 2 §* eller någon av 8–10 §§ i detta kapitel gäller bestämmelserna i 13 kap. kommunallagen (2017:725).

I fråga om överklagande av kommunens beslut i fall som avses i 1 kap. 2 §, 1 § eller någon av 8–10 §§ i detta kapitel gäller bestämmelserna i 13 kap. kommunallagen (2017:725).

28 §

Polismyndighetens beslut enligt detta kapitel eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av detta kapitel samt länsstyrelsens beslut enligt 11 § eller 13 § andra stycket gäller omedelbart, om inte annat beslutats.

Polismyndighetens *och kommunens* beslut *om tillstånd* enligt detta kapitel eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av detta kapitel samt länsstyrelsens beslut enligt 11 § eller 13 § andra stycket gäller omedelbart, om inte annat beslutats.

5 kap.

3 §¹⁰

Pyrotekniska varor får inte utan tillstånd av *Polismyndigheten* innehas eller användas på en idrottsanläggning när idrottsarrangemang anordnas där.

Vid *Polismyndighetens* handläggning av frågor enligt första stycket tillämpas 3 kap. 14 §, 16 § *första stycket*, 18 § *första stycket* 1, 3 och 4, 19 § första stycket samt 20, 21, 24, 26 och 28 §§.

Pyrotekniska varor får inte utan tillstånd av *kommunen* innehas eller användas på en idrottsanläggning när idrottsarrangemang anordnas där.

Vid *kommunens* handläggning av frågor enligt första stycket tillämpas 3 kap. 7 a §, 14 §, 16 §, 16 b §, 18 § 1, 3 och 4, 19 § första stycket samt 20, 21, 24, 26 och 28 §§.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

2. Ärenden om tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen som har inletts hos Polismyndigheten före ikraftträdandet men ännu inte har avgjorts handläggs enligt äldre föreskrifter.

¹⁰ Senaste lydelse 2014:590.

1.5 Förslag till lag om ändring i delgivningslagen (2010:1932)

Härigenom föreskrivs i fråga om delgivningslagen (2010:1932)

dels att rubriken närmast före 40 § ska lyda ”Förordnade av stämningssmän och förutsättningar att anlita Polismyndigheten för stämningssmannadelgivning”,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, nämligen 41 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 a §

Polismyndigheten får enbart anlitas för stämningssmannadelgivning om andra delgivningsalternativ saknas eller är olämpliga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

2 Utredningens uppdrag och arbete

2.1 Utredningens uppdrag

Utredningens uppdrag består av två delar, nämligen att överväga åtgärder för en stärkt tillsyn av tivoliverksamhet samt att överväga en förändrad ansvarsfördelning av vissa offentliga uppgifter som i dag ankommer på Polismyndigheten. Det gemensamma syftet med uppdragen är att säkerställa att uppgifterna utförs effektivt och ändamålsenligt, men även att öka Polismyndighetens förutsättningar att fokusera på sitt kärnuppdrag – att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Den del som avser tivoliverksamhet redovisades genom delbetänkandet *Säkrare tivoli* (SOU 2025:40) i april 2025.

De uppgifter som utredningen har att överväga en förändrad ansvarsfördelning för är vissa tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen (1993:1617), begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen (1976:206) om felparkeringsavgift, förordnade av stämningsmän samt utförande av stämningsmannadelgivning åt andra enligt delgivningslagen (2010:1932) samt instängsling och andra skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål.

I uppdraget som avser vissa tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen ingår att

- ta ställning till om och i vilken utsträckning ansvaret för tillståndsprövningen enligt 3 kap. ordningslagen ska flyttas från Polismyndigheten till kommunerna eller någon annan lämplig huvudman,
- om en ansvarsflytt till en ny eller flera nya huvudmän föreslås, föreslå vilken eller vilka huvudmän som ska ta över uppdraget,

- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till om, i vilken utsträckning och på vilket sätt Polismyndigheten bör informeras och ges möjlighet till inflytande i den fortsatta ärendehantering, till exempel genom möjlighet att lämna yttrande eller uppställa villkor för tillstånd, och
- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till om det behövs ny reglering för att möjliggöra nödvändigt informationsutbyte mellan Polismyndigheten och den eller de nya huvudmännen.

I uppdraget som avser ansvaret för bestridanden och rättelser av parkeringsanmärkningar ingår att

- ta ställning till om ansvaret för hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift bör flyttas till kommunerna eller någon annan lämplig huvudman,
- om en ansvarsflytt föreslås, föreslå vilken huvudman som ska ta över uppgiften, och
- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till behovet av ändringar i anknytande frågor, såsom behörig domstol efter överklagande.

I uppdraget som avser förordnade av stämningsmän och utförande av stämningsmannadelgivning åt andra ingår att

- ta ställning till om och i vilken utsträckning ansvaret för att förordna stämningsman och utföra stämningsmannadelgivning åt andra ska flyttas till en annan huvudman,
- om en ansvarsflytt föreslås, föreslå vilken huvudman som ska ta över uppdraget,
- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till vilken registertillgång och andra verktyg som den nya huvudmannen behöver för att utföra uppdraget, och
- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till om det behövs ny reglering för att möjliggöra nödvändigt informationsutbyte mellan Polismyndigheten och den nya huvudmannen.

I uppdraget som avser ansvaret för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål ingår att

- ta ställning till om Polismyndighetens ansvar för instängsling och andra skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål ska flyttas till en annan huvudman, eller flera andra huvudmän och i så fall vilken eller vilka.

Utredningen ska också lämna nödvändiga författningsförslag beträffande samtliga frågor.

2.2 Utredningens arbete

Utredningen påbörjade sitt arbete i oktober 2024. Utredningen överlämnade sitt delbetänkande *Säkrare tivol*i (SOU 2025:40) den 10 april 2025. Arbetet har bedrivits på sedvanligt sätt med regelbundna sammanträden där experter och sakkunniga har deltagit. Totalt har sex sammanträden hållits. Utredningen har inför varje sammanträde upprättat promemorior som i arbetets slutskede i allt väsentligt har motsvarat slutprodukten i detta slutbetänkande.

Utredningen har därutöver haft löpande kontakter i enskilda frågor med experterna. Utredningen har också under arbetet med de frågor som redovisas i slutbetänkandet genomfört möten med Svenska parkeringsföreningen och Sveriges kommuner och regioner (SKR). Vidare har samråd skett med Bergsstaten och Transportstyrelsen.

3 Allmänna utgångspunkter

3.1 Polismyndigheten och dess uppgifter

Den 1 januari 2015 genomgick Polismyndigheten en stor omorganisation. De tidigare 21 polismyndigheterna och Rikspolisstyrelsen ombildades till en myndighet, Polismyndigheten. Samtidigt inrättades Säkerhetspolisen som en fristående myndighet. Syftet med reformen var att skapa tydligare styrning och bättre förutsättningar för högre kvalitet, ökad kostnadseffektivitet, större flexibilitet och förbättrade resultat i polisens verksamhet (se prop. 2013/14:110).

Polismyndigheten är en så kallad enrådighetsmyndighet och leds av en myndighetschef, rikspolischefen. Myndigheten delas in i polisregioner. I dag finns sju polisregioner fördelade över landet. Arbetet i regionerna leds av en regionpolischef. Inom Polismyndigheten ska även finnas en avdelning som på nationell nivå leder och samordnar viss polisverksamhet (Nationella operativa avdelningen), en avdelning som ansvarar för handläggningen av ärenden om brott av polisanställda, åklagare och domare (Avdelningen för särskilda utredningar) och en avdelning som har ett nationellt ansvar för myndighetens forensiska verksamhet, utför undersökningar och bedriver forskning inom detta område (Nationellt forensiskt centrum).

Omorganisationen år 2015 föranledde ett stort antal lagändringar. Avsikten med reformen var inte att förändra polisens arbetsuppgifter, men vissa förtydliganden och preciseringar gjordes. Med hänsyn till polisens centrala roll i samhället angavs i förarbetena att det är av grundläggande betydelse att huvuddragen i polisens verksamhet läggs fast i lag, men att uppgifterna endast skulle anges i övergripande termer (se prop. 2013/14:110 s. 396–397). Polismyndighetens ändamål och huvudsakliga uppgifter och ansvar regleras i polislagen (1984:387). Bestämmelserna kompletteras av polisför-

ordningen (2014:1104) och förordning (2022:1718) med instruktion för Polismyndigheten.

I polislagen anges att polisens arbete ska syfta till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och hjälp som ett led i samhällets verksamhet för att främja rättvisa och trygghet. Till Polismyndighetens arbete hör att upprätthålla och övervaka allmän ordning och säkerhet, att ingripa när störningar av den allmänna ordningen och säkerheten inträffat och att utreda och beivra brott. Dessa grundläggande uppgifter beskrivs ofta som Polismyndighetens kärnverksamhet och anges uttryckligen i 2 § p. 1–3 polislagen. Vid sidan av detta ska polisen också utföra en mängd andra uppgifter av varierande slag som inte har preciserats i polislagen på samma sätt (se 2 § p. 4–5 polislagen). Polismyndigheten har dels i uppgift att lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen, dels i uppgift att fullgöra den verksamhet som ankommer på myndigheten enligt särskilda bestämmelser.

3.1.1 Polismyndighetens kärnuppdrag

I förarbetena till polislagen konstateras att polisens huvuduppgift, som i princip inte bör ankomma på något annat samhällsorgan, bör vara att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Det konstaterades vidare att tyngdpunkten i polisens verksamhet måste ligga på övervaknings- och utredningsverksamhet samt brottsförebyggande uppgifter, även om polisens roll som serviceorgan för allmänheten också ansågs nödvändigt att betona (se prop. 1983/84:111 s. 51).

Över tid har bedömningen gjorts att det varken är möjligt eller önskvärt att genom lag på ett uttömmande och slutgiltigt sätt reglera polisens uppgifter. Det är av den anledningen som polisens uppgifter i lagstiftningen endast återgetts i övergripande termer. Syftet har varit att en sådan allmän ram för polisens uppgifter tillåter en fortlöpande anpassning till samhällsutvecklingens ändrade förutsättningar och nya krav (se prop. 1983/84:111 s. 54 och prop. 2013/14:110 s. 396–397).

Som redan angetts består Polismyndighetens kärnverksamhet av brottsförebyggande verksamhet, övervakningsverksamhet och kriminalpolisverksamhet. Det finns relativt lite vägledning i förarbetena avseende innehållet i Polismyndighetens kärnverksamhet. Polismyn-

dighetens brottsförebyggande verksamhet kommenteras översiktligt. Någon närmare beskrivning av de andra centrala verksamheterna finns inte.

I ett vidare perspektiv kan större delen av Polismyndighetens uppgifter sägas ha ett brottsförebyggande syfte. Brottsförebyggande verksamhet i egentlig mening avser sådan verksamhet som är riktad till personer vilka inte är föremål för rättsväsendets åtgärder på grund av brott. I förarbetena exemplifieras denna verksamhet som den skolundervisning och ungdomsverksamhet i övrigt som Polismyndigheten bedriver liksom den brottsförebyggande information och kontaktverksamhet som syftar till att ge information till allmänheten om brottsrisker och om åtgärder som kan vidtas för att öka det egna skyddet mot brott (se prop. 1983/84:111 s. 56).

3.1.2 Samhällsutvecklingens påverkan på Polismyndighetens kärnuppdrag

I förarbeten som berört polisens organisation och arbetsuppgifter har återkommande konstaterats att organisationen och arbetsuppgifterna måste anpassas till förändringar i samhällsbilden. Genomgående har beskrivits hur strukturella förändringar i samhället direkt eller indirekt har påverkat polisens arbetsuppgifter. Exempel på sådana förändringar är en förändrad befolkningssammansättning, ökad globalisering och digitalisering samt ökad brottslighet och förekomst av nya typer av brott.

I våra direktiv anges att det med tanke på samhällsutvecklingen är viktigare än någonsin att Polismyndigheten kan fokusera på sitt kärnuppdrag och att det därför är angeläget att det vidtas åtgärder för att renodla myndighetens uppdrag ytterligare.

Sedan mitten av 00-talet har mycket av Polismyndighetens fokus riktats mot grov och organiserad brottslighet. Under perioden har skjutvapenvåldet ökat i Sverige. Antalet konstaterade fall av dödligt våld har också visat en tydligt uppåtgående trend. År 2024 konstaterades dock en tydlig nedgång med nivåer motsvarande de i början av 00-talet (Se Brottsförebyggandet rådets statistik "Konstaterade fall av dödligt våld"). De uppgifter som polisen hitintills redovisat tyder på att den nedåtgående utvecklingen bestod under i vart fall första halvåret 2025.

Enligt uppgifter från Brottsförebyggande rådet (Brå) har ökningen av det dödliga skjutvapenväldet varit starkt koncentrerat till händelser i kriminell miljö. Brå definierar kriminell miljö som den vinningsdrivna miljö där personer systematiskt begår brott för att tjäna pengar, ofta med kopplingar till narkotikahandel eller organiserad brottslighet. Brotten äger ofta rum på natten, ofta på offentliga platser i storstäder och det finns ofta kopplingar till narkotikamissbruk hos de inblandade. Det finns dock uppgifter som pekar på en tendens att fler brott begås på andra tider och platser och att ökningen spridit sig utanför storstadslänen. Den utvecklingen har också lett till en ökad risk för utomstående att drabbas. (Se t.ex. Brås rapporter 2024:6 *Dödligt våld i Sverige sedan 1990 – omfattning, utveckling och karaktär*, 2024:7 *Ökningen av skjutvapenväld i Sverige – En studie av skjutvapenväldets utveckling i kriminell miljö sedan mitten av 00-talet* och 2023:4 *Utredning och uppkläring av dödligt våld i kriminell miljö*).

Parallellt med brottsutvecklingen har medborgarnas oro för brott ökat. I den nationella trygghetsundersökning som Brottsförebyggande rådet genomför årligen uppgav 28 procent av de tillfrågade år 2014 att de oroade sig för brottsligheten i samhället. År 2024 var motsvarande siffra 50 procent. Detta trots att den totala mängden anmälda brott inte har ökat de senaste tio åren utan varit relativt konstant (Se Brottsförebyggande rådets statistik "Anmälda brott").

Utifrån den samhällsutveckling som skett kan två skilda synsätt anläggas på Polismyndighetens kärnuppdrag. En uppfattning är att fler arbetsuppgifter än tidigare är polisiärt relevanta eftersom samhällets påverkan av våld är högre och säkerheten – eller i vart fall den upplevda säkerheten – är lägre och att det därmed finns ett större behov av att arbetsuppgifter som på något sätt aktualiserar frågor om ordning och säkerhet ligger hos Polismyndigheten. Ett motstående synsätt är emellertid att samhällsutvecklingen i sig utgör skäl för att renodla Polismyndighetens uppgifter så att polisens resurser kan läggas på de mest allvarliga ordnings- och säkerhetsstörningarna. Av utredningens direktiv följer att det är det senare synsättet som ska anläggas när vi överväger en förändrad ansvarsflytt av vissa uppgifter som i dag ankommer på polisen.

3.2 Renodling av Polismyndighetens uppgifter

Enligt våra direktiv (dir. 2024:75) ska en utgångspunkt för utredningen vara den sedan länge gällande ambitionen att renodla Polismyndighetens verksamhet. Med renodling avses i direktiven att från Polismyndigheten föra bort sådana uppgifter som inte bör ankomma på polisen. Som konstaterats ovan har Polismyndigheten, vid sidan av sina huvuduppgifter, åligganden av skilda slag inom området för allmän förvaltning. De uppgifter som utredningen har att överväga en förändrad ansvarsfördelning för utgör sådana åligganden.

I direktiven uttrycks en vilja att Polismyndigheten inte åläggs ansvar för uppgifter som kan utföras lika bra eller bättre och mer effektivt av någon annan. Syftet med att renodla Polismyndighetens arbetsuppgifter är att polisen ska kunna fokusera på sitt kärnuppdrag och därmed ges bättre förutsättningar att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

I direktiven ges vissa instruktioner för vilka utgångspunkter utredningen ska tillämpa för att bedöma frågan om ansvarsflytt av vissa uppgifter som i dag ankommer på Polismyndigheten. En första sådan utgångspunkt är att Polismyndigheten inte ska ägna sig åt arbetsuppgifter som saknar eller har låg polisiär relevans. Frågan om graden av polisiär relevans kan bedömas utifrån flera kriterier, till exempel om ett ordnings- och säkerhetstänkande är av dominerande betydelse när uppgiften utförs och om det kan antas att våld eller tvångsmedel måste användas för att utföra uppgiften.

En annan utgångspunkt för bedömningen är om arbetsuppgiften är av betydelse för kärnverksamhetens genomförande. Uppgifter som inte direkt har polisiär relevans kan vara centrala för myndighetens verksamhet som helhet, till exempel för möjligheten att inhämta relevant information eller bibehålla lokal närvaro.

Ytterligare en utgångspunkt är att en ansvarsflytt ska framstå som ändamålsenlig utifrån ett större perspektiv. Det innebär att eventuella kostnadseffektiviseringar och samhällsekonomiska eller liknande effekter av en ansvarsflytt ska beaktas.

De utgångspunkter som anges i direktiven innebär alltså att det finns anledning att flytta uppgifter som saknar betydelse för Polismyndighetens kärnverksamhet, har låg polisiär relevans och kan

utföras lika bra eller bättre av andra myndigheter utan att kostnaderna ökar eller framstår som omotiverade.

3.2.1 Renodling enligt Polisverksamhetsutredningens metod

Samtliga frågor som redovisas i detta betänkande har utretts tidigare av Polisverksamhetsutredningen. Polisverksamhetsutredningen hade i uppdrag att lämna förslag till förändringar i polisens arbetsuppgifter som innebar att polisen i ökad utsträckning kunde koncentrera sig på sin centrala funktion, det vill säga att minska brottsligheten och öka människors trygghet (se dir. 2000:105). Polisverksamhetsutredningen presenterade sina slutsatser i tre betänkanden *Mot ökad koncentration – förändring av polisens verksamhet* (SOU 2001:87), *Polisverksamhet i förändring* (SOU 2002:70) och *Polisverksamhet i förändring – del 2* (SOU 2002:117).

I betänkandet *Polisverksamhet i förändring* redovisas den metod som utredningen använt sig av för att bedöma om en arbetsuppgift bör åligga polisen eller om den borde överföras till annan huvudman kortfattat enligt följande:

Metoden består av tre utgångspunkter som var och en för sig eller tillsammans utgör en förutsättning för om en uppgift ska anses vara polisiärt relevant och därmed ankomma på polisen. Om inte förhållandena i de beskrivna utgångspunkterna är uppfyllda i tillräcklig utsträckning bör arbetsuppgiften överföras till annan huvudman eller helt upphöra om inte detta medför betydande negativa konsekvenser från ett medborgar- eller samhällsekonomiskt perspektiv. De tre utgångspunkterna är i korthet följande

- 1) Polisen ska i princip belastas med endast de arbetsuppgifter som kan anses utgöra ett naturligt led i funktionen att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Polisen bör således endast tillföras sådana arbetsuppgifter där ett ordnings- eller säkerhetstänkande är av dominerande betydelse vid utförandet av uppgiften och som i princip kräver den kompetens och utbildning som en polis normalt besitter.
- 2) Principen att polisen ska vara den huvudaktör som på samhällets vägnar har befogenhet att använda våld mot medborgarna bör i största möjliga utsträckning upprätthållas även om det vid sidan om polisen finns yrkesgrupper i dag som har vissa befogenheter på området. Även om den övergripande utgångspunkten ordnings- och säkerhetstänkande inte ingår som ett dominerande moment ska en uppgift ankomma på polisen om det kan antas att våld eller tvångsmedel kan komma att behöva användas för att utföra den.
- 3) Polisen ska endast utföra uppgifter som ligger inom ramen för polisens nuvarande utbildning och kompetens.

Det finns således likheter både beträffande utredningsuppdraget och utgångspunkterna för uppdraget. Det finns därför anledning för oss att både beakta den metod som Polisverksamhetsutredningen tillämpade och förhålla oss till de slutsatser som den utredningen drog.

3.3 Kommunal självstyrelse och finansieringsprincipen

Polisverksamhetsutredningen föreslog att vissa av Polismyndighetens arbetsuppgifter skulle övertas av kommunen. Det finns därför anledning att redan inledningsvis belysa några av de regler och principer som gör sig gällande vid gränsdragningen mellan statliga och kommunala åligganden.

Den kommunala självstyrelsen är grundlagsfäst i Sverige. I 1 kap. 1 § andra stycket regeringsformen (RF) anges att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom bland annat kommunal självstyrelse. I 14 kap. 2 § RF anges att kommunen sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund, att närmare bestämmelser om detta finns i lag och att kommunerna på samma grund sköter även övriga angelägenheter som bestäms i lag. Bestämmelsen innebär att principen om kommunal självstyrelse gäller för all kommunal verksamhet. Någon reglering av vilka uppgifter som kommunerna har finns inte i regeringsformen.

I 1 kap. 2 § kommunallagen (2017:725) anges att kommuner och regioner sköter på demokratins och den kommunala självstyrelsens grund de angelägenheter som anges i lagen eller annan författning. I kommunallagen regleras alltså kommunernas angelägenheter och grundläggande befogenheter. I lagen finns även bestämmelser om kommuners organisation och beslutsfattande. Lagen utgör genom dessa regler grunden för förverkligandet av den kommunala självstyrelsen.

Någon allmänt accepterad definition av vad som avses med kommunal självstyrelse finns inte. I förarbetena till regeringsformen uttalas bland annat att det varken är lämpligt eller möjligt att en gång för alla dra orubbliga och preciserade gränser i grundlag kring en kommunal självstyrelsessektor och att arbets- och befogenhetsfördelningen mellan stat och kommun i ganska vid omfattning i stället

måste kunna ändras i takt med samhällsutvecklingen. I förarbetena uttalas vidare att det är av grundläggande betydelse för kommunernas kompetens att de utöver sina särskilda åligganden har en fri sektor inom vilken de kan ombesörja egna angelägenheter och att det inom detta område finns utrymme för en kommunal initiativrätt. Det anför även att denna initiativrätt kan sägas bilda en kärna i den kommunala självbestämmanderätten som bör komma till klart uttryck i regeringsformen (se prop. 2009/10:80 s. 210 och prop. 1973:90 s. 190).

Utrymmet för kommunal självstyrelse är inte obegränsat (se prop. 2009/10:80 s. 210). För att tillförsäkra att intresset av kommunal självstyrelse under beredningen av lagförslag regelmässigt ställs mot de intressen som ligger bakom lagförslaget infördes år 2011 en ny bestämmelse i 14 kap. 3 § RF. Av bestämmelsen framgår att en inskränkning av den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. Bestämmelsen innebär således att inskränkningar i den kommunala självstyrelsen ska göras med tillämpning av en proportionalitetsprincip (se prop. 2009/10:80 s. 212).

Även överväganden kopplade till den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras när nya uppgifter som innebär ökade kostnader läggs på kommunsektorn. Finansieringsprincipen är inte lagfäst men ska, enligt överväganden som kommit till uttryck i flera förarbeten, tillämpas för hela kommunsektorn (se till exempel prop. 1991/92:150 och prop. 1993/94:150). Principen innebär att kommuner inte ska åläggas nya uppgifter utan att de samtidigt får möjlighet att finansiera dessa med annat än höjda skatter. Om staten fattar beslut som gör att den kommunala verksamheten kan bedrivas billigare ska staten på motsvarande sätt minska de statliga bidragen. Finansieringsprincipen ska till exempel tillämpas när nya uppgifter, som inte tidigare har tillhandahållits av kommunen, görs obligatoriska. En sådan situation kan vara när uppgifter överförs från staten till kommunerna.

4 Vissa tillstånd enligt ordningslagen

4.1 Gällande rätt

I 3 kap. ordningslagen (1993:1617) regleras, så vitt är av intresse för utredningen, tillstånd som rör användningen av offentlig plats (1), tillstånd till sprängning inom detaljplanelagt område (2), tillstånd till skjutning med eldvapen inom detaljplanelagt område (3), tillstånd för den under 18 år att använda luft- eller fjädervapen inom detaljplanelagt område utomhus (4) tillstånd till användning av pyrotekniska varor (5) och tillstånd enligt lokala föreskrifter för att upprätthålla ordningen på offentlig plats (6).

Enligt 3 kap. ordningslagen krävs också tillstånd till användning av skjutbanor som inte tillhör Försvarsmakten. Frågan om en flytt av ansvaret för sådana tillstånd har utretts av Utredningen om en ny jakt- och viltvårdsmyndighet. I slutbetänkandet *En ny nationell myndighet för viltförvaltning* (SOU 2025:50) som överlämnades i maj 2025 föreslog utredningen att länsstyrelsen skulle överta huvudmannskapet för tillståndsprövningen. Utredningens förslag har ännu inte lett till lagstiftning.

4.1.1 Användning av offentlig plats

En offentlig plats inom detaljplanelagt område får inte utan tillstånd av Polismyndigheten användas på ett sätt som inte stämmer överens med det ändamål som platsen har upplåtits för eller som inte är allmänt vedertaget. Tillstånd behövs emellertid inte om platsen tas i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och utan att inkräkta på någon annans tillstånd. I fråga om allmänna vägar

krävs tillstånd från väghållningsmyndigheten eller länsstyrelsen för vissa åtgärder. I andra fall krävs tillstånd av Polismyndigheten.

Ett användande i enlighet med det ändamål för vilket den offentliga platsen har upplåtits genom beslut i detaljplan eller i någon annan ordning kräver alltså inte tillstånd (se prop. 1992/93:210 s. 274). Detsamma gäller tillfälligt användande av platsen. Ett nyttjande av platsen som sträcker sig längre än några timmar kan som regel inte anses vara ett tillfälligt ianspråktagande. Inte heller blir ianspråktagandet att anse som tillfälligt, om platsen används av någon under några timmar om personen gör ett kortare uppehåll för att därefter återkomma till platsen och återuppta sin verksamhet där (se prop. 1992/93:210 s. 274). För att ett ianspråktagande av en offentlig plats inte ska kräva tillstånd uppställs som ett ytterligare krav att ianspråktagandet endast är obetydligt. Av avgörande betydelse i sammanhanget blir då storleken på ytan av den offentliga platsen. Är det fråga om en begränsad yta kan även ett mycket blygsamt ianspråktagande bli tillståndspliktigt, om en större del av den offentliga platsen därigenom tas i anspråk. Av betydelse för bedömningen av omfattningen av ianspråktagandet blir också om flera personer nyttjar den offentliga platsen samtidigt (se prop. 1992/93:210 s. 275).

Polismyndigheten ska inhämta yttrande från kommunen innan tillstånd ges. Tillstånd får inte meddelas om kommunen avstyrker ansökan. Om kommunen ställer upp villkor för tillstyrkan av ansökan får tillstånd meddelas endast om det förenas med de villkoren. I vissa undantagsfall behöver Polismyndigheten inte höra kommunen i tillståndsärendet. Det ena fallet är då tillståndsärendet avser mark som förvaltas av någon annan än kommunen. Det andra fallet är när annan kvartersmark än sådan som är avsatt för hamnverksamhet har upplåtits med nyttjanderätt av kommunen och om ansökan avser ianspråktagande enligt nyttjanderättsavtalet.

Definitionen av offentlig plats finns i 1 kap. 2 § ordningslagen. Med offentlig plats avses

1. allmänna vägar,
2. gator, vägar, torg, parker och andra platser som i detaljplan redovisas som allmän plats och som har upplåtits för sitt ändamål,

3. områden som i detaljplan redovisas som kvartersmark för hamnverksamhet, om de har upplåtits för detta ändamål och är tillgängliga för allmänheten, samt
4. andra landområden och utrymmen inomhus som stadigvarande används för allmän trafik.

Vidare anges att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en kommun får förskriva att anläggningar för lek, idrott, camping eller friluftsliv, badplatser, järnvägsområden, begravningsplatser och andra sådana områden, om de inte omfattas av bestämmelserna i första stycket, ska jämföras med offentliga platser vid tillämpning av 3 kap. och av lokala föreskrifter, under förutsättning att områdena är tillgängliga för allmänheten. Om ett sådant område eller utrymme är tillgängligt för allmänheten endast under vissa tider, är det offentlig plats under dessa tider.

I 1 kap. 4 § plan- och bygglagen (2010:900) finns definitioner av bland annat begreppen allmän plats och kvartersmark. En allmän plats är en gata, en väg, en park, ett torg eller ett annat område som enligt detaljplan är avsett för ett gemensamt behov. Kvartersmark är sådan mark som enligt detaljplan inte ska vara allmän plats eller vattenområde.

4.1.2 Sprängning och skjutning med eldvapen

Sprängning och skjutning med eldvapen får inte äga rum inom område som omfattas av detaljplan utan tillstånd av Polismyndigheten. Tillstånd till sprängning får endast beviljas den som har tillstånd, eller inte behöver ha tillstånd, till användning av explosiva varor enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor.

Den som är under 18 år får inte utan tillstånd av Polismyndigheten inom område som omfattas av detaljplan utomhus använda luft- eller fjädervapen med vilka kulor, hagel eller andra projektiler kan skjutas ut. Detsamma gäller utanför sådant område, om inte vapnet används under uppsikt av någon som har fyllt 20 år.

Syftet med att tillståndskravet för sprängning och skjutning med eldvapen innefattar områden som omfattas av detaljplan är att alla områden med sammanhållen bebyggelse ska träffas av bestämmelsen (se prop. 1992/93:210 s. 127). Bestämmelsen syftar således till

att trygga ordningen och säkerheten på allmänt tillgängliga områden och utrymmen. Det är möjligt att genom lokala föreskrifter utvidga det tillståndspliktiga området även till andra områden. I samband med bestämmelsens införande bedömdes behovet av sådana föreskrifter dock vara mycket begränsat (se prop. 1992/93:210 s. 127).

Polismyndigheten ska vid tillståndsprövningen avseende sprängningstillstånd bedöma om den som ska spränga är lämplig och har rätt utbildning och erfarenhet (se Rikspolisstyrelsens allmänna råd om sprängning, RPSFS 2012:6, FAP 523-1). Ett tillstånd till sprängning kan gälla antingen för en specifik tid och plats eller vara generellt för platser och tider som inte kan anges då ansökan ges in. Av RPSFS 2012:6 framgår i vilka situationer generella tillstånd ska ges. Främst beviljas generella tillstånd till statliga och kommunala myndigheter för sprängarbete i samband med nedläggning av ledningar och liknande i mark. Vid generella tillstånd krävs en särskild anmälan om varje sprängarbete i god tid innan sprängning påbörjas.

4.1.3 Pyrotekniska varor

Pyrotekniska varor får inte användas utan tillstånd av Polismyndigheten, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom. Frågan om användning av pyrotekniska varor vid vissa idrottsarrangemang är särreglerat i 5 kap. ordningslagen.

När bestämmelsen infördes definierades pyrotekniska varor som sådana artiklar som av Sprängämnesinspektionen med stöd av ett förordnande i en numera upphävd förordning klassificerade som pyrotekniska varor (se prop. 1992/93:210 s. 282). Bestämmelsen har sedan införandet inte ändrats så vitt avser definitionen av pyrotekniska varor. Sprängämnesinspektionen avvecklades i början av 2000-talet. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) meddelar i dag föreskrifter inom området för brandfarliga och explosiva varor och har i sina föreskrifter definierat en pyroteknisk artikel som ett föremål som innehåller pyroteknisk sats (se 4 § MSBFS 2015:6). Exempel på pyrotekniska varor är nöjesfyrverkerier som raketer, så kallade bengaliska eldar och fyrverkeribomber. Det kan också handla om röksignaler, nödraketer, nödbloss, knallskott, lysraketer

samt konstgjorda blixtar och andra pyrotekniska sceneffekter. Till gruppen pyrotekniska varor hör också artiklar som tomtebloss och isfacklor (se prop. 2008/09:78 s. 67).

Tillämpningsområdet för bestämmelsen är inte inskränkt till område av något visst slag. Kravet på tillstånd är i stället beroende av om användningen av pyrotekniska varor i det enskilda fallet innebär risk för skada på eller någon annan olägenhet för personer eller egendom. Med skada avses såväl fysisk som psykisk skada, till exempel att ett barn eller djur blir skrämt. Begreppet olägenhet tar sikte på att användningen av pyrotekniska varor måste anses som störande för omgivningen. Skadan eller olägenheten måste emellertid vara så påtaglig att den är beaktansvärd (se prop. 1992/93:210 s. 282).

4.1.4 Lokala föreskrifter

I 3 kap. ordningslagen finns bestämmelser som ger regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en kommun eller en länsstyrelse möjlighet att meddela kompletterande lokala föreskrifter.

En kommun får, efter regeringens bemyndigande, meddela de ytterligare föreskrifter för kommunen eller del av denna som behövs för att upprätthålla den allmänna ordningen på offentlig plats eller för att förhindra att människors hälsa eller egendom skadas till följd av användningen av pyrotekniska varor.

Eftersom ett bemyndigande bara får avse ”ytterligare föreskrifter” får ordningslagens bestämmelser inte inskränkas genom lokala ordningsföreskrifter. Det får inte heller utfärdas lokala föreskrifter som strider mot lagens bestämmelser. Det är alltså bara fråga om föreskrifter som går längre än lagens bestämmelser eller som i mera detalj preciserar vad som föreskrivs i lagen (se prop. 1992/93:210 s. 283–284). Av 3 kap. 12 § ordningslagen följer också att föreskrifterna inte får angå förhållanden som är reglerade i lagen eller annan författning eller som enligt lagen eller annan författning kan regleras på något annat sätt. Föreskrifterna får inte heller lägga onödigt tvång på allmänheten eller annars göra obefogade inskränkningar i den enskildes frihet.

Regeringen får meddela de föreskrifter om ordningen och säkerheten i en hamn som behövs med hänsyn till den verksamhet som bedrivs i hamnen. Regeringen får överlämna åt en kommun att med-

delar sådana föreskrifter i fråga om hamnar som ägs eller förvaltas av kommunen eller av ett av kommunen helägt företag. Dessutom får regeringen överlämna åt länsstyrelsen att meddela föreskrifter i fråga om hamnar som ägs eller förvaltas av annan.

Länsstyrelsen får, efter regeringens bemyndigande, om det på grund av särskilda förhållanden behövs för att skydda människor mot fara för liv eller hälsa, meddela föreskrifter för viss tid eller tills vidare om förbud mot att vistas inom skade- eller riskområden, gruvområden, skjutfält eller skjutbanor eller liknande områden.

I förordning (1993:1632) med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen (1993:1617) finns kompletterande bestämmelser avseende kommuner och länsstyrelser rätt att meddela lokala föreskrifter.

4.1.5 Tillstånd och villkor m.m.

Vid prövningen av en ansökan om tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen eller en lokal föreskrift ska Polismyndigheten beakta vad som krävs av hänsyn till trafiken samt till allmän ordning och säkerhet. Om ansökan avser tillstånd att ta i anspråk en offentlig plats för visst ändamål, ska särskild hänsyn tas till gångtrafikens intresse. Polismyndighetens prövning begränsas alltså till att avse endast frågan om hinder mot bifall till ansökan föreligger med hänsyn till trafiken eller allmän ordning och säkerhet. Andra intressen eller synpunkter ska därmed inte beaktas (se prop. 1992/93:210 s. 290).

Begreppet allmän ordning och säkerhet innefattar en mängd olika faktorer. Bland annat har Polismyndigheten vid tillståndsprövningen att beakta om en verksamhet kan medföra störande buller. Vidare ligger i begreppet att Polismyndigheten har att bedöma den sökandes personliga lämplighet i de fall där denna har betydelse för prövningen i tillståndsärendet (se prop. 1992/93:210 s. 290).

Ett beslut av Polismyndigheten om tillstånd får förenas med de villkor som behövs av hänsyn till trafiken samt till allmän ordning och säkerhet. Villkoren får inte lägga onödigt tvång på allmänheten eller på annat sätt göra obefogade inskränkningar i den enskildes frihet.

När det gäller ärenden om tillstånd att ta i anspråk offentlig plats har kommunen dels veto, dels rätt att ställa upp villkor för ansökans beviljande. Kommunen har då att ange dessa villkor i yttrande till Polismyndigheten. Villkoren kan ta sikte på annat än allmän ordning och säkerhet och avse skötseln av den offentliga platsen, markanvändningen, stadsbilden, miljö och trafik.

Ett beslut gäller för viss tid eller tills vidare. Beslutet ska innehålla de villkor som Polismyndigheten har meddelat och de villkor som kommunen ställt upp. Polismyndigheten kan i vissa särskilt angivna situationer återkalla ett tillstånd, till exempel om villkor som gäller för tillståndet har åsidosatts i inte ringa mån och tillståndshavaren inte vidtar rättelse genast efter tillsägelse eller inte kan anträffas efter rimlig efterforskning.

Polismyndigheten har rätt att förelägga någon som inte, efter begäran om rättelse, vidtar en åtgärd som åligger honom eller henne enligt 3 kap. ordningslagen, lokala föreskrifter eller beslut eller villkor som meddelats enligt lagen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Om föreläggandet inte följs, kan rättelse komma att vidtas på den försumliges bekostnad genom Polismyndighetens försorg. I 3 kap. ordningslagen finns också bestämmelser om straff om någon bryter mot vissa angivna bestämmelser i lagen samt om förverkande i vissa fall.

Polismyndighetens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Polismyndighetens beslut gäller omedelbart, om annat inte beslutats.

Polismyndighetens beslut att avslå en ansökan om att få ta i anspråk offentlig plats får inte överklagas om avslagsbeslutet föranledes av ett avstyrkande från kommunen. I ett sådant fall är ju Polismyndigheten förhindrad att bevilja ansökan. Sökanden är i dessa fall hänvisad till att överklaga kommunens beslut i tillståndsärendet enligt bestämmelserna om laglighetsprövning i 13 kap. kommunallagen (2017:725). Detsamma gäller för kommunens beslut att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen.

4.2 Tidigare utredningar

Frågan om Polismyndigheten eller kommunen borde vara huvudman i frågor om tillstånd att ta i anspråk offentlig plats var föremål för ingående diskussion i förarbetena till ordningslagens föregångare, 1956 års allmänna ordningsstadga (se prop. 1956:143). Att allmänna platser i regel ägs och förvaltas av kommunerna angavs som skäl för att kommunen skulle ha ett avgörande inflytande på frågan om vem som skulle få nyttja marken. Att ordnings- och trafikförhållanden skulle beaktas i samband med tillståndsgivningen utgjorde i stället skäl för att beslutanderätten skulle läggas hos polisen. Den lämpligaste lösningen ansågs vara att låta avgörandet ankomma på Polismyndigheten men samtidigt ge kommunen en vetorätt.

I samband med ordningslagens ikraftträdande diskuterades återigen frågan om en förändrad ansvarsfördelning i fråga om tillstånd att ta i anspråk offentlig plats (se prop. 1992/93:210). Av förarbetena framgår att ett mindre antal remissinstanser, bland annat Rikspolisstyrelsen och några kommuner förespråkade en omvänd ansvarsfördelning mellan Polismyndigheten och kommunen, det vill säga att kommunen skulle bli tillståndsmyndighet och Polismyndigheten ges rätt att yttra sig i ärendena. Lagstiftaren ansåg emellertid att den gällande ordningen med Polismyndigheten som tillståndsgivare med krav på att inhämta kommunens yttrande borde behållas.

Frågan om huvudmannaskapet för tillstånd att använda pyrotekniska varor diskuterades inte mer än att det i förarbetena konstaterade att polisen även fortsättningsvis borde vara tillståndsmyndighet (se prop. 1992/93:210 s. 123). Någon annan ordning för tillstånd till sprängning eller till skjutning med eldvapen diskuterades över huvud taget inte.

Sedan ordningslagens ikraftträdande har frågan om huvudmannaskapet för tillstånd att använda offentlig plats behandlats i betänkandet *Trygghet mot brott – Rollfördelning och samverkan* (SOU 1995:146). Utredningen, som antog namnet Trygghetsutredningen, föreslog att vissa ärenden om tillstånd att disponera offentlig plats skulle flyttas över från polisen till kommunen under förutsättning att Polismyndigheten och kommunen kom överens om det. Förslaget behandlades i promemorian *Några frågor om ordningslagen* (Ds 2001:66) men har inte lett till lagstiftning. I promemorian angavs att goda skäl talar för förslaget att vända på beslutsordningen så att kom-

munen är tillståndsinstans med polisen som remissinstans i frågor som rör ordning och säkerhet. Mot bakgrund av dåvarande kommunförbundets bedömning att det inte går att genomföra en generell överflyttning av beslutsrätten från polisen till kommunerna föreslogs emellertid inte någon ändring. Det angavs emellertid att det, beroende på vad Polisverksamhetsutredningen kommer fram till, kan bli aktuellt att på nytt ta upp denna fråga.

Frågan om ansvarsflytt för samtliga tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen utreddes av Polisverksamhetsutredningen. Utredningen gjorde i delbetänkandet *Möt ökad koncentration – förändring av polisens verksamhet* (SOU 2001:87) bedömningen att ansökningar om att utnyttja offentlig plats är en lämplig uppgift för kommunerna. Betänkandet remissbehandlades och utfallet av remissvaren redovisades Polisverksamhetsutredningens nästkommande betänkande *Polisverksamhet i förändring* (SOU 2002:70). Kommunförbundet redovisade då en förändrad inställning och tillstyrkte utredningens förslag men anförde samtidigt att det bör införas en bestämmelse som gör det möjligt för kommunerna att träffa avtal med en annan kommun om att uppgifterna kan ombesörjas av den andra kommunen.

Polisverksamhetsutredningen föreslog i betänkandet *Polisverksamhet i förändring* (SOU 2002:70) att frågor om tillstånd att använda offentlig plats, tillstånd till sprängning, tillstånd att använda pyrotekniska varor samt tillstånd enligt lokala föreskrifter inom dessa områden skulle avgöras av kommunen i stället för Polismyndigheten. Polisen skulle enligt förslaget ha en möjlighet, men inte skyldighet att yttra sig över ansökan samt rätt att ställa upp villkor för ansökans beviljande. Kommunerna skulle enligt förslaget ha rätt till samverkan sinsemellan. Utredningen föreslog att frågor om tillstånd till skjutning med eldvapen och med luft- eller fjädervapen för den under 18 år även i fortsättningen skulle avgöras av Polismyndigheten.

Frågan om huvudmannaskapet för tillstånd att ta i anspråk offentlig plats var också föremål för en motion år 2022 (motion 2022/23:2269). I motionen föreslogs att riksdagen skulle besluta om ändring av ordningslagen i enlighet med en till motionen bilagd utredning. Den bilagda utredningen innehöll förslag utformade av Kazimir Åberg, före detta hovrättsråd och vice ordförande i Svea hovrätt, på uppdrag av Stockholm stad. Utredningen föreslog att kommunen skulle ges beslutanderätt i fråga om ianspråktagande av offentlig plats när

kommunen äger eller förvaltar den offentliga platsen. I de fall där den offentliga platsen ägs eller förvaltas av någon annan än kommunen föreslogs att beslutanderätten skulle kvarstå hos Polismyndigheten. I de fall där beslutanderätten överfördes till kommunen skulle Polismyndigheten beredas tillfälle att yttra sig över ansökan och kommunen skulle fästa särskild vikt vid de synpunkter som Polismyndigheten lämnade. Motionen ledde inte till bifall i riksdagen.

4.3 Överväganden

Utredningens förslag: Frågor om tillstånd att använda offentlig plats, tillstånd till sprängning inom detaljplanlagt område, tillstånd till skjutning med eldvapen inom detaljplanlagt område, tillstånd för den under 18 år att använda luft- eller fjädervapen inom detaljplanlagt område utomhus, tillstånd att använda pyrotekniska varor och tillstånd enligt lokala föreskrifter inom dessa områden ska avgöras av kommunerna.

Polismyndigheten ska ha möjlighet men inte skyldighet att yttra sig över ansökan samt rätt att ställa upp villkor för beviljande av tillstånd att ta i anspråk offentlig plats.

Tillstånd att ta i anspråk offentlig plats får inte ges om Polismyndigheten avstyrker bifall till ansökan.

Kommunen ska ges rätt att ta ut avgift för ärendena.

4.3.1 Bör uppgiften ankomma på Polismyndigheten?

Offentlig plats

Frågan om Polismyndigheten eller kommunen ska besluta om tillstånd att ta i anspråk offentlig plats har som framgått ovan varit föremål för diskussion sedan bestämmelsen infördes. Det spørsmål som varit centralt är om tillståndsfrågan främst rör frågor om allmän ordning och säkerhet eller främst rör kommunens intresse av att bestämma över mark som utgör offentlig plats.

Inledningsvis kan konstateras att det vid tillståndsprövning enligt 3 kap. ordningslagen inte kan förväntas att våld eller tvångsmedel måste användas för att utföra arbetsuppgiften. Den centrala frågan vid bedömningen av om uppgiften är polisiärt relevant är

i stället hur stor ordnings- och säkerhetsaspekten är vid tillståndsprovningen.

Redan vid frågans hantering i tidigare utredningar har anförts att ordnings- och säkerhetsaspekter aktualiseras i liten utsträckning. I Trygghetsutredningens betänkande angavs att det fanns ständigt återkommande ärenden och ärendegrupper där ordnings- och säkerhetsaspekter sällan eller aldrig förekom. Som exempel på detta angavs uppställning av byggnadsställningar och skyltar men även tillstånd att ställa upp kioskbyggnad eller förlängning av sådant tillstånd. Utredningen konstaterade vidare att ansökningar där ordnings- och säkerhetstänkande var av avgörande betydelse utgjorde en allt mindre andel av de totala ärendena. Samma slutsats drogs i promemorian *Några frågor om ordningslagen* (Ds 2001:66). Även i Polisverksamhetsutredningens betänkande drogs slutsatsen att övervägande del av ärendena avseende ianspråktagande av offentlig plats inte hade någon nämnvärd polisiär relevans.

Utredningen delar de bedömningar som gjorts tidigare. Utifrån vad utredningen har erfarit aktualiseras frågor som rör allmän ordning och säkerhet i liten utsträckning vid Polismyndighetens hantering av ärendena. De vanligaste ärendetyperna när det gäller ianspråktagande av offentlig plats är byggetableringar (till exempel containrar, byggställningar och byggbodar), uteserveringar och försäljning. Enligt utredningens mening är det ärendetyper som i mindre utsträckning aktualiserar frågor om ordning och säkerhet.

Sedan ordningslagens ikraftträdande har Polismyndighetens arbetsförhållanden och organisation förändrats. Den senaste samhällsutvecklingen i form av ökad våldsanvändning och lägre upplevd säkerhet hos allmänheten har inneburit nya utmaningar för Polismyndigheten. Det är också rimligt att anta att Polismyndighetens arbetsbelastning generellt är högre än då ordningslagen infördes. Som redogjorts för i kapitel 3 är en utgångspunkt för utredningen att samhällsutvecklingen inneburit att Polismyndighetens verksamhet bör renodlas så att dess resurser kan läggas på de mest allvarliga ordnings- och säkerhetsstörningarna. Ordnings- och säkerhetsaspekterna som kan aktualiseras vid tillståndsprovningen enligt 3 kap. ordningslagen torde sällan vara av sådant slag. Även det utgör skäl för att ansvaret bör ankomma på annan än Polismyndigheten.

För kommunens vidkommande är det av stor betydelse att kunna agera när offentlig plats används utan tillstånd eller i strid mot meddelat tillstånd. Flera kommuner har beskrivit problem hänförliga till avsaknad av konsekvenser när offentlig plats har använts utan tillstånd eller när tillståndshavaren inte följt de i tillståndet angivna villkoren. I dagsläget är kommunens utrymme att agera i de situationerna begränsat till att underrätta Polismyndigheten. Att kommunen saknar möjlighet att agera försvårar deras möjlighet att fullgöra sina skyldigheter som förvaltare av den offentliga platsen. Det är med hänsyn till samhällsutvecklingen och Polismyndighetens resurser förklarligt att Polismyndigheten tvingats prioritera andra frågor än att upprätthålla tillståndsfrågor enligt 3 kap. ordningslagen. För kommunen och dess invånare kan emellertid tillståndsfrågorna påverka det vardagliga livet i stor utsträckning. Det är därför sammantaget utredningens bedömning att uppgiften inte bör ankomma på Polismyndigheten.

I 3 kap. 22 § ordningslagen finns en straffbestämmelse som anger att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 1, 3, 4 eller 6 § eller mot villkor enligt 14 § andra stycket eller 15 § eller mot förbud enligt 17 § första stycket döms till böter samt att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 7 § eller mot föreskrifter enligt någon av 8–11 §§ döms till penningböter. Polismyndigheten kommer således ha fortsatta befogenheter att ingripa mot tillståndsinnehavare och andra vars agerande kan utgöra brott enligt den bestämmelsen eller enligt någon annan straffrättslig bestämmelse. De administrativa åtgärder Polismyndigheten i dag kan vidta med stöd av bestämmelser i 3 kap. ordningslagen i egenskap av tillståndsmyndighet såsom att återkalla tillstånd eller utfärda förelägganden kommer i fortsättningen ankomma på den nya tillståndsmyndigheten. Om ett agerande innebär att någon tar sig egen rätt, utan att agerandet är brottsligt, kan detta föranleda att tillståndsmyndigheten till exempel begär handräckning eller avhysning hos Kronofogdemyndigheten.

Sprängning och skjutning med eldvapen

Vid en första anblick framstår det som naturligt att hänföra frågan om tillstånd till sprängning och skjutning med eldvapen till Polismyndighetens kärnuppgifter. Frågan avser emellertid sådana sprängningar och skjutningar som har ett legalt syfte. Tillstånd till sprängning kan till exempel avse sprängarbeten i samband med diverse byggprojekt. De flesta ärenden avseende tillstånd till skjutning avser skottlossningar i samband med jakt, till exempel skyddsjakt, viltvård och skadedjursbekämpning. Mot den bakgrunden är inte ordnings- och säkerhetsaspekter av dominerande betydelse vid tillståndsgivningen. Samma överväganden gör sig gällande även för tillstånd för den under 18 år att använda luft- eller fjädervapen inom detaljplanelagt område utomhus.

Naturligtvis kan ordnings- och säkerhetsaspekter förekomma i samband med tillståndsgivningen. Det får också antas vara av vikt för Polismyndigheten att ha kännedom om tid och plats för ett eventuellt tillstånd. Det är vidare så att viss kontroll av en sökandes lämplighet rimligtvis bör göras i register endast tillgängliga för Polismyndigheten. Det är emellertid utredningens uppfattning att sådana aspekter kan tillgodoses genom att Polismyndigheten bereds tillfälle att yttra sig över ansökningarna. Det kan också konstateras att Polismyndighetens våld eller tvångsmedel inte används vid utfärdande av tillstånd.

Sammantaget är det utredningens uppfattning att graden av polisiär relevans inte är sådan att den motiverar att arbetsuppgiften fortsatt ska ankomma på Polismyndigheten.

Pyrotekniska varor

Det är utredningens bedömning att frågor om ordning och säkerhet kan förekomma vid tillståndsgivning avseende pyrotekniska varor. Ordnings- och säkerhetsaspekterna kan dock inte sägas vara av dominerande betydelse utan kan tillgodoses genom att Polismyndigheten ges möjlighet att yttra sig över ansökan. I övrigt saknar ansvaret för tillståndsgivning avseende pyrotekniska varor polisiär relevans. Det är således utredningens bedömning att även de tillståndsärendena bör flyttas från Polismyndigheten.

Lokala föreskrifter

Genom lokala föreskrifter kan kommunen meddela bestämmelser som kompletterar övriga bestämmelser i 3 kap. ordningslagen. Det framstår som naturligt och följdriktigt att samma överväganden avseende frågan om huvudmannaskap för tillståndsgivning avseende lokala föreskrifter gör sig gällande som för övriga tillståndsfrågor enligt 3 kap. ordningslagen. Det är således utredningens bedömning att tillståndsgivning hänförlig till lokala föreskrifter inom de områden som redogjorts för ovan inte är en arbetsuppgift som bör ankomma på Polismyndigheten.

4.3.2 Vem bör utföra uppgiften i stället?

Offentlig plats

Som redogjorts för ovan har kommunen som alternativ huvudman vid tillståndshanteringen avseende offentlig plats diskuterats sedan bestämmelsens införande. Kommunen har enligt nuvarande ordning ett avgörande inflytande på frågans hantering. Inom kommunen finns således en upparbetad kunskap avseende de ställningstaganden som görs i samband med en ansökan. Kommunen har vidare intressen att bevaka i fråga. Det ligger i kommunens intresse att offentlig plats används på bästa sätt samt att åtgärder vidtas när en plats används utan tillstånd eller i strid med ett tillstånd. Tillståndsgivningen har således en tydlig kommunal koppling, berör kommunala intressen och kräver ett stort mått av lokalkännedom. I samband med att tidigare utredningar har föreslagit att tillståndshanteringen flyttas över till kommunerna har remissvaren från flera kommuner och dåvarande kommunförbundet varit övervägande positiva. Som framgår nedan finns numera en generell möjlighet för kommunal samverkan. Det framstår därför som lämpligt att ansvaret för tillståndsprövningen flyttas till kommunerna.

Viss del av tillståndsprövningen kommer avse sådana offentliga platser som inte ägs eller förvaltas av kommunen. Vid en sådan tillståndsprövning är den kommunala kopplingen inte lika tydlig och oavsett vem som beslutar i frågan kan det även fortsättningsvis krävas medgivande av markägaren eller nyttjanderättshavaren om tillståndet avser privat mark. Att någon annan än kommunen skulle

hantera tillståndsgivningen för offentliga platser som inte ägs eller förvaltas av kommunen skulle dock innebära två parallella processer. Det framstår som en besvärlig ordning för den som avser att ansöka om tillstånd. Det framstår dessutom som ineffektivt och som ett resursslöseri med allmänna medel. Utredningens bedömning är därför att tillståndsprövningen i sin helhet bör ankomma på kommunen. Utredningen har inte funnit skäl som talar för någon annan huvudman.

Övriga tillstånd

När det gäller övriga tillstånd, det vill säga tillstånd till sprängning inom detaljplanelagt område, tillstånd till skjutning med eldvapen inom detaljplanelagt område, tillstånd för den under 18 år att använda luft- eller fjädervapen inom detaljplanelagt område utomhus, tillstånd till användning av pyrotekniska varor och tillstånd enligt lokala föreskrifter så är kommunens roll inte lika tydligt reglerad. Enligt ordningslagen finns till exempel ingen skyldighet för Polismyndigheten att inhämta kommunens yttrande inför beslut. Utredningen anser emellertid att tillståndsfrågorna har en tydlig anknytning till kommunens geografiska område och kan förväntas beröra kommunala intressen. Något som, så vitt avser sprängningstillstånden och tillstånd att använda pyrotekniska varor, också konstaterades i Polisverksamhetsutredningen. När det gäller tillstånd enligt lokala föreskrifter bygger ju dessutom tillståndsplikten helt och hållet på ett kommunalt beslut. I den praktiska hanteringen förekommer också samråd mellan Polismyndigheten och kommunen vilket tyder på att de uppfattar att kommunen har ett berättigat intresse i frågorna. I Rikspolisstyrelsens allmänna råd om sprängning (RPSFS 2012:6, FAP 523-1) anges också att samråd bland annat bör ske med kommunen inför sprängarbete som ställer särskilda krav på säkerheten. Det kan även konstateras att JO uttalat att det många gånger är lämpligt att Polismyndigheten hör kommunen i ärenden av principiell natur som rör tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen (se JO 1971 s. 65).

När det gäller sprängningstillstånd och tillstånd att använda pyrotekniska varor finns vidare beröringspunkter med lagen om brandfarliga och explosiva varor enligt vilken kommunen är till-

ståndsmyndighet. Lagen om brandfarliga och explosiva varor reglerar hantering, överföring, import och export av brandfarliga och explosiva varor och sådana förberedande och efterföljande åtgärder som behövs med hänsyn till brand- och explosionsrisken och till konsekvenserna av en brand eller explosion. Lagens syfte är att förhindra, förebygga och begränsa olyckor och skador på liv, hälsa, miljö eller egendom.

Till brandfarliga varor hänförs brandfarliga gaser, brandfarliga vätskor och brandreaktiva varor. Till explosiva varor hänförs explosiva ämnen och blandningar, explosiva föremål samt ämnen, blandningar och föremål som tillverkas i avsikt att framkalla en verkan genom en explosion eller en pyroteknisk effekt. Lagen om brandfarliga och explosiva varor är således parallellt tillämplig med ordningslagens tillståndskrav vid såväl sprängning som användning av pyrotekniska varor (jfr bedömning i prop. 2009/10:203 s. 29–31).

I lagen om brandfarliga och explosiva varor uppställs ett antal krav vid hantering, import eller export av de varor som omfattas av lagen. I lagen regleras också krav på tillstånd för den som hanterar, överför, importerar eller exporterar explosiva varor och den som yrkesmässigt eller i större omfattning hanterar brandfarliga varor. Tillståndsfrågor som har anknytning till Försvarsmakten och andra myndigheter inom Sveriges försvar prövas av MSB. Frågan om tillstånd ska i övriga fall prövas av den kommun där hanteringen sker. Kommunen är således redan tillståndsmyndighet i frågor som har nära koppling till frågan om sprängningstillstånd och användning av pyrotekniska varor. Även om lagen om brandfarliga och explosiva varor fyller ett annat syfte än ordningslagen är det delvis samma prövning som görs. Genom en lagändring som trädde i kraft den 15 juli 2025 uppställs numera krav på att tillstånd till sprängning inom detaljplanelagt område endast får beviljas den som har tillstånd, eller inte behöver tillstånd, till användning av explosiva varor enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor. Lagändringen innebär således att kopplingen mellan ordningslagen och lagen om brandfarliga och explosiva varor blir än tydligare. Ett förändrat huvudmannaskap för sprängningstillstånden och tillstånden att använda pyrotekniska varor skulle således också innebära möjliga samordningsvinster för både kommun och Polismyndigheten.

Om kommunerna blir tillståndsmyndighet för samtliga tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen som omfattas av utredningsuppdraget får kommunen en samordningsfördel och en god överblick över hela sitt ansvarsområde. Överblicken kan komma att innebära en förbättring av kommunens självstyrelseförmåga eftersom kommunerna får ett helhetsansvar inom ramen för närliggande och i vissa fall överlappande frågor. Det skulle också innebära en förbättrad och förenklad service för medborgarna. Sammantaget anser utredningen att övervägande skäl talar för att kommunen ska överta tillståndsprövningen avseende samtliga tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen som omfattas av utredningsuppdraget.

4.3.3 Särskilt om tillstånd att använda pyrotekniska varor i andra fall

Utredningens förslag: Frågor om tillstånd enligt 5 kap. 3 § ordningslagen (1993:1617) att inneha eller använda pyroteknik på en idrottsanläggning när idrottsarrangemang anordnas där ska avgöras av kommunerna.

Utöver det allmänna tillståndskravet för att använda pyrotekniska varor i 3 kap. 7 § ordningslagen finns särskilda bestämmelser i 2 och 5 kap. ordningslagen. I 2 kap. ordningslagen finns bland annat bestämmelser om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Enligt 2 kap. 20 § får pyrotekniska varor inte utan tillstånd av Polismyndigheten användas vid en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls inomhus.

Frågan om användning av pyrotekniska varor vid vissa idrottsarrangemang är särreglerat i 5 kap. ordningslagen. Enligt 5 kap. 3 § får pyrotekniska varor inte utan tillstånd av Polismyndigheten innehas eller användas på en idrottsanläggning när idrottsarrangemang anordnas där. Vid Polismyndighetens handläggning tillämpas vissa särskilt angivna bestämmelser i 3 kap. ordningslagen. Med idrottsanläggning förstås inhägnad plats huvudsakligen avsedd för idrottsutövning. Till skillnad mot bestämmelsen i 3 kap. 7 § ordningslagen innebär bestämmelsen i 5 kap. ordningslagen ett absolut krav på tillstånd för att använda men även inneha pyrotekniska varor på en idrottsanläggning. Kravet på tillstånd avser såväl arrangören av idrotts-

arrangemanget som besökare till det. Med pyrotekniska varor avses samma sorts varor som i 3 kap. 7 § ordningslagen (se prop. 2008/09:78 s. 67).

Tillstånd att anordna allmänna sammankomster och offentliga tillställningar kan röra grundlagsskyddade rättigheter och friheter och har inte sällan hög polisiär relevans och betydelse för Polismyndighetens kärnverksamhet. Att föreslå en förändrad hantering av sådana tillståndsärenden är därför inte motiverat.

Bestämmelserna i 5 kap. ordningslagen om tillstånd att inneha och använda pyroteknik på en idrottsanläggning när idrottsarrangemang anordnas är däremot närmast att se som en förlängning av bestämmelsen i 3 kap. ordningslagen. Handläggningen sker i huvudsak på samma sätt som enligt 3 kap. ordningslagen. Även om frågan om olovligt innehav och användande av pyroteknik på idrottsanläggningar i hög grad är polisiärt relevant är själva tillståndsfrågorna avseende pyrotekniska varor i 3 kap. och 5 kap. så likartade att det är motiverat att de hanteras av samma tillståndsmyndighet. En förändrad tillståndshantering enligt 5 kap. men inte 2 kap. ordningslagen kommer att innebära att olika regler aktualiseras vid olika idrottsarrangemang. Ett idrottsarrangemang som sker inomhus och som utgör en offentlig tillställning kommer fortsatt att kräva tillstånd enligt 2 kap. ordningslagen. Om arrangemanget i stället är ett idrottsarrangemang på en idrottsanläggning, till exempel en fotbollsmatch, innebär en förändrad tillståndshantering att tillstånd att inneha eller använda pyroteknik ska sökas hos en annan huvudman än Polismyndigheten. Att tillståndshanteringen för samtliga idrottsarrangemang inte hanteras av samma myndighet kan tala emot ett förändrat huvudmannaskap.

Utredningen anser emellertid sammantaget att det framstår som mer ändamålsenligt att tillstånden avseende pyrotekniska varor enligt 3 kap. 7 § ordningslagen och 5 kap. 3 § ordningslagen hanteras av samma huvudman än att tillstånden att använda pyrotekniska varor enligt 5 och 2 kap. ordningslagen samordnas. Utredningen föreslår därför att frågan om tillstånd att inneha eller använda pyrotekniska varor på en idrottsanläggning när idrottsarrangemang anordnas där ska hanteras av kommunerna i stället för av Polismyndigheten.

4.3.4 Övriga överväganden

Utredningens förslag innebär således att samtliga tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen som utredningen har haft att överväga en förändrad ansvarsfördelning för flyttas från Polismyndigheten till kommunen. Utanför utredningsuppdraget ligger tillstånd för och besiktning av skjutbanor som inte hör till Försvarsmakten som också regleras i 3 kap. ordningslagen. Enligt nu gällande lagstiftning får sådana skjutbanor endast användas efter tillstånd av Polismyndigheten. Som redogjorts för ovan har frågan utretts av Utredningen om en ny jakt- och viltvårdsmyndighet som föreslagit att länsstyrelsen ska överta huvudmannaskapet för tillståndsprövningen. Enligt utredningsförslaget ges länsstyrelsen möjlighet att återkalla ett meddelat tillstånd. Utredningen har emellertid inte föreslagit att länsstyrelsen ska överta Polismyndighetens ansvar för andra tillsynsåtgärder som till exempel att utfärda förelägganden.

Polismyndigheten har också vissa andra befogenheter enligt 3 kap. ordningslagen som i nuläget inte omfattas av något utredningsuppdrag. Polismyndigheten får till exempel besluta om att säkerhetsåtgärder ska vidtas för brunnar, bassänger och liknande anläggningar (se 3 kap. 5 § ordningslagen). Polismyndigheten kan vidare ge anvisningar eller tillsägelser till innehavaren och besökanden för anläggningar för friluftsliv och andra fritidsanläggningar om det behövs för att förebygga oordning eller för att förhindra att människors hälsa eller egendom skadas (se 3 kap. 17 § ordningslagen).

Om såväl utredningens som Utredningen om en ny jakt- och viltvårdsmyndighets förslag genomförs innebär det att Polismyndighetens roll som tillståndsmyndighet enligt 3 kap. ordningslagen helt upphör. Vissa åligganden för Polismyndigheten kommer dock att kvarstå. Vid utformningen av författningsförslaget har vi utgått från nu gällande lagstiftning. För det fall såväl vårt förslag som Utredningen om en ny jakt- och viltvårdmyndighets förslag genomförs bör en samordning av lagtexten i 3 kap. ordningslagen ske.

Polismyndighetens roll i handläggningen

Enligt nuvarande ordning är Polismyndigheten skyldigt att höra kommunen innan tillstånd att använda offentlig plats meddelas. I de ärendena har kommunen dels vetorätt, dels rätt att ställa upp

villkor för ansökans beviljande. När det gäller övriga tillståndsärenden finns ingen skyldighet för Polismyndigheten att höra kommunen. Som framgått ovan gör utredningen bedömningen att samtliga tillståndsärenden rör kommunala intressen och att de kan, men inte måste aktualisera ordnings- och säkerhetsfrågor. Utredningen bedömer vidare att Polismyndigheten har ett behov av information om pågående tillståndsärenden. Utredningen anser därför att kommunen ska bereda Polismyndigheten tillfälle att yttra sig i samtliga tillståndsärenden.

Genom att Polismyndigheten bereds tillfälle att yttra sig över samtliga tillståndsärenden garanteras att eventuella ordnings- och säkerhetsaspekter beaktas vid tillståndsprövningen. Det ingår givetvis även i kommunens ansvar att göra överväganden i ordnings- och säkerhetsfrågor, till exempel om en viss plats är lämplig för ett skottlossningstillstånd. Avsikten med att Polismyndigheten bereds tillfälle att yttra sig är att Polismyndighetens bedömningar kan baseras på sådan information som inte finns tillgänglig för kommunen, till exempel uppgifter i misstanke- och belastningsregistret. Genom att Polismyndigheten bereds tillfälle att yttra sig tillgodoses också Polismyndighetens behov av information om pågående tillståndsärenden. När det gäller tillstånd att använda offentlig plats anser utredningen att Polismyndigheten dessutom ska ges samma rätt som kommunen har enligt nuvarande ordning att uppställa villkor för ansökans beviljande och att tillstånd inte ska kunna meddelas om Polismyndigheten avstyrker ansökan.

Utredningens förslag innebär alltså att Polismyndigheten tillställs ansökan och att Polismyndigheten, om det är motiverat, lämnar in ett yttrande till kommunen. Förslaget innebär att frågor om ordning- och säkerhet också beaktas vid hanteringen inom Polismyndigheten. Något behov för kommunen att få tillgång till Polismyndighetens register bedöms därmed inte föreligga. Polismyndighetens bedömning i samband med yttrandet kan grundas på känsliga och sekretessbelagda uppgifter i till exempel misstanke- och belastningsregistret eller vapenregistret. Utredningens bedömning är emellertid att Polismyndigheten inte närmare behöver redogöra för detaljer till grund för sitt yttrande i tillståndsfrågan. Det framstår i stället som naturligt att Polismyndighetens övervägande i frågor som rör allmän ordning och säkerhet regelmässigt bör godtas av kommunen. Liknande förfarande tillämpas också när Polismyn-

digheten yttrar sig i tillståndsfrågor enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor. En bestämmelse på förordningsnivå bör införas som anger att Polismyndighetens yttrande i förekommande fall ska avse frågan om lämplighet för den som söker tillstånd (jfr 14 § förordning, 2010:1075, om brandfarliga och explosiva varor). Det kan också anmärkas att MSB har ett samordnande ansvar för tillsyn enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor och att MSB har viss föreskriftsrätt enligt denna lag. Utredningens bedömning är därför att vårt förslag inte föranleder behov av nya regler som möjliggör att sekretessbelagda uppgifter kan utbytas mellan Polismyndigheten och kommunen.

Skyndsamhetskrav i vissa fall

En ansökan om tillstånd att ta i anspråk offentlig plats förekommer i viss inte obetydlig utsträckning tillsammans med ansökan om tillstånd att anordna en allmän sammankomst eller offentlig tillställning enligt 2 kap. ordningslagen. Polismyndigheten har uppskattat att samtida ansökningar sker i drygt hälften av fallen när det gäller offentliga tillställningar och i knappt en tredjedel av fallen när det gäller allmänna sammankomster. Tillstånd om att ta i anspråk offentlig plats inom ramen för en allmän sammankomst eller offentlig tillställning handläggs i dag hos Polismyndigheten som ett ärende. En effekt av utredningens förslag är att det inte längre kommer vara möjligt med gemensam handläggning av sådana tillståndsärenden. För att minska risken att kommunens tillståndshantering inte går i takt med Polismyndighetens prövning och därmed hindrar eller försvårar rätten att utnyttja ett tillstånd att anordna en allmän sammankomst eller offentlig tillställning föreslås att det i ordningslagen föreskrivs ett skyndsamhetskrav för kommunen vid handläggning av ärenden som också avser tillstånd enligt 2 kap. ordningslagen. Skyndsamhetskravet gör sig särskilt gällande när den ansökan som Polismyndigheten hanterar avser grundlagsskyddade rättigheter som till exempel demonstrationer enligt 2 kap. ordningslagen.

Sanktioner

Enligt utredningsdirektiven ska utredningen, om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till om även Polismyndighetens ansvar för återkallelse av tillstånd, utfärdande av förelägganden och annan tillsyn ska flyttas till den nya huvudmannen. Enligt utredningen framstår det som naturligt att kommunen äger frågan om sanktioner vid olika former av missförhållanden beträffande tillstånd som kommunen utfärdat. Genom en sådan förändring ges kommunen rätt och möjlighet att agera mot missförhållanden. Avsaknaden av en sådan möjlighet har beskrivits som en brist enligt nuvarande ordning. Det är således utredningens bedömning att kommunen ska ges motsvarande rätt som Polismyndigheten har i dag att återkalla tillstånd, utfärda förelägganden och vidta andra tillsynsåtgärder.

Överklagande

Ett beslut av en kommun kan i princip överklagas på två sätt. Det ena sättet är genom förvaltningsbesvär och det andra genom laglighetsprövning eller kommunalbesvär. Vid förvaltningsbesvär prövas överklagandet av överordnad förvaltningsmyndighet eller av förvaltningsdomstol. Vid en överprövning bedöms såväl lagligheten av beslutet som lämpligheten. Den högre instansen har möjlighet att ersätta det överklagade beslutet med ett nytt beslut. Den prövning som görs vid en laglighetsprövning avser, som namnet antyder, endast lagligheten av ett beslut. Det överklagade beslutet kan inte heller ersättas med ett annat beslut utan endast undanröjas eller upphävas alternativt fastställas. Laglighetsprövningen regleras i 13 kap. kommunallagen och ett överklagande sker till förvaltningsrätten.

När det gäller tillstånd att ta i anspråk offentlig plats har kommunen enligt nuvarande ordning ett bestämmande inflytande över om tillstånd ska meddelas eftersom Polismyndigheten är skyldig att avslå ansökan om kommunen avstyrker den. I en sådan situation får Polismyndighetens beslut att avslå ansökan inte överklagas, men kommunens beslut att avstyrka ansökan kan överklagas genom bestämmelserna om laglighetsprövning i 13 kap. kommunallagen. Ett av Polismyndigheten meddelat tillstånd kan angripas genom för-

valtningsbesvär, även om det är förenat med villkor uppställda av kommunen.

Vid en förändrad ansvarsfördelning av tillståndsprövningen uppkommer frågan om hur ett avslagsbeslut från kommunen ska få överklagas. Eftersom ett avslagsbeslut baserat på kommunens yttrande inte får överklagas enligt nuvarande ordning framstår det som följdriktigt att kommunens beslut även fortsättningsvis inte ska vara överklagbara genom förvaltningsbesvär. Genom en sådan reglering värnas således det kommunala vetot.

En effekt av en sådan regleringen torde vara att Polismyndighetens beslut i form av yttrande till kommunen kan angripas genom förvaltningsbesvär om yttrandet bidragit till ett avslagsbeslut. Vilka förvaltningsbeslut som är överklagbara regleras inte i lagstiftningen utan följer av allmänna förvaltningsrättsliga principer. Beslut som har en påvisbar effekt kan överklagas medan beslut som enbart i mycket begränsad utsträckning kan påverka någons faktiska situation inte kan överklagas (se prop. 2016/17:180 s. 248). Även så kallade förfarandebeslut, vilket torde innefatta en myndighets beslut att avge ett yttrande, kan överklagas om de uppfyller de allmänna förvaltningsrättsliga principerna för ett besluts överklagbarhet (se prop. 2016/17:180 s. 255). Det är överinstansen som ska pröva om ett beslut är överklagbart (se prop. 2016/17:180 s. 272). Utifrån uppgifter från Polismyndigheten meddelades under år 2024 avslagsbeslut i knappt två procent av samtliga ansökningar om tillstånd att använda offentlig plats. De fall när avslagsbeslutet är baserat på Polismyndighetens bedömning om allmän ordning och säkerhet och inte på kommunens avstyrkan torde vara ytterst få. Det innebär att Polismyndighetens yttrande sällan skulle bli föremål för överklagande. Utredningens bedömning är därför att kommunens beslut avseende ianspråktagande av offentlig plats enbart ska kunna överklagas enligt 13 kap. kommunallagen.

När det gäller övriga beslut anser utredningen att de ska kunna angripas genom förvaltningsbesvär. Det innebär inte heller någon förändring av nuvarande ordning.

Avgifter

Samtliga tillståndsärenden enligt 3 kap. ordningslagen är i dag avgiftsbelagda. Kostnaden för ansökan varierar mellan 360 kronor och 1 890 kronor (se 2 § förordning, 1993:1631, om avgifter för vissa ärenden enligt ordningslagen, 1993:1617). Vid genomförande av utredningens förslag kommer Polismyndighetens rätt att ta ut avgift att upphöra och ändring i förordningen bör göras. Det framstår som rimligt att kommunen ges motsvarande rätt att ta ut avgift för prövning av ärendena. Kommunerna kommer också enligt utredningens förslag att överta Polismyndighetens ansvar för återkallelse av tillstånd, utfärdande av förelägganden och annan uppföljning. Begreppet tillsyn förekommer inte i ordningslagen men har använts för att beskriva Polismyndighetens ansvar att agera då offentlig plats använts utan tillstånd eller i strid mot ett meddelat tillstånd. Enligt utredningens förslag ska detta åliggande ankomma på kommunen. Med tillsyn avser vi således att kommunerna för att kontrollera om tillståndshavare och andra uppfyller de krav som följer av ordningslagen gör kontroller, platsbesök eller liknande och vid behov meddelar beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse av den ansvarige. Ett sådant användande av begreppet tillsyn är förenligt med de uttalanden som görs i regeringens skrivelse En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn (skr. 2009/10:79). Utredningen anser att kommunerna även ska ges rätt att ta ut avgift för sitt tillsynsuppdrag.

Fråga om en debitering ska anses utgöra en skatt eller en avgift är av betydelse för i vilken grad riksdagen enligt regeringsformen (1974:152) kan delegera kompetensen att besluta om skatten eller avgiften. Är det fråga om en skatt ska denna beslutas av riksdagen. Delegation till regeringen eller underordnad myndighet får inte ske. Är det däremot frågan om en avgift kan riksdagen delegera beslutanderätten till regeringen eller kommunen att meddela föreskrifter om avgiften (se 8 kap. 2 och 9 §§ regeringsformen). Vad som är skatt respektive avgift är inte definierat i någon författning. En skatt kan närmast karaktäriseras som ett tvångsbidrag till det allmänna utan direkt motprestation medan en avgift är en penningprestation som betalas för en specificerad motprestation från det allmänna. När det gäller avgifter för ansökan om tillstånd finns en klar motprestation i form av tillståndet. Beträffande sådana avgifter

råder det enligt utredningens uppfattning ingen tvekan om att det är just en avgift. När det gäller avgift för tillsyn, det vill säga att kommunen själv gör kontroller, platsbesök eller liknande, framgår av förarbetena till regeringsformen (se prop. 1973:90) att kontrollen vid tillsynen anses som en motprestation som kan avgiftsbeläggas. Utredningens bedömning är således att kommunerna ska ges rätt att ta ut avgift för prövningen av ansökan om tillstånd och för tillsyn.

Kommunen har enligt lag (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m. rätt att ta ut ersättning för användningen av sådan offentlig plats som står under kommunens förvaltning om tillstånd har meddelats enligt ordningslagen. I Polisverksamhetsutredningens betänkande gjordes bedömningen att det inte var lämpligt att i ovan angivna lag föra in en bestämmelse om kommunens rätt att ta ut avgift för handläggningen av tillståndsärendena eftersom lagen enbart reglerar frågor som sammanhänger med offentlig plats och då bestämmelserna i lagen avser en form av hyresavgifter. Polisverksamhetsutredningen ansåg att bestämmelsen skulle återfinnas tillsammans med bestämmelserna om tillståndsgivningen och pekade på regleringen om serverings-tillstånd enligt alkohollagen (2010:1622) som jämförelse. Utredningen delar de bedömningar som gjordes av Polisverksamhetsutredningen. En bestämmelse bör således införas i ordningslagen om rätt för kommunen att ta ut avgift för prövningen av ansökan om tillstånd och tillsyn.

Kommunal samverkan

I Sverige finns i dag 290 kommuner. Kommunernas storlek utifrån befolkning varierar kraftigt där invånarantalet i de minsta kommunerna ligger under 3 000, vilket kan jämföras med Sveriges befolkningsmässigt största kommun, Stockholm stad, med drygt 990 000 invånare. Kommunernas förutsättningar varierar också kraftigt utifrån till exempel geografiska, ekonomiska och socioekonomiska aspekter. Det innebär givetvis att kommunernas förutsättningar att överta huvudmannaskapet för tillståndsfrågor också varierar. Mot den bakgrunden föreställer sig utredningen att det i vissa fall kommer uppstå behov av kommunal samverkan.

Sedan januari 2020 finns en generell möjlighet till kommunal samverkan. Det innebär att kommuner som så önskar får ingå avtal om att dess uppgifter helt eller delvis ska utföras av en annan kommun. Genom ett sådant avtal får en kommun utföra uppgifter åt en annan kommun utan hinder av lokaliseringsprincipen (se 9 kap. 37 och 38 §§ kommunallagen, 2017:725). Syftet med möjligheten till avtalssamverkan är att kunna tillgodose en kommuns behov av att anlita en annan kommun för att utföra dess uppgifter på något specifikt område. Avtalssamverkan kan avse utredning och beslutsfattande i olika ärenden som innefattar myndighetsutövning och som annars typiskt sett är delegerade till tjänstemän i den egna kommunen (se prop. 2017/18:151 s. 27). Det är utredningens uppfattning att möjligheten till kommunal samverkan kan tillämpas när det gäller tillståndshanteringen som enligt förslaget ska övertas av kommunen.

5 Parkeringsanmärkningar

5.1 Gällande rätt

Grundläggande bestämmelser om var stannande och parkering av fordon får ske finns i trafikförordningen (1998:1276). Av trafikförordningen framgår till exempel att ett fordon som utgångspunkt endast får stannas eller parkeras på högra sidan i färdriktningen på en väg och att ett fordon inte får stannas eller parkeras på eller inom tio meter före bland annat ett övergångsställe. För att anpassa bestämmelserna om parkering och stannande till lokala förhållanden får kommunerna, och i brådskande fall Polismyndigheten, med stöd av 10 kap. 1 och 2 §§ trafikförordningen meddela lokala trafikföreskrifter om förbud och tillåtelse att stanna eller parkera samt tidsbegränsning, avgiftsplikt eller andra villkor för parkering.

Grunden för kommunernas rätt att ta ut parkeringsavgifter finns i 2 § lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats m.m. Enligt bestämmelsen får en kommun i den omfattning som behövs för att ordna trafiken ta ut en avgift för rätten att parkera på sådana offentliga platser som står under kommunens förvaltning och som kommunen har upplåtit för parkering.

Övervakningen av att bestämmelserna om stannande och parkering efterlevs har traditionellt sett ansetts vara en polisiär uppgift. Redan på 1960-talet infördes emellertid en möjlighet för kommunerna att själva få sköta en begränsad del av trafikövervakningen inom kommunen efter beslut av länsstyrelsen. Genom lag (1987:24) om kommunal parkeringsövervakning m.m. gavs kommunerna rätt att själva besluta om kommunal parkeringsövervakning.

Överträdelser av bestämmelser om stannande och parkering i trafikförordningen eller i lokala trafikföreskrifter regleras genom lagen (1976:206) om felparkeringsavgift. Har någon stannat eller

parkerat ett fordon i strid mot en föreskrift i trafikförordningen eller i strid mot en lokal trafikföreskrift får parkeringsanmärkning meddelas av en polisman eller av en sådan ordningsvakt som avses i lagen om kommunal parkeringsövervakning. Den som överträtt föreskriften är skyldig att erlägga avgift (felparkeringsavgift). Som utgångspunkt ansvarar fordonets ägare för att felparkeringsavgiften betalas.

En parkeringsanmärkning ska innehålla en uppmaning att inom en viss tid betala den fastställda avgiften. Anmärkningen ska överlämnas till fordonets förare eller ägare eller fästas på fordonet. Betalas inte en felparkeringsavgift inom föreskriven tid ska fordonets ägare erinras om betalningsansvaret och uppmanas att inom viss tid betala avgiften. Betalas inte avgiften trots uppmaning ska fordonets ägare åläggas att betala en förhöjd avgift. Följs inte det åläggandet ska avgiften därefter drivas in.

Fordonets ägare eller förare har möjlighet att hos Polismyndigheten ansöka om rättelse av parkeringsanmärkningen. Fordonets ägare får också hos Polismyndigheten skriftligen anmäla att han eller hon bestrider betalningsansvar för parkeringsanmärkningen. Om en ansökan om rättelse bifalls ska Polismyndigheten undanröja betalningsansvaret. Om ansökan om rättelse inte bifalls eller om frågan inte lämpligen kan prövas i den ordningen, ska den som har ansökt om rättelse upplysas om möjligheten att bestrida betalningsansvaret. Mot beslut med anledning av ansökan om rättelse får talan inte föras. Rättelseförfarandet är en förenklad process avsett endast för vissa typer av invändningar, såsom att vederbörliga vägmärken inte funnits uppsatta eller andra uppenbara invändningar som inte kräver närmare utredning. En ansökan om rättelse sker genom besök på polisstation.

Ett bestridande sker genom en skriftlig anmälan till Polismyndigheten. I anmälan ska fordonets ägare ange de omständigheter som bestridandet grundas på och den bevisning som åberopas. Om ett bestridande har anmälts verkställer Polismyndigheten den utredning som behövs och meddelar därefter beslut med anledning av bestridandet. Om bestridandet anmäls senare än sex månader efter det att avgiften har betalats eller Kronofogdemyndigheten vidtagit åtgärd för indrivning av avgiften ska anmälan avvisas.

Tidigare fanns närmare uppgifter om hanteringen av rättelser och bestridanden i föreskrifter och allmänna råd meddelade av Polismyndigheten (se Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, RPSFS 2000:44, om felparkeringsavgift, FAP 695-1). Föreskrifterna upphävdes emellertid i november 2024.

Om betalningsansvaret inte undanröjs får Polismyndighetens beslut överklagas till tingsrätt. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Polismyndigheten inträder som motpart till fordonets ägare vid handläggningen av ärendet i domstol. För att hovrätten ska pröva tingsrättens beslut krävs prövnings-tillstånd. Hovrättens beslut får inte överklagas av en enskild part. Hovrätten får dock tillåta att beslutet överklagas av en enskild part om det finns särskilda skäl för att meddela prövningstillstånd i Högsta domstolen på grund av prejudikatdispens. Omständigheter eller bevis som inte har angetts vid Polismyndigheten får i tingsrätten eller hovrätten återopas endast om parten gör sannolikt, att han eller hon haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet att ange omständigheten eller beviset vid Polismyndigheten, eller om det av annan särskild anledning bör tillåtas att omständigheten eller beviset återopas.

5.2 Tidigare utredningar

Frågan om ett förändrat huvudmannaskap för ansvaret för hantering av begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift utreddes av Polisverksamhetsutredningen. Utredningen föreslog att ansvaret skulle ankomma på kommunen. Utredningen föreslog också att kommunens beslut skulle överklagas till allmän förvaltningsdomstol och att preklusionsbestämmelsen i 10 § lagen om felparkeringsavgift skulle upphävas.

Parkeringsutredningen gjorde en bred översyn av bestämmelserna inom parkeringsområdet som presenterades i betänkandet *Ett enhetligt sanktionssystem för felparkering* (SOU 2006:109). I betänkandet föreslogs att en ny lag med ett enhetligt sanktionssystem för såväl offentlighetsrättsliga som civilrättsliga felparkeringar skulle införas. Den föreslagna lagen skulle således gälla för felparkeringar på såväl gatumark som tomtmark. Det föreslagna sanktionssystemet var i huvudsak utformat med det civilrättsliga för-

farandet som gäller för parkering på tomtmark som förebild. De enhetliga reglerna föreslogs också omfatta möjligheterna till överprövning. Möjlighet till indrivning av felparkeringsavgifter föreslogs ske genom ett vanligt civilrättsligt förfarande likt det som gäller för felparkeringar på tomtmark varför Polismyndigheten inte längre skulle hantera ansökningar om rättelser eller bestridanden. En kommun som ville driva in en felparkeringsavgift som inte betalats var enligt förslaget hänvisad till att vända sig till kronofogdemyndigheten och/eller tingsrätten. Utredningen föreslog också att det inom Allmänna reklamationsnämnden inrättades en parkeringsnämnd med uppdrag att pröva parkeringsärenden. Parkeringsnämndens ställningstaganden skulle inte vara formellt bindande.

Inget av förslagen har lett till lagstiftning.

5.3 Överväganden

Utredningens förslag: Ansvaret för hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen (1976:206) om felparkeringsavgift ska flyttas till Transportstyrelsen.

Transportstyrelsens beslut ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

5.3.1 Bör uppgiften ankomma på Polismyndigheten?

Utredningen har att överväga om Polismyndighetens nuvarande uppgift att ta ställning till ansökan om rättelse, utreda ärenden som bestrids och därefter fatta beslut samt företräda staten i domstol vid handläggning av överklagade ärenden bör flyttas till någon annan. Övervägandena ska göras utifrån en bedömning av om uppgiften är polisiärt relevant, om den har betydelse för Polismyndighetens kärnverksamhet och om den kan utföras lika bra eller bättre av någon annan utan att kostnaderna ökar eller framstår som omotiverade.

Lagen om felparkeringsavgift infördes i syfte att effektivisera sanktionssystemet vid överträdelse av regler om parkering och stannande av fordon. Den tidigare straffrättsliga påföljden vid överträdelse av detta slag ersattes med en sanktionsavgift. Innan ärendelagen (1996:242) trädde i kraft den 1 juli 1996 var det åklagaren

som företrädde staten i domstolsprocessen. Detta hängde samman med att felparkering tidigare var kriminaliserat. Den dåvarande Rikspolisstyrelsen motsatte sig förslaget att Polismyndigheten skulle föra det allmännas talan inför domstol. Som skäl anförde Rikspolisstyrelsen bland annat att det rörde sig om en för Polismyndigheten ny typ av arbetsuppgift som borde ligga utanför Polismyndighetens verksamhetsområde och som skulle ta polisresurser i anspråk. Som skäl för förslaget anfördes att det skulle innebära effektiviseringsvinster eftersom Polismyndigheten redan hade haft hand om ärendet i samband med sitt primära beslutsfattande enligt lagen om felparkeringsavgift (se prop. 1995/96:115 s. 93).

Historiskt sett har alltså frågan om trafikövervakning varit sammankopplad med polisens brottsbekämpande verksamhet eftersom felparkeringar tidigare sanktionerades genom straffrättsliga påföljder. Någon sådan straffrättslig koppling till lagen om felparkeringsavgift finns emellertid inte längre. Det är dock fortsatt så att viss uppställning av fordon är kriminaliserad. Lagen om felparkeringsavgift ska inte tillämpas i fråga om överträdelse av föreskrifter som rör parkering eller stannande om överträdelsen är belagd med straff. Om en uppställning av ett fordon har skett på ett sådant sätt så att föraren till exempel kan dömas för vårdslöshet i trafik eller hindrande av trafiken enligt 1 eller 2 §§ lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott ska således överträdelsen sanktioneras genom straffrättsliga påföljder och inte genom felparkeringsavgift. Det är givetvis Polismyndigheten och inte kommunen som har befogenhet att ingripa mot förare som har stannat eller parkerat ett fordon på ett sätt som kan sanktioneras genom straffrättsliga påföljder.

Att bestämmelser om stannande och parkering efterlevs hänger även samman med Polismyndighetens uppgift att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, vilket också framhålls i våra direktiv. Polismyndigheten har också befogenheter som ger den möjlighet att ingripa vid felparkeringar. Polismyndigheten har till exempel rätt att utfärda parkeringsanmärkningar enligt lagen om felparkeringsavgift. En polismans rätt att utfärda parkeringsanmärkningar är, till skillnad från en kommunal parkeringsvakt, inte beroende av att den aktuella kommunen har fattat beslut om kommunal parkeringsövervakning och är inte begränsad till en viss kommun. Polisen har också rätt att under vissa förutsättningar flytta fordon enligt lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall. Det innebär att

Polismyndigheten på olika sätt kan agera mot felparkerade fordon både om uppställningen utgör ett brott och utan att uppställningen utgör ett brott.

Polismyndighetens arbete med att utreda och beivra trafikrelaterad brottslighet och att kunna agera mot felparkerade fordon är givetvis polisiärt relevanta arbetsuppgifter. Den polisiära relevansen i de arbetsuppgifter som utredningen har att överväga en ansvarsflytt för framstår emellertid som låg. I Polismyndighetens hantering av begäran om rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar ingår inledningsvis att verkställa den utredning som behövs efter ett bestridande. Polismyndigheten har i den delen en nära samverkan med kommunen genom att Polismyndigheten inhämtar nödvändiga uppgifter från den parkeringsvakt som utfärdat parkeringsanmärkningen och i förekommande fall uppgift om den lokala trafikregleringen. Därefter ingår i hanteringen att fatta beslut och, för det fall Polismyndighetens beslut överklagas, företräda staten vid den efterföljande domstolsprocessen. Uppgifterna är således av administrativ karaktär och ett ordnings- och säkerhetstänkande kan inte anses vara av dominerande betydelse för att bedöma de rättsliga grunderna för en utfärdad felparkeringsavgift. Polisens våld eller tvångsmedel är givetvis inte heller nödvändigt för att utföra uppgiften. Inte heller av andra anledningar kan arbetsuppgiften anses vara av nämnvärd betydelse för Polismyndighetens kärnverksamhet. Det är således utredningens bedömning att det finns skäl för att hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift bör flyttas till en annan huvudman än Polismyndigheten.

5.3.2 Vem bör utföra uppgiften i stället?

Parkeringsanmärkningar kan utfärdas av antingen en polisman eller av en sådan parkeringsvakt som avses i lagen om kommunal parkeringsövervakning. För att annan än en polisman ska ha rätt att utfärda en parkeringsanmärkning krävs dels att kommunen har fattat ett beslut om kommunal parkeringsövervakning, dels att parkeringsvakten förordnats av kommunen. Det är inte alla kommuner som har fattat beslut om kommunal parkeringsövervakning, men parkeringsanmärkningar utfärdade av parkeringsvakt utgör en klar

majoritet av de parkeringsanmärkningar som hanteras av Polismyndigheten efter bestridande. Under år 2024 utgjorde antalet parkeringsanmärkningar utfärdade av en polis mindre än en procent av den totala mängden bestridda parkeringsanmärkningar om cirka 42 000 ärenden. Möjligheten att ansöka om rättelse har de senaste åren i stort sett inte utnyttjats alls. Det framstår därför som att felparkeringar i stor utsträckning är en kommunal fråga. Att det framför allt är parkeringsanmärkningar utfärdade av kommunalt förordnade parkeringsvakter som är föremål för överprövning talar också för att frågan framför allt rör kommunala intressen. Att ärendena gäller överträdelser vid parkering på kommunal mark gör den kommunala kopplingen ännu tydligare. Utredningens bedömning är att dessa omständigheter talar för att ansvaret för hantering av begäran om rättelser och bestridanden bör åläggas kommunerna.

Det finns i dag en osäkerhet angående frågan om och i så fall under vilka förutsättningar en kommun redan i dag har befogenhet att själva undanröja parkeringsanmärkningar. Frågan aktualiseras främst om fordonsägaren inte själv har vidtagit någon åtgärd för att bestrida parkeringsanmärkningen men det finns skäl att undanröja betalningsansvaret på någon formell grund som till exempel att parkeringsvakten som utfärdat parkeringsanmärkningen inte varit rätteligen förordnad av kommunen. Det verkar råda enighet om att kommunen inte har sådan befogenhet om handläggningen av ett bestridande har påbörjats hos Polismyndigheten. Hur det förhåller sig om handläggningen inte har påbörjats råder det delade meningar om.

Polismyndighetens rättsavdelning har författat en promemoria i vilken de bedömer att det finns ett utrymme för en kommun att undanröja parkeringsanmärkningar som felaktigt utfärdats vid kommunal parkeringsövervakning. I promemorian anges att bedömningen är oviss men att rättssäkerhetsskäl och den omständigheten att en motsatt tolkning skulle medföra en risk för negativa konsekvenser för enskilda talar för att förvaltningslagens (2017:900) allmänna bestämmelser om rättelse och ändring bör kunna tillämpas. Inom Göteborgs stad finns emellertid en intern rekommendation om hanteringen av felparkeringsavgifter med motsatt slutsats. I skrivelsen görs bedömningen att det saknas rättsligt stöd för en kommun att undanröja en felaktigt utfärdad parkeringsanmärkning. Det beror enligt skrivelsen på att en parkeringsvakts beslut om parkeringsanmärkning visserligen utgör myndighetsutövning,

men att parkeringsanmärkningen inte utgör ett myndighetsbeslut inom ramen för en ärendehandläggning enligt förvaltningslagen och att förvaltningslagens bestämmelser om ändring av beslut därmed inte är tillämpliga. Kommunens ställning i dag vid hanteringen av utfärdade parkeringsanmärkningar är således något oklar. Oavsett vilken bedömning som är korrekt kan konstateras att kommunens intresse av att kunna undanröja parkeringsanmärkningar stärker bilden av att frågan om parkeringsanmärkningar framför allt är en kommunal fråga.

Ett skäl emot en ordning där kommunen ansvarar för ansökan om rättelser och bestridanden av felparkeringsavgift är att det ur rättssäkerhetssynpunkt kan vara problematiskt att kommunen hanterar begäran om rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar. Detta eftersom det i många fall rör sig om parkeringsanmärkningar som meddelats av parkeringsvakter förordnade av kommunen för överträdelser av bestämmelser som beslutats av kommunen och där avgiften tillfaller kommunen. Invändningen innebär alltså att just den omständigheten att uppgiften främst rör kommunala intressen talar för att någon annan än kommunen är huvudman för uppgiften.

Det kan emellertid konstateras att den invändningen även gör sig gällande enligt dagens reglering eftersom Polismyndigheten ju överprövar även parkeringsanmärkningar utfärdade av en polis. En sådan parkeringsanmärkning kan vidare ha meddelats på grund av en överträdelse av en bestämmelse i trafikförordningen och felparkeringsavgiften kan i en sådan situation helt eller delvis tillfalla staten. Det framstår därför som att detta skäl inte ensamt utgör ett tillräckligt tungt vägande argument emot att flytta ansvaret till kommunen. Det är vidare utredningens bedömning att tillräckliga rättssäkerhetsgarantier i och för sig uppnås genom möjligheten att genom överklagande få frågan prövad i domstol.

Som ytterligare skäl emot en ordning där rättelser och bestridanden av felparkeringsanmärkningar hanteras av kommunen har också framförts att kommunerna har mycket olika förutsättningar att hantera uppgiften. Av Sveriges 290 kommuner har 255 fattat beslut om kommunal parkeringsövervakning. Det är dock oklart hur många av de kommunerna som tillämpar möjligheten att utfärda parkeringsanmärkningar. Under år 2024 hanterade Polismyndigheten bestridanden av parkeringsanmärkningar från totalt

236 olika kommuner. Nästan 80 procent av alla bestridda parkeringsanmärkningar härrörde från någon av de tre storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Det kan således konstateras att det förekommer ett flertal kommuner där hanteringen av felparkeringsanmärkningar ter sig helt främmande. Vid en ansvarsflytt av uppgiften till kommunerna behöver också de kommunerna ha en beredskap för hanteringen av rättelser och bestridanden av felparkeringsavgifter eftersom polisen har möjlighet att utfärda parkeringsanmärkningar även i de kommunerna. Det framstår vidare som att antalet ärenden i andra kommuner än i de tre storstadsregionerna kommer vara begränsade. Det finns därför en risk att hanteringen av ärendena blir ineffektiv och onödigt resurskrävande i dessa kommuner. Det kan därför antas att de samordningsvinster som finns i dag kan bevaras om hanteringen av ärendena flyttas till en och samma huvudman. Sådana samordningsvinster är till exempel ökad kvalitet i handläggningen och lägre administrativa kostnader jämfört med om hanteringen fördelas mellan landets kommuner. En sådan ordning torde också innebära en mer enhetlig prövning över hela landet.

Mot bakgrund av de invändningar som framförts mot att hanteringen flyttas till kommunerna har utredningen som alternativ huvudman för uppgiften övervägt såväl länsstyrelserna som Transportstyrelsen.

Länsstyrelsen ansvarar för den statliga förvaltningen i länet, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret för särskilda förvaltningsuppgifter. Det finns 21 län i Sverige och följaktligen lika många länsstyrelser. Länsstyrelserna har många skilda uppgifter, i viss mån även inom parkeringsområdet. Vissa kommunala beslut, bland annat om lokala trafikföreskrifter och parkeringstillstånd, överprövas av länsstyrelsen. Att länsstyrelsen i viss utsträckning har uppgifter inom parkeringsområdet talar i någon mån för länsstyrelsen som ny huvudman. Den överprövning som sker påminner emellertid inte om den process som sker vid en överprövning av parkeringsanmärkningar och länsstyrelsen intar inte rollen som motpart till den enskilde. Skälen för att föreslå länsstyrelsen som ny huvudman för hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar framstår därför inte som särskilt starka. Utredningen har inte heller funnit andra skäl som talar i den riktningen.

Transportstyrelsen har till huvuduppgift att svara för regelgivning, tillståndsprövning och tillsyn inom transportområdet. Inom myndigheten arbetar cirka 2 000 personer fördelade på nio avdelningar utspridda på tolv orter i landet. Transportstyrelsen har flera ansvarsområden inom väg- och trafikfrågor. Transportstyrelsen är bland annat den myndighet som ansvarar för indrivningen av felparkeringsavgifter. Transportstyrelsen fattar emellertid också vissa beslut med stöd av lagen om felparkeringsavgifter, till exempel om undantag från användningsförbud för vissa fordon vars ägare inte betalat felparkeringsavgifter och beslut om återbetalning av felparkeringsavgift (se 11 och 15 §§ lag om felparkeringsavgift).

Inom Transportstyrelsen hanteras också en mängd ärenden enligt körkortslagen (1998:488). Enligt uppgift från Transportstyrelsen arbetar omkring 200 utredare med någon form av ärendehantering enligt körkortslagen. Ärendenas komplexitet varierar och kan avse enkla beslut om till exempel körkortstillstånd eller mer svårbedömda som till exempel beslut om återkallelse av körkort. Besluten överklagas till allmän förvaltningsdomstol och överklagandegraden är relativt stor. Transportstyrelsen har också särskilt ansvar för trafikregler och vägmärken och har föreskriftsrätt på områdena. Enskilda har också rätt att med stöd av trafikförordningen överklaga lokala trafikföreskrifter meddelade av kommunen till länsstyrelsen och därefter till Transportstyrelsen. Den överprövning som görs fungerar således som en typ av laglighetsprövning av det kommunala beslutet. Transportstyrelsen administrerar vidare en rikstäckande databas för trafikföreskrifter.

Inom Transportstyrelsen finns således goda kunskaper om hur lokala trafikföreskrifter ska vara utformade och därmed goda möjligheter att bedöma om en lokal trafikföreskrift om parkering och tillhörande skyltning skett på rätt sätt. Det framstår också som att det inom myndigheten finns upparbetade processer och arbetssätt väl lämpade för att hantera de arbetsuppgifter som begäran om rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar innebär. Under utredningstiden har samråd skett med Transportstyrelsen beträffande frågan om ett nytt huvudmannaskap för hanteringen av rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar. Transportstyrelsen har varken tillstyrkt eller motsatt sig att överta ett sådant huvudmannaskap. Vid en sammanvägd bedömning anser utredningen att starka skäl talar för att föreslå Transportstyrelsen som ny huvud-

man medan skälen för att föreslå kommunen eller länsstyrelsen är svagare. Utredningens förslag är därför att ansvaret för hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift ska flyttas till Transportstyrelsen.

5.3.3 Övriga överväganden

Institutet i lagen om felparkeringsavgift att en enskild kan ansöka om rättelse av en parkeringsanmärkning tillämpas i mycket liten utsträckning. Även om förfarandet kan framstå som föråldrat anser utredningen att det kan finnas skäl att behålla en sådan ordning. Det går till exempel att föreställa sig en situation då ett flertal felparkeringsavgifter utfärdats med stöd av en lokal föreskrift som vid tidpunkten för utfärdandet av parkeringsanmärkningarna inte vunnit laga kraft eller att de utfärdats av en parkeringsvakt som inte varit rätteligen förordnad av kommunen. I en sådan situation framstår det som ändamålsenligt att parkeringsanmärkningarna kan undanröjas genom ett förenklat förfarande. Enligt förvaltningslagen kan ett beslut under vissa särskilt angivna situationer rättas av den myndighet som har meddelat beslutet. En myndighet får även under särskilt angivna situationer ändra ett beslut som myndigheten har meddelat som första instans. Eftersom rättsläget avseende kommunens möjlighet att med stöd av förvaltningslagen rätta en felaktigt utfärdad parkeringsavgift framstår som oklart bör möjligheten att ansöka om rättelse enligt lagen om felparkeringsavgift finnas kvar. Eftersom vi föreslår att Polismyndighetens uppgift ska övertas av Transportstyrelsen ska den som vill ansöka om rättelse göra det hos Transportstyrelsen. Utan en sådan bestämmelse skulle Transportstyrelsen helt sakna möjlighet att rätta utfärdade felparkeringsavgifter. En möjlighet för Transportstyrelsen att meddela beslut om rättelse utan ansökan av den enskilde bör också införas.

En överflytt av ansvaret för hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift från Polismyndigheten till Transportstyrelsen föranleder överväganden om hur processen vid ett eventuellt överklagande av beslutet bör utformas. Att Polismyndighetens beslut enligt nuvarande ordning överprövas av allmän domstol hänger samman med att felparkeringar tidigare var kriminaliserade och att åklagaren även då det straffrättsliga för-

farandet ersattes med en sanktionsavgift inledningsvis förde det allmännas talan i domstol. Eftersom en sådan koppling numera saknas finns inte längre skäl för att processen ska föras i allmän domstol. Det framstår i stället som mer ändamålsenligt att överklagande av ett förvaltningsrättsligt beslut på sedvanligt sätt sker till allmän förvaltningsdomstol. Nuvarande ordning att vissa beslut inte får överklagas bör behållas. För prövning i kammarrätt bör krävas prövningstillstånd. Det överklagandeförbud som i dag gäller för enskild part att överklaga hovrättens beslut till högsta instans ter sig främmande i den förvaltningsrättsliga processen och bör inte tillämpas på kammarrättens beslut.

I 10 § lagen om felparkeringsavgift finns en så kallad preklusionsregel som innebär att omständigheter eller bevis som inte angetts vid Polismyndigheten endast får åberopas i domstol om parten gör sannolikt att han eller hon haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet att ange omständigheten eller beviset vid Polismyndigheten, eller om det av annan särskild anledning bör tillåtas att omständigheten eller beviset åberopas. Syftet med bestämmelsen är att uppnå effektivitet i handläggningen av ärenden om felparkeringsavgift (se prop. 1988/89:6). Bestämmelsen utformades med 50 kap. 25 § tredje stycket rättegångsbalken (1942:740) som förebild. Till skillnad från rättegångsbalken innehåller förvaltningsprocesslagen (1971:291) ingen preklusionsbestämmelse. Som utgångspunkt i förvaltningsprocessen gäller alltså att det inte finns hinder mot att en enskild i samband med en överprövning för fram nya omständigheter som hade kunnat anföras redan vid den första prövningen av ärendet. Det finns ett fåtal exempel på undantag från den utgångspunkten i förvaltningsrättsliga mål (se till exempel 12 kap. 18 och 19 §§ utlänningslagen, 2005:716, och 20 kap. 5 b och c § lagen, 2016:1145, om offentlig upphandling). De undantagen är emellertid så pass särpräglade att en preklusionsregel av förevarande slag framstår som främmande i den förvaltningsrättsliga processen. Det behov av effektivisering av processen i allmän domstol gör sig inte heller lika starkt gällande i den förvaltningsrättsliga processen eftersom handläggningen i större utsträckning är skriftlig. Utredningens bedömning är således att bestämmelsen ska upphävas till följd av att överprövningen enligt utredningens förslag ska ske i allmän förvaltningsdomstol i stället för i allmän domstol.

Utredningens förslag innebär att förändringar i förordning (1976:1128) om felparkeringsavgift är påkallade.

6 Skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål

6.1 Gällande rätt

Sverige har en lång historia av malmbrytning och metallframställning. Rätten till mineraltillgångar är och har länge varit särskilt reglerad i lagstiftning. Lagstiftningen har syftat till att balansera statens, markägarens och gruvföretagens intressen i gruvnäringen. I förarbetena till den nuvarande minerallagen (1991:45) redogörs översiktligt för den svenska minerallagstiftningens historiska utveckling (se prop. 1988/89:92). I förarbetena anges och redogörs för de tre system som traditionellt har reglerat rätten att utnyttja mineraltillgångar i Sverige, nämligen inmutningssystemet, koncessionssystemet och jordägarättssystemet.

Inmutningssystemet innebär i princip att den som först anmälde att han eller hon ville utnyttja en fyndighet fick rätt till denna. Systemet låg till grund för gruvlagen (1974:342) men även för dess föregångare 1938 års gruvlag. Enligt 1974 års gruvlag beviljades inmutningsrätt av bergmästaren. Den som fått sådan rätt (inmutaren) fick inom ett angivet område utföra undersökningsarbete i fråga om inmutningsbart mineral under viss tid. Om inmutaren ville bearbeta en fyndighet hade han rätt att få sig anvisat ett arbetsområde för detta, ett så kallat utmål.

Principen för koncessionssystemet är att rätten att undersöka och bearbeta en fyndighet upplåts efter fri prövning av staten. Systemet ger därmed ett starkare samhällsinflytande än inmutningssystemet. Bestämmelser om koncessionssystemet fanns tidigare i lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter. Enligt koncessionssystemet krävdes ett särskilt tillstånd (koncession) för undersökning och bearbetning av vissa särskilt angivna ämnen (koncessionsmineral). Koncession meddelades antingen som undersökningskoncession

eller som bearbetningskoncession. Med undersökning avses arbete i syfte att påvisa en fyndighet av ett koncessionsmineral. Med bearbetning avses utvinning och tillgodogörande av koncessionsmineral.

För mineral som föll utanför de nämnda lagarna gällde jordäganderättssystemet som innebar att rätten till mineralfyndigheter tillkom jordägaren.

Minerallagen trädde i kraft den 1 juli 1992 och ersatte då 1974 års gruvlag och lagen om vissa mineralfyndigheter. Den nya lagen bygger på koncessionssystemet men har starka inmutningsrättsliga inslag. En bearbetningskoncession ska meddelas för tjugofem år och ska utan särskild anledning förlängas med tio år i sänder, om regelbunden bearbetning pågår när giltighetstiden går ut. Gruvverksamhet drivs alltså i huvudsak så länge det finns lönsamhet i utvinningen och fyndigheter kvar att bryta. När gruvan ska stängas ska den enligt minerallagen återställas och efterbehandlas.

När en gruva läggs ned går det av naturliga skäl inte att helt återställa naturen, till exempel kommer schakt och underjordiska berg-rum att finnas kvar. Redan enligt 1938 års gruvlag var gruvinnehavaren skyldig att sätta upp behövligt stängsel på gruvområdet under den tid gruvdriften pågick. I samband med ändringar av gruvlagen 1952 övervägdes en möjlighet att i lag föreskriva en skyldighet att hålla stängsel omkring gruvhål även efter det att verksamheten upphört. Någon sådan skyldighet kom emellertid inte att införas varken i 1938 års gruvlag, 1974 års gruvlag eller den alltså gällande mineral-lagen.

De överväganden som gjordes i samband med ändringar av gruv-lagen år 1952 ledde till att Kungl. Maj:t i en ämbetsskrivelse den 13 januari 1956 till samtliga länsstyrelser meddelade föreskrifter om anordnande i vissa fall av stängsel vid övergivna gruvhål m.m. Ämbets-skrivelsen innehåller en reglering i fem punkter. Av första punkten framgår att sådant stängsel eller skyddsanordning får uppföras och bevaras på statens bekostnad om det finns en uppenbar fara för människor eller husdjur. Andra punkten anger att sådant stängsel och annan liknande skyddsanordning ska ha till huvudsakligt ändamål att tydligt utmärka fara samt att det bör utföras så att något fort-löpande underhåll inte fordras.

Den tredje punkten reglerar Polismyndighetens skyldigheter. Enligt denna punkt åligger det vederbörande polismyndighet att, då behov av skyddsanordning anses föreligga, verkställa erforderlig

utredning och efter vederbörande markägares hörande överlämna ärendet till länsstyrelsen jämte eget yttrande samt i förekommande fall förslag rörande skyddsanordningens beskaffenhet och utförande samt kostnadsberäkning. Av den fjärde punkten framgår att länsstyrelsen, om den finner att stängsling eller annan skyddsanordning bör uppföras och om varken markägaren eller annan förbundit sig att vidta nödvändiga åtgärder, ska låta ombesörja utförandet av skyddsanordningen. I femte punkten anges att kostnaden för sådan skyddsanordning ska belasta polisens anslag.

Frågan om skyddsåtgärder vid övergivna gruvhåll diskuterades i samband med minerallagens införande. I minerallagen regleras koncessionshavarens skyldigheter under pågående gruvdrift att sätta upp och underhålla behövt stängsel på mark som tagits i anspråk för bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet. I minerallagen föreskrivs också en rad åligganden för koncessionshavaren i samband med att en bearbetningskoncession upphör (se 13 kap. 3–5 §§ minerallagen). Bland annat anges att koncessionshavaren förlorar rätten till sådana byggnader som har gjorts för gruvans eller motsvarande anläggnings styrka och varaktighet, däri inbegripet inklädnad av borrhål och stängsel och att sådana anläggningar ska lämnas kvar på platsen. I förarbetena till minerallagen framhölls att ansvaret för tillsynen av gruvhåll bör övergå till staten när koncessionshavaren har fullgjort de återställningsåtgärder som han ålagts att utföra (se prop. 1988/89:92 s. 80). I lagen intogs ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhåll, men några sådana föreskrifter har inte utfärdats. Ämbetsskrivelsen från 1956 gäller därför fortfarande (se prop. 2004/05:40 s. 73).

6.2 Tidigare utredningar

Frågan om inhägnad av övergivna gruvhåll har varit föremål för överväganden i ett antal tidigare utredningar. I förarbetena till 1974 års gruvlag konstaterades att det inte var ändamålsenligt att ålägga gruvinnehavaren att för all framtid ansvara för underhåll och förnyelse av skyddsanordningar utan att det är staten som bör svara för behövliga skyddsåtgärder när gruvrätten upphört. Liksom tidigare ansågs att uppgiften borde åvila länsstyrelserna (se prop. 1974:32 s. 196 f.).

Frågan aktualiserades som framgår ovan även vid arbetet med minerallagen. I förarbetena till minerallagen föreslogs att staten skulle åläggas att ansvara dels för skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhål, dels för vissa kontrollåtgärder vid nedlagda gruvhål till skydd mot ras och sättningar (se prop. 1988/89:92 s. 79–80). Det konstaterades att ansvaret för övergivna gruvhål bara kunde åläggas staten eftersom behovet av eventuella skyddsåtgärder kvarstår för all framtid och att ansvaret för gruvhålen bör övergå på staten efter att koncessionshavarens ansvar har upphört. I förarbetena angavs att ytterligare reglering utöver ämbetsskrivelsen från 1956 avseende statens ansvar för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål krävdes varför det föreslogs att regeringen bemyndigades att utfärda föreskrifter om skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhål och om kontrollåtgärder till skydd mot ras och sättningar vid nedlagda gruvor. Någon förändrad ansvarsfördelning avseende huvudmannaskapet för gruvhålen diskuterades inte.

Frågan om ansvaret för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål utreddes även av Polisverksamhetsutredningen år 2002. I utredningens betänkande *Polisverksamhet i förändring* (SOU 2002:70) föreslogs att Bergsstaten, i stället för länsstyrelsen, skulle överta ansvaret för inhägnad av övergivna gruvhål, att kostnaden för inhägnade av övergivna gruvhål skulle bäras av Bergsstaten i stället för av polisen och att polisens arbetsuppgifter vad gäller inhägnande av övergivna gruvhål skulle övertas av Bergsstaten.

6.3 Överväganden

Utredningens förslag: Länsstyrelsen ska bibehålla sitt nuvarande ansvar för inhägnad av övergivna gruvhål. Länsstyrelsen ska också överta Polismyndighetens skyldigheter angående utredning och bedömning av behovet av samt kostnader för sådan inhägnad. Kostnaden för inhägnaden ska bäras av länsstyrelsen i stället för av Polismyndigheten.

6.3.1 Bör uppgiften ankomma på Polismyndigheten?

Enligt nuvarande reglering ankommer det på Polismyndigheten att företa en utredning och föreslå skyddsåtgärder för sådana övergivna gruvhåll som innebär uppenbar fara för människor eller husdjur. Det ingår inte i Polismyndighetens uppgifter att uppföra stängslet eller annan skyddsåtgärd, utan detta åligger länsstyrelsen. Kostnaden för skyddsanordningen ska emellertid betalas av Polismyndigheten. De uppgifter som enligt nuvarande ordning ankommer på Polismyndigheten bedömer vi helt sakna polisiär relevans. Vid utförande av uppgiften är inte ett ordnings- och säkerhetstänkande av dominerande betydelse och det krävs inte att vålds- eller tvångsmedel används. Det är också utredningens uppfattning att uppgiften även på annat sätt saknar betydelse för utförande av Polismyndighetens kärnverksamhet. Det är därför utredningens bedömning att uppgiften inte bör ankomma på Polismyndigheten.

6.3.2 Vem bör utföra uppgiften i stället?

I dagsläget är arbetsuppgifter kopplade till skyddsåtgärder vid övergivna gruvhåll fördelade mellan Polismyndigheten och länsstyrelserna. Bakgrunden är att länsstyrelsen tidigare var högsta polismyndighet i länet. Den ordningen upphörde emellertid den 1 januari 1999 när polisstyrelsen övertog ledningen. Vid omorganisationen år 2015 ombildades de tidigare 21 polismyndigheterna och Rikspolisstyrelsen till en myndighet, Polismyndigheten. Den alltså gällande ansvarsfördelningen mellan Polismyndigheten och länsstyrelserna för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhåll framstår numera som svårbegriplig och ineffektiv. Det är utredningens bedömning att uppgifterna avseende skyddsåtgärder vid övergivna gruvhåll bör ankomma på en offentlig aktör.

Som framgår ovan föreslogs i Polisverksamhetsutredningens betänkande att Bergsstaten skulle överta ansvaret för inhägnad av övergivna gruvhåll. Bergsstaten är förvaltningsmyndighet för frågor enligt minerallagen och handlägger ärenden som rör prospektering och utvinning av mineral. Bergsstaten utövar också tillsyn av gruvor i drift. Som argument för att Bergsstaten skulle överta ansvaret lyftes bland annat att Bergsstaten enligt minerallagen har ett ansvar för att skada inte uppkommer i samband med gruvdrift, att Bergs-

staten har information om gruvors placering och att Bergsstaten har ställt sig positiv till att överta ansvaret för övergivna gruvhål. Det kan redan inledningsvis konstateras att Bergsstaten i dag, med hänvisning till sina begränsade resurser och placering i landet, inte ställer sig positiv till att överta ansvaret för instängsling av övergivna gruvhål. Det stämmer emellertid att Bergsstaten utövar tillsyn över gruvor i drift. Frågan om stängsel i samband med tillsynen är dock inte av central betydelse vid tillsynen. Bergsstaten är vidare en mycket liten myndighet utan lokal förankring förutom i Luleå där den är placerad. Detta är omständigheter som enligt utredningens bedömning talar mot att föreslå Bergsstaten som huvudman för uppgiften avseende övergivna gruvhål.

I samband med Polisverksamhetsutredningen övervägdes också länsstyrelsen som huvudman för uppgiften. Länsstyrelsen ansvarar för den statliga förvaltningen i länet, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret för särskilda förvaltningsuppgifter. Det finns 21 län i Sverige och följaktligen lika många länsstyrelser. Länsstyrelsen har många uppgifter, bland annat inom områden som rör miljö, natur, näringsliv och djurskydd. Det kan konstateras att länsstyrelsen enligt nuvarande ordning har ett delat ansvar med Polismyndigheten när det gäller skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål. Frågan om skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål hanteras inte sällan tillsammans med frågor om tillstånd enligt kulturmiljölagen (1988:950) om ingrepp i fornlämning eftersom äldre gruvor kan klassificeras som en fornlämning. Det är länsstyrelsen som hanterar sådana tillstånd. Det framstår redan av dessa anledningar som ändamålsenligt att länsstyrelsen övertar arbetsuppgiften i sin helhet.

Länsstyrelsen har i dag tillsynsansvar enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) för gruvor utifrån ansvaret ur miljösynpunkt för miljöfarlig verksamhet. Även detta är en omständighet som talar för att länsstyrelsen är lämplig huvudman för uppgiften. Länsstyrelserna är vidare geografiskt utspridda över hela landet och har därför var för sig lokalkännedom inom sitt geografiska område.

Under år 2019 granskade Riksrevisionen regeringens styrning av länsstyrelserna. Resultatet av granskningen redovisades i rapporten *Vanans makt – regeringens styrning av länsstyrelserna* (RiR 2019:2). Riksrevisionens granskning har behandlats av regeringen genom en skrivelse (skr. 2018/19:117). Regeringen konstaterar i skrivelsen att det finns ett behov av att principerna som bör ligga till grund för styr-

ningen av länsstyrelserna görs mer transparanta och kända. I budgetpropositionen för år 2021 anges därför ett antal principer som ska vara vägledande vid prövningen av vilka uppgifter och uppdrag som länsstyrelsen ska ansvara för, bland annat anges att uppgifterna bör kräva kunskap om lokala och regionala förhållanden, omfattas av länsstyrelsernas roll som statens företrädare i länen, kräver geografisk närhet till brukare, allmänhet eller företag och syfta till att främja länets utveckling (se prop. 2020/21:1 utgiftsområde 1 s. 59–60). Utredningen bedömer att uppgiften att ansvara för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhåll uppfyller de principer som anges i propositionen.

Utredningens bedömning är att övervägande skäl talar för att länsstyrelsen ska bibehålla sitt och överta Polismyndighetens ansvar för inhägnad av övergivna gruvhåll.

6.3.3 Övriga överväganden

I samband med minerallagens införande diskuterades vidden av statens åtaganden vid nedlagda gruvor. Den skyldighet som följer av 1956 års ämbetsskrivelse avser stängsel eller liknande skyddsåtgärder. Vid ett antal nedlagda gruvor kan emellertid föreligga risker som inte undanröjs genom instängsling. Det kan röra sig om brytningsrum under jord där ras och sättningar inte kan uteslutas. Det förekommer att sådana brytningsrum ligger nära tätbebyggda områden. I propositionen till minerallagen föreslogs att statens ansvar skulle omfatta dels skyddsåtgärder för nedlagda gruvhåll, dels vissa kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor till skydd mot ras och sättningar och regeringen bemyndigades därför att utfärda föreskrifter avseende detta (se prop. 1988/89:92 s. 79–80). Några föreskrifter har, som konstaterats ovan, emellertid inte meddelats. Det ansvar som enligt utredningens förslag bör överflyttas från Polismyndigheten till länsstyrelsen avser de skyldigheter som omfattas av 1956 års ämbetsskrivelse och tar således endast sikte på statens instängslingsansvar. Om och på vilket sätt staten bör ha ett ansvar även för andra typer av risker förenade med övergivna gruvhåll är inte en fråga som omfattas av utredningsuppdraget och besvaras således inte i slutbetänkandet.

Som nämnts ovan finns nu gällande regler om skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål i ett beslut av Kungl. Maj:t den 13 januari 1956. I 13 kap. 8 § minerallagen finns ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhål och om kontrollåtgärder till skydd mot ras och sättningar vid nedlagda gruvor. Det är utredningens bedömning att det i och för sig är möjligt att genom förordning meddela bestämmelser om ansvaret för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål. Eftersom koncessionshavarens skyldigheter för skyddsåtgärder när gruvdriften upphör regleras i minerallagen framstår det som naturligt att även statens ansvar regleras i samma lag. Utredningen föreslår därför att en ny bestämmelse införs i minerallagen som tydliggör länsstyrelsens ansvar för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål.

7 Stämningsmannaverksamhet

7.1 Gällande rätt

Om delgivning ska ske i mål eller ärende hos domstol eller annan myndighet eller när delgivning i annat fall ska ske enligt lag eller annan författning tillämpas delgivningslagen (2010:1932). Delgivning innebär att en handling skickas eller lämnas till den eller de personer som har behörighet att ta emot delgivningen eller att något av de andra förfaranden som anges i delgivningslagen används. Delgivning är ett sätt att i rättsligt reglerade former få rimliga garantier för att en handling, eller handlingens innehåll, når rätt adressat (se prop. 2009/10:237 s. 91).

Det finns flera former av delgivning, bland annat vanlig delgivning, förenklad delgivning och stämningsmannadelgivning. Delgivningssätt ska väljas med utgångspunkt i att det ska vara ändamålsenligt med hänsyn till handlingens innehåll och omfattning och medföra så lite kostnader och besvär som möjligt. Delgivning får inte ske på ett sätt som är olämpligt med hänsyn till omständigheterna i delgivningsärendet.

En myndighet som handlägger ett mål eller ärende ska se till att delgivning sker. Myndighetens ansvar för delgivningen innefattar valet av delgivningssätt (se prop. 2009/10:237 s. 102). Begär en part eller någon som har liknande ställning att själv få se till att delgivning sker och det inte är olämpligt, får myndigheten besluta om detta (så kallad partsdelgivning). I en sådan situation får endast vanlig delgivning och stämningsmannadelgivning användas. En person som ska se till att delgivning sker utan samband med ett mål eller ärende får vända sig till en länsstyrelse för bistånd med delgivningen.

Stämningssmannadelgivning sker genom att en person som har behörighet att utföra sådan delgivning överlämnar handlingen som ska delges på något av de sätt som närmare preciseras i delgivningslagen. Handlingen kan bland annat överlämnas direkt till delgivningsmottagaren, till en person med viss angiven koppling till delgivningsmottagaren eller i anslutning till delgivningsmottagarens hemvist. Stämningssmannadelgivning får utföras av stämningssman eller av den som är anställd vid Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, åklagarmyndighet, allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket, svensk utlandsmyndighet, och auktoriserat delgivningsföretag. Stämningssmannadelgivning får också utföras av personal på vissa angivna inrättningar som till exempel kriminalvårdsanstalt och häkte om delgivningsmottagaren är intagen där.

Polismyndigheten får öppna en försändelse som har lämnats till myndigheten för stämningssmannadelgivning, om det behövs för att innehållet ska kunna vidarebefordras inom myndigheten för delgivning. Detta gäller dock inte om uppdragsgivaren har angett att försändelsen inte får öppnas.

Stämningssman och den som är anställd vid Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, åklagarmyndighet, allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket och auktoriserat delgivningsföretag har rätt att få tillträde till enskilt område som inte utgör bostad för att verkställa stämningssmannadelgivning. En polisman som vägras sådant tillträde får, efter beslut av Polismyndigheten respektive Säkerhetspolisen, själv bereda sig tillträde. Om någon annan person som har rätt att få tillträde vägras tillträde ska Polismyndigheten lämna biträde om personen begär det.

Polismyndigheten förordnar stämningssmän. I äldre delgivningslagstiftning fanns också uttryckligt stöd för att andra myndigheter har möjlighet att anlita Polismyndigheten för delgivning. I 6 § i den äldre delgivningsförordningen (1979:101) angavs att stämningssmannadelgivning i första hand ska utföras av den egna myndigheten om det hos myndigheten finns någon som kan utföra sådan delgivning, men att myndigheten i annat fall får anlita Polismyndigheten för delgivning. I den nu gällande delgivningsförordningen (2011:154) anges också att sådana myndigheter som själva får utföra stämningssmannadelgivning i första hand ska överväga om delgivning kan utföras av någon vid den egna myndigheten. Någon bestämmelse om

rätt att anlita Polismyndigheten för delgivning finns däremot inte i nuvarande reglering. Polismyndigheten anlitas dock fortfarande regelbundet av andra myndigheter för delgivning. I 13 § i den nuvarande delgivningsförordningen (2011:154) anges att när Polismyndigheten anlitas för stämningsmannadelgivning ska delgivning utföras av en stämningsman som är förordnad vid myndigheten eller av annan anställd vid myndigheten vilket talar för att det också var lagstiftarens avsikt att så fortfarande ska kunna ske.

Att enskilda som ska se till att delgivning sker utan samband med ett mål eller ärende inte kan vända sig direkt till Polismyndigheten framgår av 9 § delgivningslagen som anger att enskilda i en sådan situation får vända sig till en länsstyrelse. Med enskilda avses såväl fysiska som juridiska personer. Om en myndighet har fattat beslut om partsdelgivning torde enskilda emellertid i en sådan situation kunna vända sig till Polismyndigheten för bistånd med delgivningen.

7.1.1 Förändringar av delgivningslagstiftningen

Den nuvarande delgivningslagen (2010:1932) trädde i kraft den 1 april 2011. Lagen innebar vissa förändringar av delgivningslagstiftningen i syfte att möta kraven på såväl effektivitet som rätts-säkerhet i delgivningsärenden (se prop. 2009/10:237 s. 91). Lagen har vidare ändrats vid ett antal tillfällen efter ikraftträdandet. Nedan redogörs kortfattat för sådana ändringar som torde ha påverkat Polismyndighetens stämningsmannaverksamhet och som därmed kan ha betydelse för frågan om en ansvarsflytt från Polismyndigheten.

En utvidgad behörighet att utföra stämningsmannadelgivning

I samband med den nu gällande delgivningslagens ikraftträdande utvidgades kretsen av de som är behöriga att utföra stämningsmannadelgivning. Den offentliga stämningsmannabehörigheten kom att omfatta samtliga anställda vid Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, åklagarmyndighet, allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, Kronofogdemyndigheten och Skatteverket. Vidare gavs anställda vid inrättningar med intagna personer behörighet att utföra stämningsmannadelgivning av intagna personer.

Genom lagen gavs även anställda vid auktoriserade delgivningsföretag samma delgivningsbefogenheter som offentliga stämningsmän. I förarbetena gjordes bedömningen att om stämningssmannadelgivning skulle kunna anförtros privata delgivningsföretag krävdes att det är fråga om seriösa företag som har förutsättningar att uppfylla högt ställda krav på verksamheten (se prop. 2009/10:237 s. 212). Mot den bakgrunden infördes lag (2010:1933) om auktorisation av delgivningsföretag. Lagen innebär att ett delgivningsföretag får beviljas auktorisation endast om det med hänsyn till organisation, ledning och ägande kan antas att verksamheten kommer att bedrivas i överensstämmelse med lag och på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt. Ett auktoriserat delgivningsföretag står under tillsyn av en länsstyrelse. Tillsynsmyndigheten prövar frågan om auktorisation. Polismyndigheten ska ges tillfälle att yttra sig innan auktorisation beviljas.

Utvidgade möjligheter till förenklad delgivning i brottmål

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2023 utvidgades möjligheten att använda förenklad delgivning i brottmål. När tingsrätten utfärdar stämning i brottmål ska stämningen tillsammans med vissa andra handlingar delges den tilltalade (se 45 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken).

Vid förenklad delgivning skickas stämning och andra handlingar till den tilltalade och nästkommande arbetsdag skickas ett kontrollmeddelande om att handlingarna har skickats. Om handlingen skickas på elektronisk väg behöver något kontrollmeddelande inte skickas. Delgivning har skett när två veckor har förflutit från det att handlingarna skickades, om kontrollmeddelandet, när sådant skickas, har skickats på föreskrivet sätt och det inte med hänsyn till omständigheterna framstår som osannolikt att handlingen kommit fram inom denna tid.

Förenklad delgivning får som utgångspunkt användas av en myndighet om delgivningsmottagaren fått information av myndigheten om att förenklad delgivning kan komma att användas i målet eller ärendet. Förenklad delgivning får som utgångspunkt inte användas för att delge handlingar som inleder ett förfarande. I 33 kap. 6 § andra och tredje stycket rättegångsbalken har sedan länge funnits ett undantag som ger domstolen rätt att under vissa förutsättningar

delge stämning och andra handlingar i brottmål genom förenklad delgivning. En sådan förutsättning är att den tilltalade har delgetts information om att förenklad delgivning kan komma att användas av en viss angiven krets av personer. En ytterligare förutsättning är att det vid tidpunkten då handlingarna ska skickas inte har förflutit mer än viss angiven tid sedan informationen lämnades.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2023 förlängdes tidsfristen inom vilken förenklad delgivning får ske från tio veckor till sex månader efter att den tilltalade delgetts information om att förenklad delgivning kan komma att användas. Samtidigt utvidgades även kretsen av personer som får delge denna information. Vidare krävs inte längre att information om förenklad delgivning delges vid ett personligt sammanträffande, utan delgivning kan även ske genom ljud- och bildöverföring.

Tillgänglighetsdelgivning

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2023 permanentades även möjligheten att använda tillgänglighetsdelgivning i brottmål. Delgivningssättet tillämpades dessförinnan vid försöksverksamhet med ett snabbförfarande för brottmål. Tillgänglighetsdelgivning sker genom att handlingen som ska delges hålls tillgänglig hos en myndighet antingen omedelbart eller från och med en i förväg bestämd tidpunkt. Tillgänglighetsdelgivning får användas av en myndighet i de fall som särskilt anges i lag, om delgivningsmottagaren vid ett personligt sammanträffande eller genom ljud- och bildöverföring har delgetts information om att sådan delgivning kan komma att användas samt information om från vilken tidpunkt och på vilken plats handlingen kommer att hållas tillgänglig.

Tillgänglighetsdelgivning får bland annat användas för att delge den tilltalade stämning och andra handlingar i ett brottmål om information om tillgänglighetsdelgivning lämnats av en åklagare, en polisman, en tulltjänsteman, en kustbevakningstjänsteman eller en annan anställd vid en brottsbekämpande myndighet som den myndigheten har utsett.

Möjliga förändringar av delgivningslagstiftningen som ännu inte lett till lagstiftning

Kronofogdemyndigheten, Domstolsverket och Försäkringskassan har i en skrivelse till Justitiedepartementet den 2 februari 2024 hemställt om att regeringen närmare låter utreda och överväga förbättrade möjligheter till delgivning. I skrivelsen efterfrågar myndigheterna bland annat att en sådan utredning särskilt ser över möjligheterna och formerna för samverkan mellan myndigheter i delgivningsfrågor samt möjligheten att delge genom en digital brevlåda.

Frågan om ytterligare förändringar av delgivningslagstiftningen har också debatterats i riksdagen. I samband därmed har statsrådet Gunnar Strömmer uppgett att regeringen har för avsikt att tillsätta en utredning som till exempel ska se över möjligheterna till effektivare delgivning, vilket också innefattar frågan om digital delgivning (se interpellation 2024/25:351).

7.2 Tidigare utredningar

I Polisverksamhetsutredningens betänkande *Polisverksamhet i förändring* (SOU 2002:70) föreslogs att Polismyndighetens arbetsuppgifter med och ansvar för stämningssmannadelgivning för myndigheters och enskildas räkning skulle flyttas över till de tio kronofogdemyndigheter som år 2006 slogs samman till en riktäckande myndighet. Kronofogdemyndigheterna föreslogs ansvara för förordnande av stämningssmän. Kronofogdemyndigheterna föreslogs också ges rätt att vid en prövning av den sökandes lämplighet, få ut vissa begränsade registeruppgifter.

Utredningens förslag bemöttes i propositionen till en ny delgivningslag varvid regeringen bedömde att förslaget inte borde genomföras (se prop. 2009/10:237). I propositionen konstaterades att Rikspolisstyrelsen tillstyrkte förslaget medan dåvarande Riksskatteverket, som vid tidpunkten var chefsmyndighet för exekutionsväsendet, avstyrkte förslaget. Regeringen motiverade sitt ställningstagande med att polisen har goda förutsättningar att utföra verksamheten och är väl lämpad att göra de bedömningar som krävs i ett delgivningsförfarande eftersom den är väl utbredd i hela landet och har tillgång till relevanta registeruppgifter (se prop. 2009/10:237 s. 164).

7.3 Överväganden

Utredningens förslag: Polismyndigheten ska fortfarande ansvara för att förordna stämningsmän.

Möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning ska begränsas.

7.3.1 Bör uppgiften ankomma på Polismyndigheten?

Enligt direktiven ska utredningen dels ta ställning till om och i vilken utsträckning ansvaret att förordna stämningsmän ska flyttas till en annan huvudman, dels om och i vilken utsträckning ansvaret för att utföra stämningsmannadelgivning åt andra ska flyttas till en annan huvudman.

Frågan om ansvaret att förordna stämningsmän och utföra stämningsmannadelgivning åt andra bör ankomma på Polismyndigheten ska besvaras utifrån de utgångspunkter som angetts i kapitel 3, nämligen utifrån en bedömning av om uppgiften är polisiärt relevant eller om uppgiften på annat sätt har betydelse för Polismyndighetens kärnverksamhet. För att uppgiften ska anses polisiärt relevant krävs att ett ordnings- och säkerhetstänkande är av dominerande betydelse och att det kan antas att våld eller tvångsmedel måste användas vid utförande av uppgiften. Ytterligare en aspekt att beakta är att en ansvarsflytt ska framstå som ändamålsenlig utifrån ett större perspektiv, vilket bland annat innebär att uppgiften bör kunna utföras lika bra eller bättre av andra myndigheter utan att kostnaderna ökar eller framstår som omotiverade.

När det gäller ansvaret att utföra stämningsmannadelgivning åt andra gör utredningen följande överväganden. Utredningen anser att uppgiften kräver ett visst mått av säkerhetstänkande. I det förberedande arbetet ingår att samla in information om delgivningsmottagaren och att göra en säkerhetsbedömning inför planeringen av delgivningsförsöket. En säkerhetsbedömning görs mot bakgrund av den information som finns tillgänglig för myndigheten avseende delgivningsmottagaren. Även i samband med delgivningsförsöket är det utredningens bedömning att ett visst mått av säkerhetstänkande krävs. När stämningsmannadelgivning används är den som söks för delgivning inte sällan en person som medvetet håller sig

undan delgivning och som inte är inställd på att samarbeta med myndigheter, vilket innebär att det under delgivningsbesök kan uppstå situationer där ett säkerhetstänkande är av avgörande betydelse. Vid utförandet av vissa stämningssmannauppgifter kan också visst våld eller vissa tvångsmedel behövas. Polismyndigheten ska till exempel lämna biträde om tillträde vägras till ett sådant enskilt område som inte utgör bostad om tillträde behövs för att stämningssmannadelgivning ska kunna ske.

Enligt utredningens bedömning kan delgivningsverksamheten också ha betydelse för Polismyndighetens kärnverksamhet i övrigt. Det finns en koppling mellan delgivning i brottmål och Polismyndighetens brottsbekämpande uppgifter. En effektiv delgivning är en viktig pusselbit i att få personer lagförda. Men delgivning av andra myndighetshandlingar kan också påverka kärnverksamheten, till exempel kan en lyckad delgivning av ett beslut om körkortsåterkallelse innebära att en person avhåller sig från att köra bil eller kan lagföras om den ändå kör bil. Motsvarande samband gäller även andra myndighetsbeslut som till exempel beslut som meddelas av länsstyrelsen enligt djurskyddslagen (2018:1192). Det kan också finnas situationer där delgivningsverksamheten samverkar med annan polisiär verksamhet, till exempel vid delgivning på polisiärt intressanta adresser eller i samband med husrannsakan och kartläggning av olika slag.

Polismyndigheten är en myndighet som har tillgång till relevant information och har god kompetens att genomföra förberedande säkerhetsbedömningar och att genomföra delgivningsförsök. Att även andra myndigheter har möjlighet att utföra stämningssmannadelgivning framgår av delgivningslagen. Att det inom de myndigheterna finns kompetens att utföra stämningssmannauppgifter stöds av att det inom till exempel Kronofogdemyndigheten och vissa domstolar redan nu finns välfungerande delgivningsverksamhet. Genom uppgifter från Polismyndigheten respektive Kronofogdemyndigheten kan emellertid konstateras att graden av lyckade delgivningsförsök är betydligt högre hos Polismyndigheten än hos Kronofogdemyndigheten. Det kan enligt utredningen tyda på att den kunskap och kompetens som bara finns inom Polismyndigheten spelar en avgörande roll vid stämningssmannauppgifternas utförande. Mot den bakgrunden framstår det som tveksamt om

en ansvarsflytt kan genomföras med bibehållen effektivitet och utan ökade kostnader.

Utredningens bedömning är att det sammantaget finns övertygande argument för att utförande av stämningssmannauppgifter åt andra är en uppgift som även fortsatt bör ankomma på Polismyndigheten. Utredningens bedömning är därför att någon heltäckande ansvarsflytt av uppgiften inte är påkallad.

Under utredningsarbetet har det framkommit att frågan om att förordna stämningssmän blivit en icke-fråga genom den lagändring som innebär att bland annat samtliga anställda vid Polismyndigheten gavs stämningssmannabehörighet. Vid samma tillfälle utvidgades behörigheten att utföra stämningssmannadelgivning även för andra myndigheter och anställda vid auktoriserade delgivningsföretag gavs samma delgivningsbefogenheter som offentliga stämningssmän. Det finns i dag endast ett fåtal förordnade stämningssmän och inom Polismyndigheten finns en uttalad ambition om att inte förordna fler stämningssmän. Polismyndigheten har också upphävt tidigare gällande föreskrifter som bland annat närmare reglerade förutsättningarna att förordna någon till stämningssman (se Upphävande av Rikspolisstyrelsens allmänna råd, RPSFS 2001:9, om delgivningsverksamheten, FAP 611-1, PMFS 2024:7, FAP 000-0).

Behovet av att förordna stämningssmän har i princip upphört genom de ovan redovisade lagändringarna och den därpå följande utvecklingen. Polismyndigheten kan alltså sägas ha renodlat ansvaret att förordna stämningssmän på egen hand. Enligt utredningens bedömning framstår den utvecklingen som ändamålsenlig och effektiv eftersom Polismyndigheten genom att använda egen personal för stämningssmannauppgifter undviker administrativa uppgifter kopplade till att förordna stämningssmän. Det är mot bakgrund av den utveckling som redogjorts för ovan tillsammans med utredningens bedömning i fråga om Polismyndighetens ansvar att utföra stämningssmannadelgivning åt andra utredningens bedömning att någon ansvarsflytt av ansvaret att förordna stämningssmän inte är påkallad.

7.3.2 Möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningssmannadelgivning bör begränsas

Utifrån vad som redogjorts för ovan anser alltså utredningen att Polismyndigheten även fortsatt bör utföra stämningssmannadelgivning åt andra. Det har dock framkommit att Polismyndigheten i dag utför en mängd delgivningsärenden av enklare beskaffenhet där den polisiära relevansen framstår som låg. Mot bakgrund av det finns anledning för utredningen att överväga alternativa regleringar som till exempel om vissa stämningssmannauppgifter åt andra bör överföras på en annan huvudman eller om möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningssmannadelgivning på annat sätt bör begränsas.

Inom Polismyndigheten är stämningssmannaverksamheten organiserad på olika sätt i de sju polisregionerna. I polisregion Stockholm, som hanterar ungefär hälften av samtliga delgivningsärenden, finns en särskild delgivningssektion. Inom delgivningssektionen arbetar främst civilanställd personal. Den civila personalen sköter både det förberedande arbetet och genomför majoriteten av delgivningsbesöken utan bistånd av en polis. Merparten av delgivningsärendena kan alltså utföras av annan personal än poliser även om Polismyndighetens civilanställda personal kan ha nytta av uppgifter och upparbetad kunskap som bara finns inom Polismyndigheten. Statistik från Polismyndigheten visar dock att delgivningen i en majoritet av samtliga ärenden sker på en allmänt känd bostadsadress eller arbetsplats. Även om uppgifter som bara Polismyndigheten har tillgång till också i de fallen kan påverka hur lyckosam delgivningen blir så är det tydligt att det finns ett stort antal ärenden av enklare beskaffenhet där Polismyndighetens tillgång till uppgifter eller kunskap inte behövs. Utredningens bedömning är därför att åtgärder bör vidtas så att ärenden som inte kräver polisiär medverkan eller tillgång till uppgifter eller kunskap som bara finns hos Polismyndigheten i större utsträckning utförs av annan än Polismyndigheten.

Det är framför allt andra myndigheter som anlitar Polismyndigheten för biträde med stämningssmannadelgivning. Som framgått ovan kan enskilda enbart vända sig till Polismyndigheten för biträde med stämningssmannadelgivning om en myndighet har fattat beslut om partsdelgivning i ett mål eller ärende.

Knappt hälften av Polismyndighetens delgivningsuppdrag kommer från domstolarna. Näst flest ärenden kommer från Kronofogdemyndigheten och länsstyrelserna och utgör 16 respektive 13 procent av alla ärenden. Ärenden från kommuner utgör fem procent av ärendena och Polismyndighetens egna ärenden utgör fyra procent. Övriga uppdragsgivare anlitar var och en för sig Polismyndigheten i mer begränsad utsträckning. Det som framför allt skulle ge effekt på det antal ärenden som Polismyndigheten hanterar är således att ärenden från domstolar, Kronofogdemyndigheten och länsstyrelsen blir färre.

En omständighet som torde ha gett effekt och som även fortsatt kan förväntas ge effekt är de relativt omfattande förändringar av delgivningslagstiftningen som redogjorts för ovan. Bara mellan år 2023 och 2024 minskade antalet inkomna stämningsmannadelgivningsärenden med knappt tio procent. Det framstår vidare som att det finns en politisk vilja att utreda ytterligare förändringar i syfte att underlätta myndigheters delgivningsverksamhet. Det torde i sig leda till att antalet ärenden som kräver stämningsman blir färre. Det finns emellertid skäl att ytterligare begränsa Polismyndighetens ansvar att utföra stämningsmannadelgivning åt andra.

Vi har övervägt två alternativa vägar för att begränsa antal ärenden som hanteras av Polismyndigheten. Ett alternativ är att föreslå en ansvarsflytt för vissa stämningsmannauppgifter med låg polisiär relevans. Ett annat alternativ är att införa en bestämmelse som generellt begränsar möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningsmannauppgifter. Fördelen med det första alternativet är att effekten av ett sådant förslag är relativt överblickbar. För att det alternativet ska framstå som meningsfullt måste ansvarsflytten emellertid avse sådana ärendetyper som generellt saknar polisiär relevans. Att identifiera sådana ärendetyper framstår som svårt eftersom en risk eller hotbild kan förekomma i enskilda delgivningsärenden trots att merparten av den ärendetyp som det enskilda ärendet tillhör normalt är okomplicerade. De ärendetyper som skulle kunna skiljas ut för en ansvarsflytt torde generera alldeles för små volymer för att det ska framstå som meningsfullt med en sådan förändring. Emot en sådan ordning talar också att en ansvarsfördelning på två eller flera huvudmän inte framstår som kostnadseffektiv ur ett samhällsperspektiv.

Utredningen föreslår därför i stället att möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningssmannaupdrag begränsas genom att det införs en ny bestämmelse i delgivningslagen som anger att Polismyndigheten enbart får anlitas för stämningssmannadelgivning om andra delgivningsalternativ saknas eller är olämpliga. För att andra delgivningsalternativ ska anses olämpliga bör krävas att det föreligger en risk eller hotbild som innebär att delgivningsbesöket bör genomföras av en polisman eller att det föreligger fara i dröjsmål. Att delgivningsmottagaren har skyddade personuppgifter innebär inte att andra delgivningsalternativ, som till exempel stämningssmannadelgivning av den egna myndigheten, är olämpliga. Att det föreligger fara i dröjsmål kan till exempel avse sådana situationer då delgivning måste ske för att inte preskription ska inträda eller att en nära förestående domstolsförhandling riskerar att ställas in om delgivning inte sker. För att andra delgivningsalternativ ska anses saknas bör krävas att andra delgivningsförsök genomförts utan framgång och att det saknas ytterligare alternativ eller att de alternativ som står till buds bedöms som utsiktslösa. Det bör som utgångspunkt innebära ett krav på att privata stämningssmän anlitas innan Polismyndigheten får anlitas för ett specifikt delgivningsuppdrag om det inte föreligger en beaktansvärd risk eller hotbild eller fara i dröjsmål. Eftersom det i den absoluta majoriteten av fallen är myndigheter som anlitar Polismyndigheten för stämningssmannadelgivning får det förutsättas att en sådan bestämmelse följs utan att den är sanktionerad.

8 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Utredningens förslag: De föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Ärenden om tillstånd enligt 3 kap. och 5 kap. 3 § ordningslagen (1993:1617) som inletts hos Polismyndigheten före ikraftträdandet men ännu inte avgjorts ska handläggas enligt äldre föreskrifter.

Ärenden om rättelser och bestridanden enligt lagen (1976:206) om felparkeringsavgift som har inletts hos Polismyndigheten före ikraftträdandet men ännu inte avgjorts ska handläggas enligt äldre föreskrifter. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för överklagande av beslut som har meddelats med stöd av de föreskrifterna.

Vi föreslår att författningsförslagen ska träda i kraft den 1 januari 2027. Förslaget innebär bland annat att kommunerna tar över de flesta av Polismyndighetens uppgifter avseende tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen, att Transportstyrelsen övertar samtliga uppgifter avseende begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift och att Länsstyrelserna tar över Polismyndighetens uppgifter vid instängsling av övergivna gruvhål. De nya huvudmännen måste därför ges rimlig tid för att i olika avseenden kunna förbereda sig för de nya uppgifterna, bland annat när det gäller rekrytering av personal och utbildningsinsatser.

Förslagen avseende vissa tillstånd enligt 3 kap. och 5 kap. 3 § ordningslagen innebär förändringar gällande vilken myndighet som ska pröva en ansökan. För att Polismyndigheten inte ska behöva avvisa eller överlämna ansökningar behövs en övergångsbestämmelse som klargör att tidigare ingivna ansökningar fortsatt kan handläggas enligt de tidigare reglerna.

I lagen om felparkeringsavgift föreslås dels att ansvaret för hanteringen av begäran om rättelse och bestridande enligt lagen ska flyttas till Transportstyrelsen, dels att överklagande av Transportstyrelsens beslut ska ske till allmän förvaltningsdomstol. Förslagen innebär alltså förändringar av såväl prövningsmyndighet som regler om överklagande. En övergångsbestämmelse motsvarande den som utredningen föreslår avseende tillstånden enligt ordningslagen bör införas. Den nuvarande lagen bör alltså fortfarande tillämpas för ansökningar om rättelse och bestridande som getts in före ikraftträdandet. De nuvarande bestämmelserna bör även tillämpas för överklagande av beslut som har meddelats med stöd av nuvarande bestämmelser.

Något särskilt behov av övergångsbestämmelser i övrigt bedöms inte föreligga.

9 Konsekvenser

En utredning ska redovisa konsekvenserna av sina förslag. Bestämmelser om detta finns i 14 och 15 §§ kommittéförordningen (1998:1474) och i förordning (2024:183) om konsekvensutredningar. I direktiven anges också att utredaren ska lägga särskild vikt vid att föreslå en finansiering i de delar där redovisade förslag innebär ökade kostnader eller minskade intäkter för det allmänna.

9.1 Beskrivning av problemen, syftet med utredningen och utredningens förslag

I direktiven redogörs för en sedan länge gällande ambition om att inte belasta Polismyndigheten med andra uppgifter än sådana som har direkt koppling till polisens primära verksamhet. Den problemformulering som beskrivs går ut på att Polismyndigheten över tid har påförts en mängd uppgifter som i mindre utsträckning har samband med myndighetens kärnverksamhet och att sådana uppgifter innebär att Polismyndighetens möjlighet att fokusera på sitt kärnuppdrag försämras. Problemet, så som det beskrivs i direktiven, är således inte hur uppgifterna utförs utan att uppgifterna i sig har en negativ påverkan på Polismyndighetens förutsättningar att fokusera på och arbeta mer effektivt med kärnuppgifterna. För att en ansvarsflytt ska vara motiverad krävs, förutom att den bedöms innebära förbättrade möjligheter för Polismyndigheten att fokusera på sitt kärnuppdrag, att uppgiften kan utföras lika bra eller bättre av andra myndigheter utan att kostnaderna ökar eller framstår som omotiverade.

Utredningens uppdrag är formulerat på så sätt att utredningen ska överväga en förändrad ansvarsfördelning av vissa offentliga uppgifter som i dag ligger hos Polismyndigheten. Det rör sig om följande uppgifter

- tillstånd att använda offentlig plats enligt 3 kap. 1 § ordningslagen (1993:1617),
- tillstånd till sprängning inom detaljplanelagt område enligt 3 kap. 6 § första stycket ordningslagen,
- tillstånd till skjutning med eldvapen inom detaljplanelagt område enligt 3 kap. 6 § första stycket ordningslagen,
- tillstånd för den under 18 år att använda luft- eller fjädervapen inom detaljplanelagt område utomhus enligt 3 kap. 6 § andra stycket ordningslagen,
- tillstånd till användning av pyrotekniska varor enligt 3 kap. 7 § ordningslagen,
- tillstånd enligt lokala föreskrifter enligt 3 kap. ordningslagen,
- hantering av begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift (1976:206),
- förordna stämningsmän och utföra stämningsmannadelgivning åt andra enligt delgivningslagen (2010:1932), och
- instängsling och andra skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål enligt Kungl. Maj:ts ämbetsskrivelse den 13 januari 1956 till samtliga länsstyrelser angående föreskrifter om anordnande i vissa fall av stängsel vid övergivna gruvhål m.m.

Syftet med uppdraget är att säkerställa att uppgifterna utförs effektivt och ändamålsenligt, men även att öka Polismyndighetens förutsättningar att fokusera på sitt kärnuppdrag.

Utredningen föreslår att en ansvarsflytt genomförs av samtliga ovan nämnda uppgifter förutom förordnande av stämningsmän och utförande av stämningsmannadelgivning åt andra. Ny huvudman för att hantera tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen föreslås bli kommunerna. Utredningen föreslår dessutom att kommunerna även ska hantera tillstånd enligt 5 kap. 3 § ordningslagen att inneha eller använda pyrotekniska varor på en idrottsanläggning när idrottsarrange-

mang anordnas där. Transportstyrelsen föreslås överta ansvaret för hanteringen av rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar. Länsstyrelserna föreslås överta Polismyndighetens ansvar för instängsling av övergivna gruvhåll. När det gäller förordnande av stämningsmän har det framkommit att uppgiften är så begränsad att det inte är motiverat med en ansvarsflytt och när det gäller utförande av stämningsmannadelgivning åt andra föreslås inte heller en ansvarsöverflytt men väl en begränsning av möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning.

9.2 Alternativa regleringar och effekten av att utredningens förslag inte genomförs

9.2.1 Alternativa regleringar

Utredningen har avseende samtliga uppgifter övervägt alternativa regleringar. I utredningsuppdraget ligger att ta ställning till om och i vilken utsträckning Polismyndighetens ansvar för hanteringen av vissa tillstånd enligt ordningslagen, begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift, förordnade av stämningsmän och utförande av stämningsmannadelgivning åt andra enligt delgivningslagen och instängsling och skyddsåtgärder vid övergivna gruvhåll ska överlämnas till en annan huvudman och i så fall till vilken. För samtliga uppgifter har således utredningen övervägt en oförändrad ansvarsfördelning samt, i de fall det varit motiverat, alternativa huvudmän än de som föreslås. De överväganden som utredningen har gjort avseende de olika uppgifterna redovisas närmare i respektive övervägandekapitel.

9.2.2 Effekten om förslagen inte genomförs

Förslagen ska bedömas i jämförelse med det så kallade nollalternativet, det vill säga att förutsättningarna inte ändras. För att kunna göra en sådan jämförelse krävs antaganden om eventuella förändringar av de uppgifter som omfattas av utredningsuppdraget. Det finns uppgifter om att antalet övergivna gruvhåll i Sverige uppgår till flera tusen, vilket ska jämföras med att Polismyndigheten de senaste åren har hanterat knappt 20 ärenden per år. Det innebär att det finns

en risk för att antal ärenden om skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål skulle kunna öka markant under någon period. Eftersom det inte skett någon plötslig ökning tidigare får den risken emellertid anses begränsad. Bortsett från denna osäkerhetsfaktor finns inget i nuläget som tyder på att de arbetsuppgifter som omfattas av utredningsuppdraget kommer att generera fler antal ärenden eller bli mer resurskrävande hos Polismyndigheten än i dag.

Polismyndighetens arbetsbelastning är redan i dag ansträngd. Utifrån den samhällsutveckling som beskrivits i kapitel 3 kan det brottsutredande och trygghetsskapande arbetet förväntas fortsätta ställa höga krav på Polismyndigheten och ta mycket av dess resurser i anspråk. Om förutsättningarna för Polismyndigheten inte ändras är det rimligt att anta att Polismyndighetens arbete med såväl sina kärnuppgifter som dess ärendehantering avseende andra uppgifter påverkas negativt.

Utredningens förslag innebär att flera uppgifter som i dag ankommer på Polismyndigheten överförs till andra offentliga huvudmän. I sak innebär alltså förslaget en renodling av Polismyndighetens verksamhet. Utifrån Polismyndighetens egna uppgifter torde förslaget innebära en arbetslättning för Polismyndigheten motsvarande drygt hundra årsarbetskrafter. Utredningens förslag innebär också att möjligheten för andra myndigheter att anlita Polismyndigheten för stämningssmannadelgivning ska begränsas. Även om det förslaget inte innebär en renodling av Polismyndighetens stämningssmannaverksamhet bedöms förslaget innebära att antalet stämningssmannauppgifter som Polismyndigheten utför åt andra blir färre och att resurser hos polisen därmed frigörs. Sammantaget innebär således utredningens förslag att Polismyndigheten får färre uppgifter och att resurser hos Polismyndigheten frigörs.

Mot bakgrund av detta är en rimlig effekt av att förslagen inte genomförs att ärendehantering avseende andra än Polismyndighetens kärnuppgifter blir eftersatt eftersom polisen tvingas nedprioritera dem. Det finns exempel på att sådana effekter till viss del redan har uppstått. Kommunerna har till exempel beskrivit en brist på åtgärder från Polismyndigheten när offentlig plats har använts utan tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen eller när tillståndshavaren inte har följt de i tillståndet angivna villkoren. Eftersom ärendehantering av de uppgifter som omfattas av utredningsuppdraget givetvis inte helt kan åsidosättas av Polismyndigheten är ytterligare en rim-

lig effekt av att utredningens förslag inte genomförs att Polismyndighetens möjlighet att fokusera på sitt kärnuppdrag påverkas negativt.

9.3 Analys av förslagets konsekvenser

9.3.1 Vilka berörs av förslagen

Förslagen innebär dels att uppgifter omfördelas inom statsförvaltningen från Polismyndigheten till länsstyrelserna och Transportstyrelsen, dels att uppgifter omfördelas från staten till kommunerna. Detta får givetvis i första hand konsekvenser för Polismyndigheten, som får färre uppgifter och för kommunerna, länsstyrelserna och Transportstyrelsen som påförs nya uppgifter.

Förslagen innebär också att möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning begränsas. Även det får konsekvenser för Polismyndigheten, som kommer att hantera färre stämningsmannauppgifter och för de som regelmässigt anlitar Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning, främst domstolarna, Kronofogdemyndigheten och länsstyrelserna. Förslaget avseende stämningsmannaverksamheten kan också ha effekt för auktoriserade delgivningsföretag eftersom en begränsning av möjligheten att anlita Polismyndigheten för stämningsmannauppgifter kan förväntas leda till fler uppdrag för delgivningsföretagen.

Förslagen har effekt för de allmänna domstolarna som enligt förslaget inte längre kommer att hantera överklagade parkeringsanmärkningar och för de allmänna förvaltningsdomstolarna som i stället kommer att hantera den ärendetypen.

Förslagen kan ha effekt för enskilda, såväl fysiska som juridiska personer, som söker tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen eller bestriider parkeringsanmärkningar.

9.3.2 Konsekvenser för kvalitet och effektivitet

Förslagen innebär en arbetslättning för Polismyndigheten. Arbetslättningen innebär dels att resurser inom myndigheten frigörs, dels att myndigheten får ansvar för färre uppgifter. Färre sidouppgifter och fler resurser innebär att Polismyndigheten får bättre förutsättningar att arbeta effektivt med kärnuppgifterna. En förutsättning

för att resurserna inom Polismyndigheten blir fler är givetvis att resurserna stannar inom myndigheten. De effekterna gäller både när arbetsuppgifterna konkurrerar om samma polisresurs som när civilanställd personal utför uppgiften eftersom såväl poliser som civilanställd personal kan användas i kärnverksamheten. Att Polismyndigheten får ansvar för färre sidouppgifter torde också innebära att myndighetens verksamhet blir enklare att leda och planera. Det blir helt enkelt färre frågor för Polismyndigheten att behöva ta hänsyn till och färre områden där staten kräver resultat, uppföljning och redovisning. Sammantaget bedömer vi att förslagen ger Polismyndigheten bättre förutsättningar att arbeta effektivt och med hög kvalitet i kärnverksamheten, det vill säga att bekämpa brott och att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. I detta ligger att utredningens förslag kan medföra positiva effekter på det brottsförebyggande arbetet.

Utredningens utgångspunkt är att de föreslagna huvudmännen är särskilt lämpade för de respektive uppgifter de föreslås ta över och har särskild kunskap inom de områdena. Utredningen har samtidigt gjort bedömningen avseende samtliga uppgifter att den polisiära relevansen är låg. Det talar för att de nya huvudmännen på sikt kan utföra uppgifterna mer effektivt och med högre kvalitet än Polismyndigheten.

Förslagen innebär att andra offentliga aktörer påförs nya arbetsuppgifter. Implementeringen av utredningens förslag kommer därför att kräva åtgärder för kommunerna, länsstyrelsen och Transportstyrelsen i form av utbildning av personal och framtagande av rutiner och handlägningsstöd. Under en övergångsperiod kan således effektiviteten påverkas i någon mån. Uppgifterna är emellertid inte helt främmande för de som föreslås bli nya huvudmän. Särskilt länsstyrelserna, som redan enligt nuvarande ordning har ett delat ansvar med Polismyndigheten för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål, torde ha goda förutsättningar att anpassa sin verksamhet efter den nya uppgiften. För kommunerna och Transportstyrelsen kan omställningsperioden förväntas bli något längre. Det är också rimligt att anta att kommunerna har olika förutsättningar att anpassa sin verksamhet efter de nya uppgifterna utifrån framför allt dess storlek. För flera av de befolkningsmässigt mindre kommunerna kan det också bli aktuellt att hitta former för att samverka med andra kommuner. Eftersom kommunen redan i dag har

ett betydande inflytande över frågan om tillstånd att använda allmän plats samt viss insyn i övriga tillståndsfrågor bör emellertid finnas en upparbetad kunskap inom kommunerna avseende de aktuella frågorna vilket torde underlätta under omställningsperioden. Utredningens bedömning är därför att påverkan på effektiviteten kan förväntas bli kortvarig.

Att uppgifterna kan utföras effektivt och med hög kvalitet är förstås värdefullt för enskilda som till exempel söker sprängningstillstånd eller bestrider en parkeringsanmärkning. Att kommunerna har möjlighet att ta ett helhetsgrepp på frågan om användningen av offentlig plats kan förväntas leda till att kommunerna i större utsträckning än vad Polismyndigheten har gjort vidtar åtgärder när offentlig plats nyttjas utan tillstånd eller i strid mot beviljade tillstånd. Det innebär vidare färre olägenheter för allmänheten genom att kommunen ges möjlighet att till exempel forsla bort egendom på offentlig plats som stör gångtrafiken eller skräpar ner.

9.3.3 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Den kommunala självstyrelsen är en viktig grundsten i Sveriges demokratiska samhälle och beskrivs närmare i avsnitt 3.3. Om ett förslag rör kommunerna ska en konsekvensutredning innehålla en bedömning av om förslaget inskränker den kommunala självstyrelsen. Om förslaget innebär en sådan inskränkning ska de övervägandena som krävs enligt 14 kap. 3 § regeringsformen redovisas, det vill säga en proportionalitetsbedömning ska göras. Utredningens förslag innebär att kommunerna får till uppgift att hantera ansökningar om ett antal tillståndsärenden som tidigare ålegat en statlig myndighet. Förslaget innebär alltså att vissa nya obligatoriska uppgifter åläggs kommunerna och att uppgiftsfördelningen mellan staten och kommunerna påverkas. Förslaget bedöms emellertid inte påverka den lokala demokratin eller leda till att nya rättigheter för medborgarna införs i den kommunala verksamheten. Sammantaget är det utredningens bedömning att förslaget innebär en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. De nya uppgifterna rör områden inom vilka kommunen redan utför ett betydande arbete genom att lämna yttranden till Polismyndigheten. Vi har också föreslagit bestämmelser som innebär att kommunerna har beslut-

anderätt i frågor som rör eller knyter an till kommunala intressen. Förslaget kan därför förväntas ge kommunerna större frihet att själv bestämma över och anpassa verksamheten till lokala behov och förutsättningar. Utredningens bedömning är därför att inskränkningen av det kommunala självstyret inte går utöver vad som krävs med hänsyn till det närmare ändamål som ligger till grund för förslaget.

9.3.4 Ekonomiska konsekvenser

Utredningens förslag innebär dels att uppgifter omfördelas inom statsförvaltningen, dels att uppgifter omfördelas från staten till kommunerna. Utgångspunkten för utredningens bedömning av de ekonomiska konsekvenserna är att statens kostnader inte ökar totalt sett av förslagen. De intäkter och kostnader som Polismyndigheten har för en viss verksamhet ger som utgångspunkt en bra bild av vilka ekonomiska konsekvenser omfördelningen av uppgifterna har för de nya huvudmännen. Detta är givetvis bara en utgångspunkt. Som konstaterats ovan kräver implementeringen av utredningens förslag förberedande åtgärder för de mottagande myndigheterna, det kan därför förväntas att kostnaden för dem inledningsvis är något högre än dagens kostnad för Polismyndigheten. I de fall vårt förslag innebär att uppgifter omfördelas inom statsförvaltningen borde dock den tillfälligt ökade kostnaden rymmas inom befintliga anslag. Samtliga uppgifter som överförs från staten till kommunerna föreslås avgiftsfinansieras. Därmed kan inga ökade kostnader förväntas uppstå i den kommunala verksamheten. Som anges nedan kan förslaget i stället innebära en ökad kostnad för enskilda genom höjda avgifter.

Skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål

Utredningens förslag innebär dels att länsstyrelserna behåller sina nuvarande uppgifter avseende övergivna gruvhål, dels att länsstyrelserna övertar Polismyndighetens uppgifter. Utredningens bedömning är att länsstyrelserna bör tillföras medel motsvarande de kostnader som det nya ansvaret ger upphov till. Våra beräkningar bygger på schablonkostnader och uppskattningar från Polismyndigheten och omgärdas därför av många osäkerhetsfaktorer. Under såväl år 2023 som 2024 hanterade Polismyndigheten totalt 18 ärenden

avseende skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål per år. Polismyndigheten anlitar i stor utsträckning externa konsulter för att utföra de arbetsmoment som åligger myndigheten. Enligt uppgifter från Polismyndigheten har den genomsnittliga kostnaden för externa konsulter de senaste fem åren uppgått till 1,8 miljoner kronor per år. Polismyndigheten har vidare angett att arbetet med instängsling av övergivna gruvhål, utöver det arbete som utförs av externa konsulter, tar två årsarbetskrafter i anspråk per år. Personalkostnad per årsarbetskraft varierar utifrån aktuellt verksamhetsområde och vilka personalkategorier som arbetar inom respektive verksamhetsområde. Den genomsnittliga personalkostnaden per årsarbetskraft för aktuellt verksamhetsområde uppgår enligt Polismyndigheten till 804 444 kronor. Med Polismyndighetens antaganden som grund skulle utredningens förslag som utgångspunkt innebära att en kostnad om drygt 3,4 miljoner kronor frigörs för Polismyndigheten.

Utredningens uppfattning är att de kostnader som Polismyndigheten har haft för verksamheten ger en bra bild av hur mycket medel som kan behöva tillföras länsstyrelserna. Utredningen föreslår därför att länsstyrelserna tillförs medel genom en överföring från anslaget för Polismyndigheten med 3,4 miljoner kronor per år för de kostnader som de nya uppgifterna ger upphov till. Det bör framhållas att förslagen kan medföra varierande kostnadsökningar för olika länsstyrelser eftersom förekomsten av övergivna gruvhål i stor utsträckning varierar mellan länen. Det kan därför finnas skäl att överväga om fördelning av medlen mellan länsstyrelserna ska ske utifrån kostnaden för respektive länsstyrelse.

Vissa tillstånd enligt ordningslagen

Utredningens förslag innebär att kommunen övertar Polismyndighetens tillståndshantering enligt 3 kap. och 5 kap. 3 § ordningslagen. I våra beräkningar av Polismyndighetens kostnad för hanteringen har vi utgått från uppgifter från Polismyndigheten. Våra beräkningar bygger på schablonkostnader och uppskattningar från Polismyndigheten och omgärdas därför av många osäkerhetsfaktorer. Polismyndigheten har angett att uppgiften att hantera tillstånd enligt 3 kap. och 5 kap. 3 § ordningslagen tar drygt 71 årsarbetskrafter i anspråk per år. Personalkostnaden per årsarbetskraft varierar bero-

ende på verksamhetsområde och vilka personalkategorier som arbetar inom respektive verksamhetsområde. Den genomsnittliga personalkostnaden per årsarbetskraft för den tillståndshantering enligt ordningslagen som omfattas av slutbetänkandet uppgår enligt Polismyndigheten till 660 722 kronor. Med Polismyndighetens antaganden som grund skulle utredningens förslag som utgångspunkt innebära att 71,4 årsarbetskrafter eller en kostnad motsvarande drygt 47,1 miljoner kronor frigörs för Polismyndigheten. Eftersom förslaget också innebär att Polismyndigheten ska beredas tillfälle att yttra sig över ansökningarna är det emellertid inte en helt rättvisande bild. Förslaget innebär således att uppgiften fortsatt kommer att ta i anspråk resurser inom Polismyndigheten. Det är dock utredningens bedömning att resursanspråket är av mer begränsad omfattning och att effekten av förslaget innebär att betydande resurser frigörs inom polisen.

Polismyndigheten har rätt att ta ut avgifter för hanteringen av tillståndsärendena enligt 3 kap. ordningslagen. Avgiftsnivåerna höjdes per den 1 januari 2025. Våra beräkningar är emellertid baserade på antal ärenden och avgiftsnivåerna under år 2024. Polismyndigheten får inte disponera intäkterna från avgifterna som de tar ut för att hantera tillståndsansökningar enligt 3 kap. ordningslagen. Intäkterna redovisas i stället mot inkomsttitel 2511 på statens budget (se Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Polismyndigheten). Polismyndigheten tar ut ett fyrtiotal olika avgifter inom verksamheten Tillståndsgivning. Intäkterna för de tillstånd utredningen har att överväga redovisas inte särskilt. Utifrån en försiktig beräkning baserad på de uppgifter om antal ärenden och de avgiftsnivåer som gällde för 2024 är det utredningens bedömning att intäkterna år 2024 uppgick till åtminstone 28 miljoner kronor. En konsekvens av utredningens förslag är således att statens inkomster minskar med åtminstone den summan.

Utredningen föreslår att kommunerna övertar ansvaret för tillståndshanteringen avseende tillstånd enligt 3 kap. och 5 kap. 3 § ordningslagen. Det är en ny uppgift för kommunerna. Kommunerna utför emellertid redan i dag flera åtgärder i samband med Polismyndighetens tillståndsgivning. De yttrar sig regelmässigt i ärenden om tillstånd att använda offentlig plats och det förekommer också att samråd sker avseende övriga tillståndsärenden. Sammantaget innebär det dock givetvis att kommunernas arbetsbelastning ökar

vilket i sin tur innebär ökade kostnader för kommunen. Förslaget innebär dock att kommunerna ges rätt att ta ut en avgift för tillståndshanteringen. Genom att avgifterna får bestämmas av kommunerna själva, enligt självkostnadsprincipen, så kan de beräknas så att kommunerna får full ersättning för sina kostnader. Utredningen föreslår också att kommunerna övertar Polismyndighetens ansvar för återkallelse, utfärdande av förelägganden och annan tillsyn enligt 3 kap. ordningslagen. Även den arbetsuppgiften innebär att kommunens kostnader ökar. Utredningen föreslår också i den delen att kommunen ges rätt ta ut avgift för tillsyn av tillstånden enligt 3 kap. ordningslagen. Utredningens förslag kan därmed innebära att ansökningsavgiften för vissa tillståndsärenden blir högre än nuvarande avgifter. Utredningens förslag innebär också att tillståndsinnehavare riskerar att påföras ytterligare kostnader för kommunens tillsyn. Förslagen påverkar således enskilda, såväl juridiska som fysiska personer, som söker tillstånd.

Parkeringsanmärkningar

Utredningens förslag innebär att Transportstyrelsen övertar Polismyndighetens ansvar för hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar. I likhet med beräkningen av Polismyndighetens kostnad för hanteringen av övergivna gruvhål och vissa tillstånd enligt ordningslagen har vi utgått från uppgifter från Polismyndigheten. Våra beräkningar bygger på schablonkostnader och uppskattningar från Polismyndigheten och omgärdas därför av många osäkerhetsfaktorer. Polismyndigheten har angett att uppgiften att hantera begäran om rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar sysselsätter 27,5 årsarbetskrafter per år. Den genomsnittliga personalkostnaden per årsarbetskraft för hanteringen av begäran om rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar uppgår enligt Polismyndigheten till 643 565 kronor. Med Polismyndighetens antaganden som grund skulle utredningens förslag innebära att 27,5 årsarbetskrafter eller en kostnad motsvarande cirka 17,7 miljoner kronor frigörs för Polismyndigheten. Polismyndigheten har inga intäkter för utförande av uppgiften.

Uppgiften att hantera rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar är ny för Transportstyrelsen och kommer således innebära ökade kostnader för myndigheten. Utredningens bedömning är därför att Transportstyrelsen bör tillföras medel motsvarande den kostnaden som uppgiften har inneburit för Polismyndigheten. Utredningen föreslår därför att Transportstyrelsen tillförs medel genom en överföring från anslaget för Polismyndigheten med 17,7 miljoner kronor per år för de kostnader som de nya uppgifterna ger upphov till.

Transportstyrelsen är ansvarig för indrivningen av felparkeringsavgifter. För den uppgiften har staten vissa intäkter. När en parkeringsanmärkning har meddelats i en kommun som själv svarar för övervakningen enligt lagen (1987:24) om kommunal parkeringsövervakning, tillfaller felparkeringsavgiften kommunen. I andra fall tillfaller avgiften staten. Kommunen fastställer felparkeringsavgiftens belopp. Avgiftens belopp får fastställas till lägst 75 och högst 1 300 kronor. Felparkeringsavgifter som ska tillfalla kommunen överförs av Transportstyrelsen till kommunen. För varje helt eller delvis betald felparkeringsavgift görs avdrag för statens kostnader med femtiotre kronor. Av de intäkter som tillfaller staten får Transportstyrelsen disponera en summa som motsvarar Transportstyrelsens kostnader för indrivningen. Transportstyrelsens kostnad för indrivningen är betydligt lägre än intäkterna och verksamheten genererar således varje år ett överskott. Transportstyrelsen ska redovisa intäkter för de områden som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen. Överskottet disponeras inte av Transportstyrelsen utan redovisas mot inkomsttitel 2624. Av de intäkter som avser statens del av felparkeringsavgifterna redovisade Transportstyrelsen år 2024 ett överskott på drygt 47 miljoner kronor. En möjlig finansiering av Transportstyrelsens kostnader som utredningen vill peka på är således att låta Transportstyrelsen disponera inkomsterna från felparkeringsavgifter för att täcka även myndighetens kostnad för hanteringen av de nya uppgifterna.

Utredningens förslag innebär också att överklagade ärenden kommer att hanteras av de allmänna förvaltningsdomstolarna i stället för av de allmänna domstolarna. Enligt uppgift från Domstolsverket har antalet överklaganden i samtliga tre instanser genererat mellan 780–878 ärenden per år de tre senaste åren. Utredningens förslag innebär således en ärendeminskning hos de allmänna domstolarna

och motsvarande ärendeökning i de allmänna förvaltningsdomstolarna med omkring 830 ärenden per år. Eftersom domstolarnas verksamhet finansieras genom ett gemensamt anslag finns inte behov för utredningen att föreslå en förändrad finansiering. För det fall en omfördelning av resurser anses motiverad får den i stället ske vid den tilldelning av resurser som Domstolsverket ansvarar för.

Stämningsmannaverksamhet

Utredningens förslag innebär inte att Polismyndighetens ansvar att förordna stämningsmän eller utföra stämningsmannadelgivning åt andra upphör. Utredningen föreslås emellertid att möjligheten för andra att anlita Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning begränsas.

Hur stor effekt utredningens förslag får är svårt att uppskatta eftersom det saknas uppgifter om på vilket sätt andra myndigheter tillämpar möjligheten att anlita Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning. Utifrån Polismyndighetens uppgifter om förekomsten av mindre komplexa delgivningsärenden är det rimligt att anta att utredningens förslag kommer innebära en tydlig minskning av antalet stämningsmannauppgifter hos Polismyndigheten. När det gäller Kronofogdemyndigheten har till exempel framkommit att den under år 2024 överlämnade drygt 6 100 ärenden till Polismyndigheten och att nästan 80 procent av ärendena överlämnades eftersom delgivningsmottagaren hade skyddade personuppgifter. Med utredningens förslag är utgångspunkten att de ärendena inte längre ska överlämnas till Polismyndigheten, även om det givetvis är möjligt att det även funnits andra anledningar än skyddade personuppgifter för att ett visst delgivningsärende överlämnats.

Ett mycket försiktigt antagande är att utredningens förslag kommer att leda till att antalet stämningsmannauppgifter som överlämnas från andra minskar med en tredjedel. Polismyndigheten har angett att arbetet med att utföra stämningsmannadelgivning sysselsätter 80 årsarbetskrafter per år motsvarande en kostnad om nästan 53,2 miljoner kronor. Med utredningens antaganden som grund skulle förslaget innebära att knappt 27 årsarbetskrafter eller en kostnad motsvarande cirka 17,7 miljoner kronor frigörs för Polismyndigheten. Om ett mindre antal ärenden överlämnas till Polis-

myndigheten i framtiden är det troligt att en större andel av de ärenden som faktiskt överlämnas är mer komplexa ärenden som kräver mer handläggningstid. Det innebär att en minskning av antalet ärenden inte nödvändigtvis kommer att innebära en motsvarande minskning av resursbehovet. Å andra sidan kan förslaget mycket väl leda till att antalet överlämnade ärenden minskar betydligt mer. De angivna siffrorna bör därför ses som en indikation på vilka effekter förslaget i denna del kan tänkas medföra.

När Polismyndigheten anlitas för stämningsmannadelgivning ska den ta ut en avgift på 1 000 kronor (se 21 § delgivningsförfordning, 2011:154). Intäkterna för stämningsmannadelgivning disponeras av Polismyndigheten (se Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Polismyndigheten). Intäkterna för stämningsmannadelgivning uppgick år 2024 till drygt 35,5 miljoner kronor. En effekt av utredningens förslag är att Polismyndigheten får minskade intäkter för stämningsmannadelgivning till följd av att antalet ärenden blir färre. Med utredningens antaganden innebär förslaget således att Polismyndighetens intäkter minskar med cirka 11,8 miljoner kronor per år.

Polismyndigheten redovisar inga kostnader i stämningsmannaverksamheten sedan år 2020. Resultatet var kraftigt negativt under den period som Polismyndigheten redovisade och följde upp kostnaderna. Som angetts ovan är en möjlig effekt av förslaget att en större del av de delgivningsärenden som i framtiden kommer att överlämnas till Polismyndigheten är mer komplexa ärendena som kräver mer handläggningstid vilket också innebär att de är mer kostsamma. Att ärendena blir mer tidskrävande och därmed dyrare påverkar balansen mellan verksamhetens intäkter och kostnader. En möjlig effekt av utredningens förslag är således att intäkterna minskar i större utsträckning än kostnaderna för verksamheten.

Att andras möjlighet att anlita Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning begränsas har givetvis effekt för de som regelmässigt anlitar Polismyndigheten för delgivning. Förslaget ställer inte krav på att myndigheter inrättar nya organisationer eller arbetsprocesser för sin delgivningsverksamhet. Förslaget innebär dock att de myndigheter som har egen stämningsmannaverksamhet i större utsträckning delger själva. Förslaget innebär också ett krav på att fler delgivningsåtgärder generellt sett vidtas av alla som avser att anlita Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning. Förslagen

kan alltså leda till visst merarbete och således något ökade kostnader för framför allt andra myndigheter. Den ökningen bedöms dock som marginell och motiverar därför inte ökade anslag till någon myndighet eller höjda statsbidrag till kommunerna.

Att möjligheten att anlita Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning begränsas kan också förväntas få effekten att auktoriserade delgivningsföretag anlitas i större utsträckning. Förslaget kan därför förväntas innebära ökade intäkter för delgivningsföretagen. Det i sin tur borde leda till något lägre utgifter för de som anlitar delgivningsföretagen eftersom Polismyndighetens avgift för stämningsmannadelgivning är högre än de privata bolagens.

Den sammanlagda ekonomiska effekten för Polismyndigheten

Utredningens förslag bedöms sammantaget innebära att knappt 128 årsarbetskrafter eller en kostnad motsvarande cirka 86 miljoner kronor frigörs för Polismyndigheten. Utredningen bedömer därför att ett belopp om totalt 21,1 miljoner kronor kan överföras från Polismyndighetens anslag till länsstyrelsen och Transportstyrelsen till följd av våra förslag i de delarna. Förslaget bedöms också innebära minskade intäkter för Polismyndigheten med cirka 11,8 miljoner kronor avseende ansökningsavgifter i delgivningsärenden och för staten med ytterligare minst 28 miljoner kronor avseende ansökningsavgifter i tillståndsärenden enligt 3 kap. ordningslagen.

9.3.5 Övrigt

En bedömning av om särskild hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdandet finns i kapitel 8. Förslagen bedöms överensstämma med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen. I övrigt bedöms förslagen inte innebära några ytterligare konsekvenser av det slag som anges i förordningen om konsekvensutredningar.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m.

1 §

Om tillstånd enligt 3 kap. 1 § ordningslagen (1993:1617) har lämnats i fråga om sådan offentlig plats som står under kommunens förvaltning, får kommunen ta ut ersättning för användningen. Rätt att ta ut ersättning föreligger också i fråga om användning, som avser salutorg eller liknande plats som kommunen har upplåtit till allmän försäljningsplats.

Ersättning utgår i form av en avgift med belopp, som kan anses skäligt med hänsyn till ändamålet med upplåtelsen, nyttjarens fördel av denna, kommunens kostnader med anledning av upplåtelsen och övriga omständigheter.

Grunder för beräkning av avgiften beslutas av kommunfullmäktige.

Bestämmelserna i andra och tredje styckena gäller inte *avseende annan kvartersmark än som avses i 1 kap. 2 § första stycket 3 ordningslagen, om den är avsedd att tas i anspråk enligt nyttjanderättsavtal med kommunen.*

Paragrafen reglerar kommunens rätt att ta ut ersättning för ianspråktagande av offentlig plats som ägs av kommunen eller står under dess förvaltning. Ändringen i *fjärde stycket* är föranledd av att 3 kap. 2 § andra stycket 2 ordningslagen upphävs. Någon ändring i sak är inte avsedd.

10.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:206) om felparkeringsavgift

8 §

Meddelas en parkeringsanmärkning och anser fordonets förare eller ägare att detta inte borde ha skett, får han eller hon ansöka om rättelse hos *Transportstyrelsen*. *Transportstyrelsen får besluta om rättelse även utan ansökan från den enskilde. Meddelas beslut om rättelse ska Transportstyrelsen undanröja betalningsansvaret.*

Bifalls inte ansökan om rättelse eller kan frågan inte lämpligen prövas i denna ordning, ska den som har begärt rättelse upplysas om möjligheten att bestrida betalningsansvar på det sätt som anges i 9 §.

Mot beslut om rättelse får talan inte föras.

Paragrafen reglerar möjligheten att besluta om rättelse avseende en parkeringsanmärkning. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.3.

Ändringen i *första stycket* är föranledd av att hanteringen av begäran om rättelse ska göras av Transportstyrelsen i stället för av Polismyndigheten. Transportstyrelsen har motsvarande rätt som Polismyndigheten har i dag att meddela en rättelse. Det införs också en möjlighet för Transportstyrelsen att utan ansökan besluta om rättelse. Möjligheten för Transportstyrelsen att på eget initiativ besluta om rättelse kan till exempel tillämpas om det framkommit att formella brister förelegat vid utfärdande av flera parkeringsanmärkningar och enskilda inte själva initierat en prövning av parkeringsanmärkningen.

Ändringen i *tredje stycket* är föranledd av möjligheten för Transportstyrelsen att utan begäran från enskild meddela en rättelse.

9 §

Ägaren av ett fordon, för vilket parkeringsanmärkning har meddelats, får hos *Transportstyrelsen* skriftligen anmäla att han eller hon bestrider betalningsansvar. I anmälan ska han eller hon ange de omständigheter som bestridandet grundas på och den bevisning som åberopas.

Har bestridande anmälts, verkställer *Transportstyrelsen* den utredning som behövs. Sedan utredningen har avslutats, meddelar *Transportstyrelsen* beslut med anledning av bestridandet. Finner myndigheten att parkeringsanmärkning inte borde ha meddelats eller att den som bestritt betalningsansvar av någon annan anledning inte är betalningsansvarig, ska myndigheten undanröja betalningsansvaret.

Anmäls bestridande senare än sex månader efter det att avgiften har betalats eller Kronofogdemyndigheten vidtagit åtgärd för indrivning av avgiften, ska anmälan avvisas.

Paragrafen reglerar möjligheten att bestrida en meddelad parkeringsanmärkning. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.2.

Ändringen är föranledd av att hanteringen av bestridanden av parkeringsanmärkningar ska göras av Transportstyrelsen i stället för Polismyndigheten. Någon ändring i sak är inte avsedd.

10 §

Ett beslut enligt 9 § som innebär att betalningsansvaret undanröjts får inte överklagas.

Andra beslut enligt 9 § överklagas skriftligen till den *förvaltningsrätt* inom vars domkrets överträdelsen har ägt rum. Överklagandet ska ges in till *Transportstyrelsen*. Det ska ha kommit in dit senast tre veckor från det att klaganden fick del av beslutet.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen reglerar frågan om överklagande av Transportstyrelsens beslut enligt 9 §. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.3.

Av *andra stycket* följer att överklagande ska ske till den förvaltningsrätt inom vars domkrets överträdelsen har ägt rum. Ändringen är föranledd av att överklagande numera ska ske till allmän förvaltningsdomstol i stället för allmän domstol. Avgörande för behörig domstol är alltså platsen för överträdelsen och inte var det första beslutet i ärendet har meddelats (jfr 14 § lag, 1971:289, om allmänna förvaltningsdomstolar).

Tredje stycket innebär att prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätt. Genom förslaget upphävs såväl preklusionsbestämmelsen som överklagandeförbudet till högsta instans. Närmare överväganden avseende detta finns i avsnitt 5.3.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

2. Ärenden om rättelse och bestridande av felparkeringsavgift som har inletts hos Polismyndigheten före ikraftträdandet men ännu inte har avgjorts handläggs enligt äldre föreskrifter.

3. Om beslut om rättelse och bestridande av felparkeringsavgift har meddelats av Polismyndigheten ska ärendet överklagas enligt äldre föreskrifter.

Övervägandena avseende ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i kapitel 8.

Enligt *punkten 1* träder lagen i kraft den 1 januari 2027. Ett undantag från detta finns i *andra punkten*. Där framgår att äldre föreskrifter ska tillämpas för ärenden om rättelse och bestridande av felparkeringsavgift som inletts hos Polismyndigheten före ikraftträdandet men ännu inte har avgjorts. Avgörande är alltså tidpunkten för när ärendet inletts hos Polismyndigheten. I *punkten 3* föreskrivs att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla för överklagande av beslut som har fattats med stöd av de föreskrifterna. Punkten tar inte bara sikte på själva överklagandet utan också på till exempel vilken instans som ska överpröva ett beslut och vilken förfarandelag som ska tillämpas.

10.3 Förslaget till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

13 kap.

7 a §

Om ett övergivet gruvhål utgör uppenbar fara för människor eller husdjur, och om stängselskyldighet inte ankommer på annan, ska länsstyrelsen ombesörja att stängsel eller annat sådant skydd uppförs kring gruvhålet.

Paragrafen reglerar statens skyldigheter vid övergivna gruvhål. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Bestämmelsen innebär att staten, på samma sätt som i dag, har ansvar för att stängsel eller annat sådant skydd uppförs kring övergivna gruvhål om sådan skyldighet inte föreligger för någon annan. För att sådan skyldighet för staten ska uppkomma krävs, precis som i dag, att det har framkommit att gruvhålet utgör uppenbar fara för människor eller husdjur. Genom bestämmelsen åläggs länsstyrelsen i stället för Polismyndigheten ansvaret för genomförandet av och kostnaden för sådana åtgärder som bestämmelsen omfattar.

10.4 Förslaget till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)

3 kap.

1 §

En offentlig plats inom detaljplanelagt område får inte utan tillstånd av *kommunen* användas på ett sätt som inte stämmer överens med det ändamål som platsen har upplåtits för eller som inte är allmänt vedertaget. Tillstånd behövs dock inte, om platsen tas i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och utan att inkräkta på någon annans tillstånd.

I fråga om allmänna vägar gäller kravet på *kommunens* tillstånd endast sådana åtgärder som inte är reglerade i väglagen (1971:948).

Paragrafen reglerar tillståndskravet för ianspråktagande av offentlig plats. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.2.

Bestämmelsen innebär att kommunen, i stället för Polismyndigheten, ska vara tillståndsmyndighet när det gäller tillstånd att ta i anspråk offentlig plats. Någon förändring i sak av när tillstånd erfordras är inte avsedd. Bestämmelsen innebär, som tidigare, att tillstånd inte krävs för nyttjande av offentlig plats om nyttjandet sker i enlighet med det ändamål som platsen har upplåtits för. Det innebär till exempel att torghandel även fortsatt får ske utan krav på tillstånd om den offentliga platsen har upplåtits för torghandel. Eftersom kommunen har rätt att ta ut en avgift för visst nyttjande av offentlig plats (se 1 § lag, 1957:259, om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m.), bland annat för torghandel, kan det dock även fortsatt krävas att kontakt tas med kommunen innan en offentlig plats används trots att tillstånd enligt ordningslagen inte krävs.

2 §

Kommunen ska bereda Polismyndigheten tillfälle att yttra sig innan tillstånd ges för att ta i anspråk en offentlig plats. Om Polismyndigheten avstyrker ansökan, får tillstånd inte meddelas. Om Polismyndigheten för tillstyrkan uppställer villkor enligt 14 §, får tillstånd meddelas endast om det förenas med dessa villkor.

Om syftet med en ansökan att ta i anspråk offentlig plats är att anordna en allmän sammankomst eller offentlig tillställning enligt 2 kap. ska kommunen handlägga ansökan skyndsamt.

Paragrafen reglerar handläggningen av tillstånd att använda offentlig plats. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.2 och 4.3.4.

Bestämmelsens *första stycke* innebär att den kommun som fattar beslut om användningen av den offentliga platsen ska bereda Polismyndigheten tillfälle att yttra sig. Polismyndigheten är inte skyldig att yttra sig i tillståndsärendet, men det får förutsättas att så sker regelmässigt om Polismyndigheten har synpunkter avseende frågor om allmän ordning och säkerhet som inte tillgodosetts genom kommunens överväganden.

Bestämmelsens *andra stycke* innebär att kommunen är skyldig att skyndsamt handlägga sådana ansökningar som sker i syfte att anordna en allmän sammankomst eller offentlig tillställning enligt 2 kap. ordningslagen. Polismyndigheten meddelar tillstånd enligt 2 kap. ordningslagen avseende allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Ett ianspråktagande av en offentlig plats kan således aktualisera tillståndskrav enligt såväl 2 kap. som 3 kap. 1 §. Enbart det förhållande att offentlig plats tas i anspråk för en allmän sammankomst eller offentlig tillställning medför emellertid inte att bestämmelserna om krav på tillstånd för att få använda den offentliga platsen blir tillämpliga. Bestämmelsen i 3 kap. blir tillämplig först om det på platsen uppförs särskilda anordningar, som till exempel ett bord eller en scen. I vissa sådana situationer kan undantagsregeln i 1 § första stycket andra meningen, som innebär att tillstånd inte behövs om platsen tas i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och utan att inkräkta på någon annans tillstånd, bli tillämplig. Tillstånd enligt 1 § krävs då inte. Om ianspråktagandet av platsen är mer omfattande krävs emellertid tillstånd av såväl Polismyndigheten enligt 2 kap. som av kommunen enligt 3 kap. 1 §. I en sådan situation är kommunen enligt andra stycket skyldig att hantera ansökan skyndsamt. Syftet med skyndsamhetskravet är att kommunen ska hantera ansökan om offentlig plats i tid så att avsaknaden av kommunens beslut inte utgör hinder mot sammankomsten eller tillställningen i 2 kap.

6 §

Sprängning och skjutning med eldvapen får inte utan tillstånd av *kommunen* äga rum inom ett område som omfattas av detaljplan. Tillstånd till sprängning får endast beviljas den som har tillstånd, eller inte behöver ha tillstånd, till användning av explosiva varor enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor.

Den som är under 18 år får inte utan tillstånd av *kommunen* inom ett område som omfattas av detaljplan utomhus använda luft- eller fjädervapen med vilka kulor, hagel eller andra projektiler kan skjutas ut. Det samma gäller utanför ett sådant område, om inte vapnet används under uppsikt av någon som har fyllt 20 år.

Skjutbanor som inte hör till Försvarsmakten får användas endast efter tillstånd av Polismyndigheten. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om utförande och besiktning av skjutbanor.

Paragrafen reglerar tillståndskrav för sprängning, skjutning med eldvapen och luft- eller fjädervapen samt användandet av civila skjutbanor. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.2.

Ändringarna i *första och andra styckena* är föranledda av att kommunen i stället för Polismyndigheten ska vara tillståndsmyndighet för de tillstånden. Någon förändring i sak av när tillstånd erfordras är inte avsedd.

7 §

Pyrotekniska varor får inte användas utan tillstånd av *kommunen*, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom.

Särskilda bestämmelser om innehav och användning av pyrotekniska varor vid vissa idrottsarrangemang finns i 5 kap.

Paragrafen reglerar tillståndskrav för användning av pyrotekniska varor. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.2.

Ändringen i *första stycket* är föranledd av att kommunen i stället för Polismyndigheten ska vara tillståndsmyndighet. Någon förändring i sak av när tillstånd erfordras är inte avsedd.

7 a §

Kommunen ska bereda Polismyndigheten tillfälle att yttra sig innan tillstånd enligt 6 § första och andra stycket, 7 § eller en lokal föreskrift meddelas.

Paragrafen, som är ny, reglerar Polismyndighetens roll vid kommunens handläggning. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.4.

Bestämmelsen innebär att kommunen innan tillstånd avseende sprängning inom detaljplanelagt område, tillstånd till skjutning med eldvapen inom detaljplanelagt område, tillstånd för den under 18 år att använda luft- eller fjädervapen inom detaljplanelagt område utomhus, tillstånd att använda pyrotekniska varor och tillstånd enligt lokala föreskrifter inom dessa områden ska bereda Polismyndigheten tillfälle att yttra sig i ärendet. Precis som vid ansökan om tillstånd att ta i anspråk offentlig plats enligt 2 § är Polismyndigheten inte skyldigt att yttra sig i tillståndsärendet, men det får förutsättas att så sker regelmässigt om Polismyndigheten har synpunkter avseende frågor om allmän ordning och säkerhet som inte tillgodosetts genom kommunens överväganden.

14 §

Vid prövningen av en ansökan om tillstånd som avses i detta kapitel eller i en lokal föreskrift ska *tillståndsmyndigheten* beakta vad som krävs av hänsyn till trafiken samt till allmän ordning och säkerhet. *Sådana förhållanden ska även beaktas när Polismyndigheten yttrar sig över ansökan enligt 2 eller 7 a §§.* Om ansökan avser tillstånd att ta i anspråk en offentlig plats för visst ändamål, ska särskild hänsyn tas till gångtrafikens intresse.

Ett beslut om tillstånd får förenas med de villkor som behövs av hänsyn till trafiken samt till allmän ordning och säkerhet. Villkoren får inte lägga onödigt tvång på allmänheten eller på annat sätt göra obefogade inskränkningar i den enskildes frihet.

Kommunen ska fästa särskild vikt vid de synpunkter som Polismyndigheten lämnar. Polismyndigheten får i ett yttrande enligt 2 § uppställa villkor enligt andra stycket.

Paragrafen reglerar vilka förhållanden som tillståndsmyndigheten ska beakta vid tillståndsprövningen och vilka förhållanden Polismyndigheten ska beakta när myndigheten yttrar sig i ett tillståndsärende.

De förhållanden i *första stycket* som ska beaktas är desamma som tidigare, nämligen hänsyn till trafiken och till allmän ordning och säkerhet samt, för det fall ansökan avser tillstånd att ta i anspråk offentlig plats, hänsyn till gångtrafikens intresse. De angivna förhållandena tillsammans med vad som anges i 15 § utgör ramen för tillståndsmyndighetens prövning. Andra intressen eller synpunkter än de uttryckligen angivna ska inte beaktas. Av bestämmelserna i 2 och 7 a §§ följer att Polismyndigheten ska beredas tillfälle att yttra sig i tillståndsärendet. Om Polismyndigheten yttrar sig ska den, i likhet med kommunen, beakta trafik-, samt ordnings- och säkerhetsfrågor. Avsikten med att Polismyndigheten bereds tillfälle att yttra sig är att Polismyndighetens bedömningar kan baseras på sådan information som inte finns tillgänglig för kommunen. På så sätt kan Polismyndighetens yttrande komplettera kommunens underlag vid tillståndsprövningen.

I *andra stycket* anges att beslutet får förenas med de villkor som behövs med hänsyn till de angivna förhållandena.

I *tredje stycket* införs en ny bestämmelse som innebär att kommunen ska fästa särskild vikt vid de synpunkter som Polismyndigheten lämnar. Det är särskilt relevant när synpunkterna avser sådana ordnings- och säkerhetsaspekter som Polismyndigheten har särskild kunskap eller information om. I andra meningen anges också att Polismyndigheten i ett yttrande enligt 2 § får påbjuda villkor enligt andra stycket.

15 §

Ett beslut om tillstånd enligt 1 § får förenas med de villkor som behövs för att tillgodose de intressen som kommunen har att bevaka i fråga om skötseln av den offentliga platsen, markanvändning, stadsbild, miljö och trafik. I fråga om ersättning för användningen av en offentlig plats gäller särskilda bestämmelser.

Paragrafen behandlar vilka intressen som kommunen ska beakta vid prövningen av tillstånd att använda offentlig plats.

Enligt bestämmelsen ska kommunen vid prövning av ansökan om tillstånd att använda offentlig plats beakta intressen som kommunen har att bevaka i fråga om skötseln av den offentliga platsen, markanvändning, stadsbild, miljö och trafik. Intressena är desamma som

i dag gäller då kommunen yttrar sig i tillståndsärenden. Hänvisningen i andra meningen avser kommunens rätt att ta ut avgift för användningen av en offentlig plats enligt lag (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m.

16 §

Beslut enligt 14 § gäller för viss tid eller tills vidare. Beslutet ska innehålla de villkor som *uppställts enligt 14 § andra stycket och 15 §*. Beslut i fråga om mark som inte står under kommunens förvaltning ska också innehålla en upplysning om att medgivande av markägare eller nyttjanderättshavare kan behövas.

Paragrafen anger tillståndsbeslutens innehåll.

Bestämmelsen anger att tillståndsbesluten gäller för viss tid eller tills vidare och anger att besluten ska innehålla de villkor som uppställts för beslutets beviljande samt en upplysning om att medgivande av markägare eller nyttjanderättshavare också kan behövas för att använda mark som inte står under kommunens förvaltning. Någon förändring i sak är inte avsedd.

16 a §

När *kommunen* har beslutat i fråga om tillstånd till sprängning enligt 6 § första stycket ska tillsynsmyndigheten enligt 21 § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor underrättas om beslutet.

Paragrafen innebär en underrättelseskyldighet för kommunen vid beslut om tillstånd till sprängning. Ändringen är föranledd av att kommunen i stället för Polismyndigheten fattar beslut om tillstånd till sprängning. Tillsynsmyndigheten är i nu aktuellt avseende antingen Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) eller kommunen där de explosiva varorna ska hanteras (se prop. 2024/25:163 s. 85). För det fall den kommun som har fattat beslut om sprängningstillstånd är tillsynsmyndighet kan underrättelse underlätas.

16 b §

Kommunen får ta ut avgift för prövningen av ansökan om tillstånd och för tillsyn enligt detta kapitel eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av bestämmelserna i detta kapitel.

Paragrafen, som är ny, ger kommunen rätt att ta ut avgift för tillståndsärendena och för tillsyn enligt förevarande kapitel. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.4.

Med tillsyn avses kommunens ansvar enligt ordningslagen för att kontrollera att bestämmelserna om tillstånd efterlevs och vid behov fatta beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse. Hit hör kommunens ansvar för återkallelse av tillstånd enligt 18 §, utfärdande av förelägganden enligt 19 § och annan uppföljning genom till exempel kontroller eller platsbesök.

18 §

Tillståndsmyndigheten får återkalla ett tillstånd,

1. om villkor som enligt 14 § andra stycket eller 15 § gäller för tillståndet har åsidosatts i inte ringa mån och tillståndshavaren inte vidtar rättelse genast efter tillsägelse eller inte kan anträffas efter rimlig efterforskning,

2. om tillstånd har meddelats enligt 1 § och det är av särskild vikt för kommunen att det återkallas,

3. om tillståndet gäller tills vidare och återkallelse är påkallad av hänsyn till trafiken eller till allmän ordning och säkerhet,

4. om tillståndet gäller för bestämd tid och det är av väsentlig betydelse för trafiken eller för allmän ordning och säkerhet att det återkallas, eller

5. om tillstånd har meddelats enligt 1 § och tillståndshavaren åsidosatt sin skyldighet att betala avgift enligt lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m. och han inte betalar genast efter uppmaning.

Ett tillstånd enligt 1 § ska återkallas, om *Polismyndighetens* beslut om yttrande upphävs efter överklagande.

Paragrafen behandlar möjligheten att återkalla ett tillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.1, 4.3.2 och 4.3.4.

Ändringarna är föranledda av att såväl kommunen som Polismyndigheten har rätt att meddela vissa tillstånd enligt kapitlet samt av att Polismyndigheten har vetorätt i fråga om tillstånd att använda offentlig plats. Bara den tillståndsmyndighet som har meddelat ett tillstånd har rätt att återkalla detsamma. Ett påpekande från Polis-

myndigheten i de fall kommunen är tillståndsmyndighet om att risk föreligger för att ordningen och säkerheten äventyras bör dock regelmässigt leda till återkallelse av tillståndet.

19 §

Om någon inte vidtar en åtgärd som han eller hon är skyldig att utföra enligt detta kapitel, lokala föreskrifter eller beslut eller villkor som har meddelats med stöd av 5 §, 14 § andra stycket eller 15 §, får *tillståndsmyndigheten* förelägga honom eller henne att inom viss tid vidta åtgärden. Detta gäller endast om han eller hon inte vidtar rättelse genast efter tillsägelse eller inte kan anträffas efter rimlig efterforskning.

Även om det inte följer av första stycket får föreläggande, utan föregående tillsägelse, avse skyldighet att ta bort upplag, försäljningsstånd, ställningar, skyltar, containrar och andra anordningar som har placerats på en offentlig plats utan nödvändigt tillstånd enligt 1 § eller i strid med villkor som gäller för tillståndet. Detsamma gäller i fråga om anordningar som inte har tagits bort efter utgången av giltighetstiden för tillståndet.

Ett föreläggande enligt andra stycket får, om det avser en container eller något annat skrymmande föremål som ställts upp på offentlig plats, riktas också mot föremålets ägare eller den som är i ägarens ställe, även om föremålet ställts upp för någon annans räkning. Det sagda gäller inte om det är uppenbart att någon annan än föremålets ägare eller den som är i hans eller hennes ställe har bestämt platsen för uppställningen.

Paragrafen behandlar möjligheten att vidta sanktioner mot den som inte vidtar en åtgärd som han eller hon enligt vissa särskilt angivna bestämmelser är skyldig att vidta. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.1, 4.3.2 och 4.3.4.

Förändringen är föranledd av att även kommunen är tillståndsmyndighet enligt kapitlet. Bara den tillståndsmyndighet som har meddelat ett tillstånd har rätt att vidta sanktioner enligt bestämmelsen.

20 §

I ett föreläggande får vite sättas ut eller, som påföljd om föreläggandet inte följs, anges att rättelse kan komma att vidtas på den försumliges bekostnad genom *tillståndsmyndighetens* försorg.

Paragrafen behandlar möjligheten att förena förelägganden enligt 19 § med vite eller i föreläggandet ange att rättelse kan komma att vidtas på den försumliges bekostnad.

Förändringen är föranledd av att även kommunen är tillståndsmyndighet enligt kapitlet.

21 §

Tillståndsmyndigheten får vidta en åtgärd som avses i 19 § på den försumliges bekostnad,

1. om den försumlige inte följer ett föreläggande i vilket sådan påföljd har satts ut,
2. om han inte kan anträffas med ett föreläggande efter rimlig efterforskning, eller
3. om det av hänsyn till trafiken eller till allmän ordning och säkerhet är nödvändigt att åtgärden vidtas omedelbart.

Paragrafen anger under vilka förutsättningar tillståndsmyndigheten får vidta en åtgärd som avses i 19 § på den försumliges bekostnad.

Förändringen är föranledd av att även kommunen är tillståndsmyndighet enligt kapitlet.

26 §

Polismyndighetens *eller kommunens* beslut i fall som avses i 6 och 7 §§ enligt detta kapitel eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av detta kapitel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I fråga om överklagande av kommunens beslut i fall som avses i 1 kap. 2 §, 1 § eller någon av 8–10 §§ i detta kapitel gäller bestämmelserna i 13 kap. kommunallagen (2017:725).

Paragrafen reglerar överklagande av beslut enligt kapitlet. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.4.

I *första stycket* regleras i vilka fall ett beslut enligt 3 kap. ordningslagen får överklagas genom förvaltningsbesvär till allmän förvaltningsdomstol. Bestämmelsen är tillämplig på såväl kommunens som Polismyndighetens beslut enligt 6 eller 7 §§ i kapitlet.

I *tredje stycket* har ett tillägg gjorts som innebär att vissa angivna beslut meddelade av kommunen, däribland beslut om tillstånd att ta i anspråk offentlig plats, kan överklagas genom laglighetsprövning enligt kommunallagen.

Någon förändring av möjligheten att överklaga beslut enligt 3 kap. ordningslagen är inte avsedd.

28 §

Polismyndighetens *och kommunens* beslut om tillstånd enligt detta kapitel eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av detta kapitel samt länsstyrelsens beslut enligt 11 § eller 13 § andra stycket gäller omedelbart, om inte annat beslutats.

Paragrafen anger att vissa särskilt angivna beslut enligt 3 kap. som utgångspunkt gäller omedelbart. Ändringen är föranledd av att även kommunen är tillståndsmyndighet enligt kapitlet.

5 kap.

3 §

Pyrotekniska varor får inte utan tillstånd av *kommunen* innehas eller användas på en idrottsanläggning när idrottsarrangemang anordnas där.

Vid *kommunens* handläggning av frågor enligt första stycket tillämpas 3 kap. 7 a §, 14 §, 16 §, 16 b §, 18 § 1, 3 och 4, 19 § första stycket samt 20, 21, 24, 26 och 28 §§.

Paragrafen föreskriver ett absolut krav på tillstånd för att inneha eller använda pyrotekniska varor på en idrottsanläggning när ett idrottsarrangemang anordnas där. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.3.

Förändringen är föranledd av att kommunen är tillståndsmyndighet enligt bestämmelsen. För handläggningen av tillståndsärendena ska de i andra stycket angivna bestämmelserna tillämpas. Någon förändring i sak är inte avsedd.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.
2. Ärenden om tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen som har inletts hos Polismyndigheten före ikraftträdandet men ännu inte har avgjorts handläggs enligt äldre föreskrifter.

Övervägandena avseende ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i kapitel 8.

Enligt *punkten 1* träder lagen i kraft den 1 januari 2027. Ett undantag från detta finns i *andra punkten*. Där framgår att äldre föreskrifter ska tillämpas för ärenden om tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen som har inletts hos Polismyndigheten före ikraftträdandet men ännu inte har avgjorts. Avgörande är alltså tidpunkten för när ärendet inletts hos Polismyndigheten.

10.5 Förslaget till lag om ändring i delgivningslagen (2010:1932)

41 a §

Polismyndigheten får enbart anlitas för stämningsmannadelgivning om andra delgivningsalternativ saknas eller är olämpliga.

Paragrafen, som är ny, anger under vilka förutsättningar andra får anlita Polismyndigheten för stämningsmannadelgivning. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

Bestämmelsen anger att Polismyndigheten enbart får anlitas för stämningsmannadelgivning om andra delgivningsalternativ saknas eller är olämpliga. För att andra delgivningsalternativ ska anses olämpliga krävs att det föreligger en risk eller hotbild som innebär att delgivningsbesöket bör genomföras av en polisman eller att det föreligger fara i dröjsmål. Att delgivningsmottagaren har skyddade personuppgifter innebär inte att andra delgivningsalternativ, som till exempel stämningsmannadelgivning av den egna myndigheten, är olämpliga. Att det föreligger fara i dröjsmål kan till exempel avse sådana situationer då delgivning måste ske för att inte preskription ska inträda eller att en nära förestående domstolsförhandling riskerar att ställas in om delgivning inte sker. För att andra delgivningsalternativ ska anses saknas krävs att andra delgivningsförsök genomförts

utan framgång och att det saknas ytterligare alternativ eller att de alternativ som står till buds bedöms som utsiktslösa. Det innebär som utgångspunkt att privata stämningsmän har anlitas innan Polismyndigheten får anlitas för ett specifikt delgivningsuppdrag om det inte föreligger en beaktansvärd risk eller hotbild eller fara i dröjsmål.

Kommittédirektiv 2024:75

En stärkt tillsyn av tivolin och en översyn av vissa uppgifter som utförs av Polismyndigheten

Beslut vid regeringssammanträde den 29 augusti 2024

Sammanfattning

En särskild utredare ska överväga åtgärder för en stärkt tillsyn av tivoliverksamheter. I uppdraget ingår därutöver att överväga en förändrad ansvarsfördelning av vissa offentliga uppgifter som i dag ligger hos Polismyndigheten. Syftet med uppdragen är att säkerställa att uppgifterna utförs effektivt och ändamålsenligt, men även att öka Polismyndighetens förutsättningar att fokusera på sitt kärnuppdrag – att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Utredaren ska bland annat

- överväga åtgärder för en stärkt tillsyn av tivoliverksamheter, innefattande att ta ställning till vilken huvudman som ska ha ansvaret för tillsynen,
- ta ställning till om och i vilken utsträckning Polismyndighetens ansvar för hantering av vissa tillstånd enligt ordningslagen, begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift, förordnande av stämningsman enligt delgivningslagen och instängsling och skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål ska överlämnas till en annan huvudman och i så fall till vilken, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över tillsynen av tivoliverksamheter ska redovisas senast den 7 april 2025. Uppdraget ska slutredovisas senast den 7 oktober 2025.

Uppdraget att se över tillsynen av tivoliverksamheter

Under de senaste åren har det inträffat flera olyckor och säkerhetsrelaterade incidenter på åkattraktioner på ambulerande och permanenta tivolin i Sverige. Den allvarligaste olyckan inträffade sommaren 2023 på Gröna Lund i Stockholm, på berg- och dalbanan Jetline, då en person avled och flera skadades. Statens haverikommission riktar i sin slutrapport om olyckan (Ju2024/01386) säkerhetsrekommendationer till flera aktörer. Rekommendationerna handlar delvis om att se över och åtgärda vissa identifierade brister i regelverket på området.

Regleringen om tivolianordningar finns bland annat i ordningslagen (1993:1617). Enligt ordningslagen krävs det tillstånd från Polismyndigheten för vissa aktiviteter som kan påverka allmän ordning eller säkerhet. I 2 kap. uppställs krav på tillstånd för att anordna allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Tivolinöjen är en sådan offentlig tillställning som kräver tillstånd från Polismyndigheten (2 kap. 3 § första stycket 3 ordningslagen).

Av 2 kap. 13 § ordningslagen följer att tivolianordningar, bland annat berg- och dalbanor, får användas vid allmänna sammankomster, offentliga tillställningar eller i andra fall tillhandahållas allmänheten endast om de ger betryggande säkerhet mot olycksfall och om de är besiktigade. Det är den som anordnar sammankomsten eller tillställningen som ansvarar för att tivolianordningarna är godkända. Bestämmelsen omfattar både kringresande tivolin och permanenta nöjesfält.

I förordningen (1993:1634) om besiktning av tivolianordningar finns närmare bestämmelser om besiktning, godkännande och förbud att använda en tivolianordning. Av bestämmelserna framgår bland annat att besiktning ska göras av ackrediterade besiktningsorgan och utföras innan anordningen tas i bruk och därefter med regelbundna intervall. Med stöd av ett bemyndigande i förordningen har Rikspolisstyrelsen meddelat närmare föreskrifter om besiktning av tivolianordningar.

Statens haverikommission konstaterar i sin rapport om olyckan på Gröna Lund att det finns vissa brister i regleringen på området. Den anser bland annat att tivolföretagens ansvar för säkerheten vid attraktionerna behöver lyftas fram tydligare och riktar till följd av detta en rekommendation till Polismyndigheten om en översyn av gällande myndighetsföreskrifter. I rapporten uttrycker Statens haverikommission också att den offentliga tillsynen av tivolianordningar är otillräcklig och behöver stärkas upp, till en nivå som i vart fall motsvarar vad som gäller enligt produktsäkerhetslagen (2004:451), enligt vilken Konsumentverket bedriver tillsyn av varor och tjänsters säkerhet genom marknadskontroller. Regeringen rekommenderas att vidta åtgärder för att stärka tillsynen.

Polismyndighetens hantering i samband med tivolianordningar har vissa tillsynsliknande inslag, i form av bland annat beslut om förbud samt möjligheter att i samband med beslut om tillstånd avsyna en tivolianordning. Polismyndigheten har emellertid inte i uppdrag att göra egna kontroller eller utföra löpande tillsyn av tivolianordningar. Den kontrollverksamhet som Polismyndigheten bedriver är i praktiken helt inriktad på tillståndsgivningen enligt ordningslagen och begränsad till att administrativt kontrollera att attraktionerna godkännts vid besiktning. Detta är i linje med ambitionen i förarbetena till ordningslagen, där det uttrycks att ordningen med ett regelverk om kontroll och besiktningar bör leda till en mera summarisk avsyning av polisen när tillstånd att anordna tivolinöjen söks (prop. 1992/93:210 s. 254).

I ljuset av de senaste årens händelser och slutsatserna i Statens haverikommissions rapport, är det angeläget att det görs en översyn av tillsynen av tivolin för att utreda hur tillsynen kan stärkas upp. En utredare bör därför få i uppdrag att överväga om och på vilket sätt det kan ske.

En eventuell utvidgning av tillsynsuppdraget väcker frågan om vilken myndighet som ska utöva tillsynen. Ett alternativ vore att utvidga Polismyndighetens uppgifter på området. Med tanke på inte minst de maskintekniska inslagen i tillsynen, framstår det dock som tveksamt om Polismyndigheten är mest lämpad för ett sådant uppdrag. Den sedan länge gällande ambitionen att renodla Polismyndighetens verksamhet, som berörs mer i kommande avsnitt, bör också beaktas. Det kan i det avseendet noteras att Polismyndigheten i en hemställan till Justitiedepartementet (Ju2024/01347) har anfört att

Polismyndighetens tillståndsgivning avseende tivolin enligt ordningslagen är i linje med myndighetens uppdrag att upprätthålla ordning och säkerhet, men att dess ansvar enligt förordningen om besiktning av tivolianordningar saknar eller har låg polisiär relevans och bör ses över.

Om utredaren föreslår att en annan myndighet än Polismyndigheten ska vara tillsynsmyndighet men att Polismyndigheten även fortsättningsvis ska vara ansvarig för att meddela förbud mot användning av osäkra tivolianordningar, behöver det säkerställas att Polismyndighetens får tillgång till information från tillsynsärendena, i den utsträckning Polismyndigheten har behov av det.

Utredaren ska beakta regeringens skrivelse En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn (skr. 2009/10:79), i vilken regeringen redovisar generella bedömningar för hur en tillsynsreglering bör vara utformad.

Utredaren ska därför

- överväga åtgärder för en stärkt tillsyn av tivoliverksamheter, innefattande att ta ställning till vilken huvudman som ska ha ansvaret för tillsynen,
- ta ställning till behovet av ny reglering för att möjliggöra nödvändigt informationsutbyte, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att föreslå en effektivare ansvarsfördelning av vissa andra uppgifter

Polismyndigheten har en mycket bred verksamhet. Myndighetens huvudsakliga uppgifter och ansvar framgår av polislagen (1984:387) och innefattar att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet och att utreda och beivra brott. Den verksamheten beskrivs ofta som Polismyndighetens kärnverksamhet. Därutöver har Polismyndigheten, vilket också framgår av polislagen, dels i uppgift att lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp när så kan ske, dels i uppgift att fullgöra den verksamhet som ankommer på myndigheten enligt särskilda bestämmelser. Polismyndigheten utför ett stort antal uppgifter som följer av särskild reglering. Myndigheten utför också uppgifter som inte är författningsreglerade utan snarast en följd av tradition eller hävd.

Det har ända sedan förstatligandet av polisväsendet på 1960-talet varit en uttalad strävan att inte belasta polisen med andra uppgifter än sådana som har direkt koppling till dess primära verksamhet. Polismyndigheten har emellertid med tiden påförts en mängd uppgifter som i mindre utsträckning har samband med myndighetens kärnverksamhet. Samtidigt som myndighetens ansvar därmed har utvidgats, har diskussionen om behovet av renodling av verksamheten fortsatt. Frågan har varit föremål för utredningar, både generella som analyserat frågan brett och områdesspecifika som beaktat renodlingsaspekter i enskilda delar. Den senaste generella renodlingsutredningen var Polisverksamhetsutredningen som lämnade ett femtontal förslag på renodlingsåtgärder (SOU 2002:70). Av olika skäl har nästan inget av dessa förslag genomförts. År 2014 tillsattes en ny bred utredning, som dock efter regeringsskiftet samma år begränsades kraftigt av den då ny-tillträdde regeringen.

Under det senaste årtiondet har vissa åtgärder genomförts för att renodla Polismyndighetens verksamhet. Riksdagen har dock ansett att mer behöver göras och har, efter motioner från de nuvarande regerings- och samarbetspartierna, under åren 2014–2022 riktat flera tillkännagivanden till regeringen om att Polismyndighetens arbetsuppgifter bör renodlas ytterligare (bet. 2014/15:JuU16 punkt 20, rskr. 2014/15:152, bet. 2015/16:JuU20 punkt 6, rskr. 2015/16:197, bet. 2017/18:JuU6 punkt 2, rskr. 2017/18:145, bet. 2019/20:JuU25 punkt 3, rskr. 2019/20:256, bet. 2020/21:JuU41 punkt 2, rskr. 2020/21:389 och bet. 2021/22:JuU22 punkt 20, rskr. 2021/22:270).

Det är enligt regeringen av stor vikt att Polismyndigheten inte åläggs ansvar för uppgifter som kan utföras lika bra eller bättre och mer effektivt av någon annan. Denna princip gäller både när nya uppgifter för staten övervägs och i förhållande till befintliga uppgifter. Med tanke på samhällsutvecklingen är det också viktigare än någonsin att Polismyndigheten kan fokusera på sitt kärnuppdrag. Med färre sidouppgifter att ta hänsyn till ökar förutsättningarna att fokusera på och arbeta mer effektivt med kärnuppgifterna. Det är enligt regeringen därför angeläget att det vidtas åtgärder för att renodla myndighetens uppdrag ytterligare.

Regeringen har sedan regeringsskiftet 2022 analyserat frågan om renodling i syfte att åstadkomma en effektivare ansvarsfördelning av vissa uppgifter som ligger hos Polismyndigheten samt öka myndighetens förutsättningar att fokusera på kärnverksamheten.

I vissa frågor har det lämnats förslag som innebär att Polismyndigheten får ett mer begränsat ansvar eller att ansvar lämnas över till andra aktörer. Exempelvis har regeringen den 27 juni 2024 beslutat en lagrådsremiss med förslag om att kravet på tillstånd från Polismyndigheten för att driva verksamhet enligt lagen (1966:742) om hotell- och pensionatrörelse ska avskaffas. Vidare beslutade regeringen under förra året kommittédirektiv som ger en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av fördelningen av de uppgifter som de statliga förvaltningsmyndigheterna ansvarar för inom jakt- och viltvårdsområdet (dir. 2023:108). I uppdraget ingår att föreslå en ny jakt- och viltvårdsmyndighet och att utreda om bland annat ansvaret för vapentillstånd samt tillsyn och tillståndsprövning av skjutbanor ska flyttas från Polismyndigheten till den nya myndigheten.

Regeringen har utöver detta identifierat vissa arbetsuppgifter där en ansvarsflytt kan övervägas men där frågan behöver analyseras djupare. Det finns också skäl att på nytt se över vissa uppgifter där en ansvarsflytt tidigare har övervägts men där verksamheten av olika skäl ännu inte har flyttats från Polismyndigheten.

En särskild utredare bör därför få i uppdrag att ta ställning till om och i vilken utsträckning vissa uppgifter kan överföras till en annan huvudman och, i de fall ett överförande bedöms lämpligt, lämna sådana förslag.

En utgångspunkt bör vara att Polismyndigheten inte ska ägna sig åt arbetsuppgifter som saknar eller har låg polisiär relevans. Frågan om graden av polisiär relevans kan bedömas utifrån flera kriterier, till exempel om ett ordnings- och säkerhetstänkande är av dominerande betydelse när uppgiften utförs och om det kan antas att våld eller tvångsmedel måste användas för att utföra uppgiften. Utredaren bör därtill, vid sidan av frågan om polisiär relevans, beakta om arbetsuppgifterna är av betydelse för kärnverksamhetens genomförande. Uppgifter som inte direkt har polisiär relevans kan vara centrala för myndighetens verksamhet som helhet, till exempel för möjligheten att inhämta relevant information eller bibehålla lokal närvaro. En annan utgångspunkt bör vara att en ansvarsflytt även ska framstå som ändamålsenlig utifrån ett större perspektiv. Detta innebär att eventuella kostnadseffektiviseringar och samhällsekonomiska eller liknande effekter av en ansvarsflytt ska beaktas.

Ansvar för vissa tillstånd enligt ordningslagen

Som framgår ovan uppställer ordningslagen bland annat krav på tillstånd för att anordna allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. De ärendena rör grundlagsskyddade rättigheter och friheter och har inte sällan både hög polisiär relevans och betydelse för kärnverksamheten.

I 3 kap. ordningslagen regleras vissa tillstånd, där skälen för att placera ansvaret hos Polismyndigheten inte framstår som lika starka. Det rör sig bland annat om tillstånd för att använda offentlig plats, tillstånd till sprängning och skjutning inom detaljplanelagt område, tillstånd till användning av skjutbanor som inte tillhör Försvarsmakten och tillstånd till användning av pyrotekniska varor. Dessa ärenden har en tydlig kommunal koppling. Prövningen kräver inte sällan ett betydande mått av lokalkännedom och berör ofta kommunala intressen.

Hanteringen av ärendena enligt ordningslagen sysselsätter framför allt civilanställd personal hos Polismyndigheten. Civilanställd personal kan dock användas i kärnverksamheten i större utsträckning i dag än vad som var fallet när den senaste renodlingsutredningen genomfördes. Behovet av att i kärnverksamheten, särskilt i den brottsutredande, kunna använda personal med annan kompetens än den som en polisman har, har uppmärksammats i många olika sammanhang de senaste tjugo åren. Flera juridiska hinder som tidigare har funnits för att använda civilanställda i den utredande verksamheten har också tagits bort. Den civila personalen har fått större befogenheter genom bland annat ändringar i rättegångsbalkens och polisförordningens (2014:1104) bestämmelser om förundersökning.

Ärenden om tillstånd enligt ordningslagen är en omfattande ärendetyp, sett till antalet ärenden per år. De två närmaste åren före pandemin inkom drygt 50 000 ärenden enligt ordningslagen per år. Under pandemiåren varierade antalet mellan 41 000 och 59 000 ärenden per år. Under 2023 inkom drygt 55 000 ärenden. En stor del av ärendena har avsett tillstånd enligt 3 kap. ordningslagen, särskilt tillstånd till användning av offentlig plats. Enligt uppgift från Polismyndigheten sysselsätter den tillståndstypen ensam drygt 40 årsarbetskrafter.

Regeringen anser att det finns skäl att överväga om tillståndsårendena enligt 3 kap. ordningslagen ska flyttas till en annan huvudman. Frågan om en flytt av ansvaret för tillstånd till användning av

skjutbanor omfattas dock redan av Utredningen om en ny jakt- och viltvårdsmyndighets uppdrag och ska därför inte ingå i analysen.

Polismyndigheten har tillgång till information och uppgifter som inte andra aktörer har och som en eventuell ny huvudman kan behöva få del av för att kunna fatta välgrundade beslut. Polismyndigheten gör också bedömningar med hänsyn till allmän ordning och säkerhet som även fortsättningsvis kommer att behöva beaktas vid tillståndsgivningen. Mot den bakgrunden, och eftersom ärenden enligt 3 kap. ordningslagen kan ha beröringspunkter med ärenden enligt 2 kap. ordningslagen som inte är aktuella att flytta från Polismyndigheten, är det angeläget att Polismyndigheten även efter en eventuell ansvarsflytt kan få information om och möjlighet att lämna synpunkter i de överflyttade ärendena. Frågorna om i vilken utsträckning och form det ska ske bör därför ingå i analysen. Ett möjligt alternativ kan vara att Polismyndigheten ges samma rätt att yttra sig i ärenden, avstyra ansökningar och uppställa villkor som kommunerna har i dag (se 3 kap. 2 § ordningslagen).

Många uppgifter som Polismyndigheten har tillgång till omfattas av sekretess. Utredaren bör därför ta ställning till om det informationsutbyte som kan krävas mellan Polismyndigheten och den nya tillståndsmyndigheten medför behov av nya regler som möjliggör att även sekretessbelagda uppgifter kan utbytas. Utredaren bör även analysera om uppgifterna får ett tillräckligt starkt skydd hos den nya huvudmannen.

Utöver att ansvara för prövningen av ansökningar om tillstånd har Polismyndigheten ansvar för vissa anknytande frågor, till exempel återkallelse av beviljade tillstånd och föreläggande att vidta åtgärder enligt meddelade villkor. Om en ansvarsflytt av tillståndsärendena föreslås, uppkommer frågan om även ansvaret för dessa frågor bör överföras till den nya huvudmannen. Även detta bör ingå i utredarens överväganden.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om och i vilken utsträckning ansvaret för tillståndsprövningen enligt 3 kap. ordningslagen ska flyttas från Polismyndigheten till kommunerna eller någon annan lämplig huvudman,
- om en ansvarsflytt till en ny eller flera nya huvudmän föreslås, föreslå vilken eller vilka huvudmän som ska ta över uppdraget,

- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till om, i vilken utsträckning och på vilket sätt Polismyndigheten bör informeras och ges möjlighet till inflytande i den fortsatta ärendehantering, till exempel genom möjlighet att lämna yttrande eller uppställa villkor för tillstånd,
- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till om även Polismyndighetens ansvar för återkallelse av tillstånd, utfärdande av förelägganden och annan tillsyn ska flyttas till den eller de nya huvudmännen,
- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till om det behövs ny reglering för att möjliggöra nödvändigt informationsutbyte mellan Polismyndigheten och den eller de nya huvudmännen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Ansvaret för bestridanden och rättelser av parkeringsanmärkningar

Polismyndigheten har flera uppgifter på parkeringsområdet. Vissa av dessa ingår i eller har en tydlig koppling till uppgiften att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Det gäller till exempel rätten att flytta fordon enligt lagen (1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall och förordningen (1982:198) om flyttning av fordon i vissa fall liksom polismans befogenhet att utfärda parkeringsanmärkning enligt lagen (1976:206) om felparkeringsavgift.

En uppgift som inte har samma tydliga koppling till kärnverksamheten är Polismyndighetens hantering av begäran om rättelser och bestridanden av parkeringsanmärkningar enligt lagen om felparkeringsavgift. I den hanteringen ingår i huvudsak att verkställa den utredning som behövs efter ett bestridande, att besluta om eventuellt undanröjande och att företräda staten vid eventuell efterföljande domstolsprocess efter överklagande. Utförandet av de uppgifterna kräver inte polisiär kompetens eller polisiära befogenheter. Även dessa ärenden har en tydlig kommunal koppling i och med att de avser parkeringsanmärkningar för parkering på kommunal mark. Kommunerna äger också information, om exempelvis lokala trafikföreskrifter och annan markanvändning, som är relevant för prövningen. Sådan information behöver i dag ofta hämtas in av Polismyndigheten från aktuell kommun i samband med handläggningen.

Polismyndighetens verksamhet med hantering av bestridanden och rättelser är omfattande. Enligt uppgift från Polismyndigheten omfattar ärendetypen omkring 40 000 ärenden per år och sysselsätter drygt 30 årsarbetskrafter.

Det finns skäl att överväga om ansvaret för hantering av rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift bör flyttas till en annan huvudman. Om en ansvarsflytt föreslås, kan även vissa närliggande frågor behöva övervägas, till exempel om överprövning fortsatt ska ske i allmän domstol.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om ansvaret för hantering av begäran om rättelser och bestridanden enligt lagen om felparkeringsavgift bör flyttas till kommunerna eller någon annan lämplig huvudman,
- om en ansvarsflytt föreslås, föreslå vilken huvudman som ska ta över uppgiften,
- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till behovet av ändringar i anknytande frågor, såsom behörig domstol efter överklagande, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Ansvar för förordnande av stämningsmän

I delgivningslagen (2010:1932) och delgivningsförordningen (2011:154) finns regler om stämningsmannadelgivning. Sådan delgivning innebär att den aktuella handlingen överlämnas till delgivningsmottagaren, till en person med viss angiven koppling till delgivningsmottagaren eller i anslutning till delgivningsmottagarens hemvist. Stämningsmannadelgivning får utföras dels av anställda vid vissa myndigheter, däribland Polismyndigheten, och auktoriserade delgivningsföretag, dels av stämningsman. Därutöver har personal vid häkten och vissa vårdinrättningar en begränsad rätt att utföra sådan delgivning.

Det är Polismyndigheten som har i uppgift att förordna stämningsmän. När Polismyndigheten anlitas för stämningsmannadelgivning ska delgivning utföras av en stämningsman som är förordnad av myndigheten eller utföras av en annan anställd vid myndigheten.

Enligt uppgift från Polismyndigheten sysselsätter handläggningen av förordnandeärenden och utförandet av delgivningsuppdrag åt andra runt 80 årsarbetskrafter. Inte sällan behöver den yttre polisresursen nyttjas för delgivningsarbetet. Delgivningsuppdragen utförs dock i viss mån även av civilanställda och av privata delgivningsmän som arvoderas av Polismyndigheten.

I samband med att 2010 års delgivningslag infördes vidtogs vissa åtgärder för att avlasta Polismyndighetens stämningsmannaverksamhet och frigöra resurser från denna för hantering av andra uppgifter med högre polisiär relevans. Bland annat utvidgades rätten för anställda inom myndigheten att utföra stämningsmannadelgivning till att gälla även civilanställda (se prop. 2009/10:237 s. 165, 228 och 253). I förarbetena övervägdes också om det fanns skäl att flytta dåvarande polismyndigheternas arbetsuppgifter med och ansvar för stämningsmannadelgivning till Kronofogdemyndigheten. Regeringen valde dock att låta uppgiften ligga kvar hos polismyndigheterna (se prop. 2009/10:237 s. 164).

Polismyndighetens verksamhet med att förordna stämningsmän och utföra stämningsmannadelgivning åt andra är alltså omfattande och sysselsätter även polismän, till skillnad från de flesta av myndighetens andra avgiftsfinansierade uppgifter. Samtidigt framstår det som att uppgifterna har låg polisiär relevans.

Skälen för en renodling av Polismyndighetens uppdrag är starkare i dag än någonsin tidigare. Lagstiftaren har tidigare gett flera andra myndigheter och aktörer befogenhet att utföra stämningsmannadelgivning. Det är fler aktörer som har rätt att utföra stämningsmannadelgivning i dag jämfört med när tidigare överväganden gjordes. I ljuset av samhällsutvecklingen och de stora utmaningar som Polismyndigheten i dag står inför, finns det skäl att på nytt överväga om Polismyndigheten ska ha uppgiften att förordna stämningsman och utföra stämningsmannadelgivning åt andra eller om ansvaret nu bör flyttas till en annan huvudman.

Svårighetsgraden hos de delgivningsuppdrag som Polismyndigheten anlitas för att utföra varierar stort. Även om den polisiära relevansen i grunduppgiften framstår som låg kan det inte uteslutas att vissa uppdrag kräver tillgång till sådan information från exempelvis under rättelse- eller utredningsverksamhet som endast Polismyndigheten har. Det är angeläget att en eventuell flytt av huvudmannaskapet inte leder till en mindre effektiv delgivning. Utredaren bör vid sin analys

därför ta ställning till om vissa uppdrag bör ligga kvar hos Polismyndigheten. Utredaren bör också överväga vilka verktyg, i form av till exempel tillgång till register, som en ny huvudman behöver ha. I den mån utredaren bedömer att den nya huvudmannen ska kunna få del av sekretessbelagd information från Polismyndigheten, ska utredaren också ta ställning till behovet av ny reglering som möjliggör att även sekretessbelagda uppgifter kan utbytas och att uppgifterna får ett tillräckligt skydd hos den nya huvudmannen. En viktig förutsättning är vidare att Polismyndigheten även framöver biträder vid de arbetsmoment där det krävs handräckning eller andra befogenheter som endast Polismyndigheten har.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om och i vilken utsträckning ansvaret för att förordna stämningsman och utföra stämningsmannadelgivning åt andra ska flyttas till en annan huvudman,
- om en ansvarsflytt föreslås, föreslå vilken huvudman som ska ta över uppdraget,
- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till vilken registertillgång och andra verktyg som den nya huvudmannen behöver för att utföra uppdraget,
- om en ansvarsflytt föreslås, ta ställning till om det behövs ny reglering för att möjliggöra nödvändigt informationsutbyte mellan Polismyndigheten och den nya huvudmannen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Ansvar för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål

I minerallagen (1991:45) finns bestämmelser om undersökning och bearbetning av fyndigheter av vissa mineraliska ämnen. Lagen innehåller viss reglering om verkan av att en bearbetningskoncession upphör. Av bestämmelserna framgår bland annat att koncessionshavaren när koncessionen upphör förlorar rätten till marken som koncessionen avser, liksom rätten till sådana byggnader som har gjorts för gruvans eller motsvarande anläggnings styrka och varaktighet, samt stängsel som koncessionshavaren har varit skyldig att hålla. Sådana anläggningar ska lämnas kvar på platsen i sådant skick att det inte uppkom-

mer fara för allmänheten. I den mån det är motiverat från allmän eller enskild synpunkt ska koncessionshavaren också utföra efterarbete.

I förarbetena till minerallagen betonas att ansvaret för tillsyn vid en nedlagd gruva bör övergå till staten då koncessionshavaren har fullgjort de återställningsåtgärder som krävs, eftersom behovet av tillsyn vid ett gruvschakt kvarstår för all framtid (prop. 1988/89:92 s. 80). Minerallagen innehåller i linje med det ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om skyddsåtgärder och kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor. Några sådana föreskrifter har dock inte meddelats.

Att staten har ett ansvar för skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål framgår även av Kungl. Maj:ts ämbetsskrivelse den 13 januari 1956. I skrivelsen anges att stängsel eller annan dylik skyddsåtgärd kring övergivna gruvhål kan uppföras på statens bekostnad om det finns uppenbar fara för människor och husdjur. Enligt skrivelsen ska Polismyndigheten när det finns behov av en skyddsanordning verkställa den utredning som krävs och överlämna ärendet till länsstyrelsen. Länsstyrelsen ska sedan ombesörja utförandet av skyddsanordningen om den anser att det finns behov av skyddsåtgärder. Av ämbetsskrivelsen följer att kostnaderna för detta arbete ska belasta Polismyndighetens anslag.

Enligt uppgift från Polismyndigheten förekommer ärenden om instängsling av övergivna gruvhål främst i polisregionerna Mitt och Bergslagen. Verksamheten är sett till antal ärenden och sysselsatta årsarbetskrafter inte stor. Likväl framstår skälen för att flytta Polismyndighetens ansvar för uppgifterna till en annan aktör som starka eftersom verksamheten varken kräver polisiär kompetens eller befogenhet eller har någon tydlig koppling till Polismyndighetens kärnuppgifter. Det har i olika sammanhang också framkommit uppgifter som tyder på att verksamheten borde ha högre prioritet än vad den kunnat få hos Polismyndigheten. Det framstår därför som angeläget att Polismyndighetens ansvar på området flyttas till en aktör, eller flera aktörer, med tydligare koppling till och kompetens inom gruv- och miljöfrågor.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om Polismyndighetens ansvar för instängsling och andra skyddsåtgärder vid övergivna gruvhål ska flyttas till en annan huvudman, eller flera andra huvudmän och i så fall vilken eller vilka, och

- lämna nödvändiga författningsförslag.

Närliggande frågor

Utredaren är oförhindrad att ta upp närliggande frågor som har samband med uppdraget, om det bedöms motiverat och ryms inom tiden för uppdraget.

Konsekvensbeskrivningar

Förslagens konsekvenser ska redovisas enligt vad som anges i kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar. Utredaren ska lägga särskild vikt vid att föreslå en finansiering i de delar där redovisade förslag innebär ökade kostnader eller minskade intäkter för det allmänna.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Under genomförandet av uppdraget ska utredaren ha en nära dialog med Polismyndigheten. Vidare ska utredaren inhämta synpunkter och upplysningar från andra berörda myndigheter och aktörer. Utredaren ska också hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och kommittéväsendet, till exempel i Utredningen om en ny jakt- och viltvårdsmyndighet.

Uppdraget ska redovisas senast den 7 oktober 2025. Senast den 7 april 2025 ska utredaren lämna en delredovisning av den del av uppdraget som avser att se över tillsynen av tivoliverksamheter.

(Justitiedepartementet)

Statens offentliga utredningar 2025

Kronologisk förteckning

1. Skärpta krav för svenskt medborgarskap. Ju.
2. Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. Ju.
3. Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskatte-reglerna. Fi.
4. Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. Fi.
5. Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. LI.
6. Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret. Fö.
7. Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. KN.
8. Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan. U.
9. På språklig grund. U.
10. En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård. S.
11. Straffbarhetsåldern. Ju.
12. AI-kommissionens Färdplan för Sverige. Fi.
13. En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. Fi.
14. En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem. KN.
15. Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare. Volym 1 och 2. S.
16. Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar. Ju.
17. Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. LI.
18. Ett likvärdigt betygssystem. Volym 1 och 2. U.
19. Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande. U.
20. Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet. Fi.
21. Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF). KN.
22. Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet. KN.
23. Ersättningsregler med brottsoffret i fokus. Ju.
24. Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland. Ku.
25. Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete. A.
26. Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet. U.
27. En socionomutbildning i tiden. U.
28. Frihet från våld, förtryck och utnyttjande. En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter. A.
29. Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete. A.
30. Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel. Fi.
31. Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations- och asylpakt. Ju.
32. Vissa förändringar av jaktlagstiftningen. LI.
33. Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd. Ju.
34. Ett modernare konsumentskydd vid distansavtal. Ju.
35. Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända. A.

36. Skydd för biologisk mångfald i havsområden utanför nationell jurisdiktion. UD.
37. Skärpta villkor för friskolesektorn. U.
38. Att omhänderta barn och unga. S.
39. Digital teknik på lika villkor.
En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. S.
40. Säkrare tivoli. Ju.
41. Pensionsnivåer och pensionsavgiften – analyser på hundra års sikt. S.
42. Säkerhetsskyddslagen – ytterligare kompletteringar. Ju.
43. Säkerställ tillgången till läkemedel – förordnande och utlämnande i bristsituationer. S.
44. Förbättrat stöd i skolan. U.
45. Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor. Ju.
46. Tryggare idrottsarrangemang. Ju.
47. Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning? KN.
48. Stärkt pandemiberedskap. S.
49. Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Ju.
50. En ny nationell myndighet för viltförvaltning. LI.
51. Bättre förutsättningar för klimatanpassning. KN.
52. Ökad insyn i politiska processer. Ju.
53. Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper. S.
54. Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott. Ju.
55. En reformerad samhällsorientering för bättre integration. A.
56. Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende. Ju.
57. Polisiär beredskap i fred, kris och krig. Ju.
58. En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa. LI.
59. Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck. Ju.
60. En starkare fondmarknad. Fi.
61. Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt. Volym 1 och 2. S.
62. Ansvar för hälso- och sjukvården. Volym 1 Bedömningar och förslag. Volym 2 Underlagsrapporter. S.
63. Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens – utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov. S.
64. En ny kontrollorganisation i livsmedelskedjan – för ökad effektivitet, likvärdighet och konkurrenskraft. LI.
65. En mer flexibel hyresmarknad. Ju.
66. En straffreform. Volym 1, 2, 3 och 4. Ju.
67. Arlanda – en viktig port för det svenska välbefindandet. Åtgärder som stärker konkurrenskraften för Arlanda flygplats. LI.
68. Nya samverkansformer, modern byggnads- och reparationsberedskap – för ökad försörjningsberedskap. KN.
69. Effektivare samverkan för djur- och folkhälsa. LI.
70. Längre liv, längre arbetsliv – förlängd rätt att kvarstå i anställningen. A.
71. Fortsatt utveckling av en nationell läkemedelslista – en del i en ny nationell infrastruktur för datadelning. Del 1 och 2. S.
72. Verktyg för en mer likvärdig resursfördelning till skolan. U.
73. En arbetsmiljöstrategi för ett förändrat arbetsliv. A.
74. Ny reglering för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. A.
75. Folkbokföringsverksamhet, biometri och brottsbekämpning. Fi.
76. Det handlar om oss – så bryter vi utanförskapet och bygger en starkare gemenskap. A.
77. En översyn av den statliga lönegarantin. A.
78. En reformerad underrättelseverksamhet. Fö.
79. Samlade förmågor för ökad cybersäkerhet. Fö.

80. Koordinatbestämda fastighetsgränser.
Ju.
81. En ny organisation av ekobrotts-
bekämpningen. Ju.
82. Sysselsättning och boende på lands-
bygden – Juridiska personers förvärv
av jordbruksmark och en effektiv
tillämpning av glesbygdsbestämmel-
serna. LI.
83. Ett nationellt förbud mot tiggeri. Ju.
84. Hem för barn och unga. För en trygg,
säker och meningsfull vård. S.
85. Ökad tydlighet, stärkt samverkan
– förutsättningar för framtidens utveck-
lingspolitik. LI.
86. Redo! En utredning om personalför-
sörjningen av det militära försvaret. Fö.
87. Straffrättsliga åtgärder mot
korruption och tjänstefel. Ju.
88. Tidigt besked om lämplig användning
av mark och vatten. KN.
89. En moderniserad fiskelagstiftning.
Volym 1 och 2. LI.
90. Förmedling av post till personer med
skydd i folkbokföringen. Fi.
91. Nya regler om arv och testamente
– bland annat ett testamentsregister
i offentlig regi och ett stärkt skydd
för efterlevande sambor. Ju.
92. En kulturkanon för Sverige. Ku.
93. En robust skogspolitik för aktivt
skogsbruk. Del 1 och 2. LI.
94. En säkrare utrikesförvaltning. UD.
95. Skärpta villkor för anhöriginvandring.
Ju.
96. Fler möjligheter till ökat välbefinnande. Fi.
97. Krishantering och ändrade
rörelseregler för försäkringsföretag.
Volym I, II, III & IV. Fi.
98. En bättre organisering av
fastighetsbildningsverksamheten. LI.
99. Ändring av permanent uppehålls-
tillstånd för vissa utlänningar. Ju.
100. Åtgärder mot illegal ip-tv. Ku.
101. Anpassningar till AI-förordningen –
säker användning, effektiv kontroll och
stöd för innovation. Fi.
102. Bättre ansvarsfördelning. Ju.

Statens offentliga utredningar 2025

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete. [25]
- Frihet från våld, förtryck och utnyttjande. En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter. [28]
- Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete. [29]
- Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända. [35]
- En reformerad samhällsorientering för bättre integration. [55]
- Längre liv, längre arbetsliv – förlängd rätt att kvarstå i anställningen. [70]
- En arbetsmiljöstrategi för ett förändrat arbetsliv. [73]
- Ny reglering för den arbetsmarknads-politiska verksamheten. [74]
- Det handlar om oss
– så bryter vi utanförskapet
och bygger en starkare gemenskap. [76]
- En översyn av den statliga löne-garantin. [77]

Finansdepartementet

- Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskatte-reglerna. [3]
- Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. [4]
- AI-kommissionens Färdplan för Sverige. [12]
- En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. [13]
- Kommunal anslutning till Utbetalnings-myndighetens verksamhet. [20]
- Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel. [30]
- En starkare fondmarknad. [60]

- Folkbokföringsverksamhet, biometri och brottsbekämpning. [75]
- Förmedling av post till personer med skydd i folkbokföringen. [90]
- Fler möjligheter till ökat välstånd. [96]
- Krishantering och ändrade rörelseregler för försäkringsföretag. Volym I, II, III & IV. [97]
- Anpassningar till AI-förordningen – säker användning, effektiv kontroll och stöd för innovation. [101]

Försvarsdepartementet

- Plikten kallar! En modern personal-försörjning av det civila försvaret. [6]
- En reformerad underrättelse-verksamhet. [78]
- Samlade förmågor för ökad cybersäkerhet. [79]
- Redo! En utredning om personalförsörj-ningen av det militära försvaret. [86]

Justitiedepartementet

- Skärpta krav för svenskt medborgarskap. [1]
- Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. [2]
- Straffbarhetsåldern. [11]
- Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar. [16]
- Ersättningsregler med brottsoffret i fokus. [23]
- Utmönstring av permanent uppehålls-tillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations-och asylpakt. [31]
- Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd. [33]
- Ett modernare konsumentskydd vid distansavtal. [34]

Säkrare tivoli. [40]
 Säkerhetsskyddslagen – ytterligare kompletteringar. [42]
 Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor. [45]
 Tryggare idrottsarrangemang. [46]
 Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. [49]
 Ökad insyn i politiska processer. [52]
 Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott. [54]
 Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende. [56]
 Polisiär beredskap i fred, kris och krig. [57]
 Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck. [59]
 En mer flexibel hyresmarknad. [65]
 En straffreform. Volym 1, 2, 3 och 4. [66]
 Koordinatbestämda fastighetsgränser. [80]
 En ny organisation av ekobrottsbekämpningen. [81]
 Ett nationellt förbud mot tiggeri. [83]
 Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel. [87]
 Nya regler om arv och testamente – bland annat ett testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambor. [91]
 Skärpta villkor för anhöriginvandring. [95]
 Ändring av permanent uppehållstillstånd för vissa utlänningar. [99]
 Bättre ansvarsfördelning. [102]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. [7]
 En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem. [14]
 Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF). [21]

Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet. [22]
 Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning? [47]
 Bättre förutsättningar för klimatanpassning. [51]
 Nya samverkansformer, modern byggnads- och reparationsberedskap – för ökad försörjningsberedskap. [68]
 Tidigt besked om lämplig användning av mark och vatten. [88]

Kulturdepartementet

Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland. [24]
 En kulturkanon för Sverige. [92]
 Åtgärder mot illegal ip-tv. [100]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. [5]
 Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. [17]
 Vissa förändringar av jaktlagstiftningen. [32]
 En ny nationell myndighet för viltförvaltning. [50]
 En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa. [58]
 En ny kontrollorganisation i livsmedelskedjan – för ökad effektivitet, likvärdighet och konkurrenskraft. [64]
 Arlanda – en viktig port för det svenska välståndet. Åtgärder som stärker konkurrenskraften för Arlanda flygplats. [67]
 Effektivare samverkan för djur- och folkhälsa. [69]
 Sysselsättning och boende på landsbygden – Juridiska personers förvärv av jordbruksmark och en effektiv tillämpning av glesbygdsbestämmelserna. [82]
 Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik. [85]

En moderniserad fiskelagstiftning.
Volym 1 och 2. [89]
En robust skogspolitik för aktivt
skogsbruk. Del 1 och 2. [93]
En bättre organisering av
fastighetsbildningsverksamheten. [98]

Socialdepartementet

En förändrad abortlag
– för en god, säker och tillgänglig
abortvård. [10]
Stärkta drivkrafter och möjligheter för
biståndsmottagare Volym 1 och 2. [15]
Att omhänderta barn och unga. [38]
Digital teknik på lika villkor.
En reglering för socialtjänsten
och verksamhet enligt LSS. [39]
Pensionsnivåer och pensionsavgiften
– analyser på hundra års sikt. [41]
Säkerställ tillgången till läkemedel
– förordnande och utlämnande
i bristsituationer. [43]
Stärkt pandemiberedskap. [48]
Kvalificering till socialförsäkring
och ekonomiskt bistånd
för vissa grupper. [53]
Sveriges internationella adoptionsverk-
samhet – lärdomar och vägen framåt.
Volym 1 och 2. [61]
Ansvaret för hälso- och sjukvården.
Volym 1 Bedömningar och förslag.
Volym 2 Underlagsrapporter. [62]
Stärkt patientsäkerhet genom rätt
kompetens – utifrån hälso-
och sjukvårdens och tandvårdens
behov. [63]
Fortsatt utveckling av en nationell läke-
medelslista – en del i en ny nationell
infrastruktur för datadelning.
Del 1 och 2. [71]
Hem för barn och unga. För en trygg,
säker och meningsfull vård. [84]

Utbildningsdepartementet

Bättre förutsättningar för trygghet
och studiero i skolan. [8]
På språklig grund. [9]

Ett likvärdigt betygssystem
Volym 1 och 2. [18]
Kunskap för alla – nya läroplaner med
fokus på undervisning och lärande. [19]
Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder
för god undervisning och läraryrkenas
attraktivitet. [26]
En socionomutbildning i tiden. [27]
Skärpta villkor för friskolesektorn. [37]
Förbättrat stöd i skolan. [44]
Verktyg för en mer likvärdig
resursfördelning till skolan. [72]

Utrikesdepartementet

Skydd för biologisk mångfald i
havsområden utanför nationell
jurisdiktion. [36]
En säkrare utrikesförvaltning. [94]